

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Rovnost ve společnosti - nástroje měření a nástroje
ovlivňování**

Bc. Karolína Paulová

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Karolína Paulová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Rovnost ve společnosti – nástroje měření a nástroje ovlivňování

Název anglicky

Social Equality – Indicators and Policies

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce bude srovnání rovnosti a nerovnosti příjmů obyvatelstva v letech 2010–2019. Analýza bude zaměřena na porovnání České republiky a členských států EU.

Hlavní cíl bude konkretizován pomocí dílčích cílů. Prvním dílčím cílem bude zjištění struktury příjmů obyvatel, rozdělení příjmů a jejich nerovnost dle Giniho koeficientu a koeficientu S80/S20. Dalším cílem bude zaměření se na důchody, jejich výši, počet příjemců i výdaje státního rozpočtu. Dílčí cíl bude představovat také zhodnocení sociálních výdajů a v neposlední řadě i vývoj a struktura osob pod hranicí chudoby.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na tři hlavní části. První část bude zpracována formou literární rešerše a zaměří se na deskripci současného stavu poznání v dané oblasti. Budou také představeny nástroje měření příjmové nerovnosti. Metodicky se bude jednat převážně o analýzu dokumentů. Prameny pro tuto část budou tvořit především odborné i vědecké knihy a články, a to jak české, tak i zahraniční.

Druhá část práce bude zaměřena na zpracování dat a následnou analýzu situace v České republice, konkrétněji na vývoj a ovlivňování příjmů, výdaje na důchody a sociální podpory, hodnoty Giniho koeficientu a osoby ohrožené chudobou. Proběhne také porovnání České republiky a ostatních zemí Evropské unie.

V rámci této části práce budou využity metody analýzy či komparace.

Součástí praktické části práce bude i porovnání a diskuse zjištěných poznatků s dalšími autory zabývajícími se danou problematikou.

Poslední část představuje souhrn zjištěných poznatků. Metodicky se jedná o syntézu výsledků diplomové práce.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Příjem, nerovnost, chudoba, důchod, sociální podpora, Giniho koeficient, Lorenzova křivka

Doporučené zdroje informací

KLIKOVÁ, C. – KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2012. ISBN 978-80-86572-76-5.

KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-61-3.

TAWNEY R. H. *Equality* / R.H. Tawney ; with an introduction by Richard M. Titmuss London 1931, ISBN 0-04-323014-8

TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

VEČERNÍK, J. *Občan a tržní ekonomika : příjmy, nerovnost a politické postoje v české společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-235-9.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Irena Benešová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 27. 2. 2021

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Rovnost ve společnosti – nástroje měření a nástroje ovlivňování" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25.3.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Ireně Benešové, Ph.D. za důkladné odborné vedení diplomové práce, za připomínky a cenné rady, za ochotu a čas, který mi věnovala.

Rovnost ve společnosti – nástroje měření a nástroje ovlivňování

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na rovnost ve společnosti, především pak na tu příjmovou. Bližší analýza se soustředí na příjmovou nerovnost, důchody, sociální zabezpečení a osoby ohrožené chudobou v rámci České republiky a její následné porovnání s členskými státy Evropské unie. Hlavním cílem je analýza příjmové nerovnosti pomocí Giniho koeficientu a koeficientu S80/S20, které jsou k dispozici pro všechny státy Evropské unie. Práce se soustředí na strukturu příjmů, výši důchodů a počet příjemců důchodu, ale i na strukturu osob na hranici chudoby v České republice. Státy Evropské unie jsou pak porovnány na základě podílů výdajů na důchody a sociální ochranu k HDP, dále podle průměrných hodinových nákladů práce, rozdílu v odměňování mužů a žen a dle podílu osob na hranici chudoby. Poslední část práce je zaměřena na vyhodnocení výsledků a diskusi.

Klíčová slova: příjem, nerovnost, chudoba, důchod, sociální podpora, Giniho koeficient, Lorenzova křivka

Social Equality - Indicators and Policies

Abstract

The thesis aims at defining equality within the society and focuses on income equality. Data such as income inequality, pensions, social transfers and people at the risk of poverty will be analysed within the Czech Republic and then compared among the member states of European Union. The main goal is to analyze income inequality. Income inequality will be analyzed based on Gini coefficient and coefficient S80/S20 which are available for all the EU members. The thesis focuses on the structure of income, the amount of pensions and the number of pension recipients, but also on the structure of people on the edge of poverty in the Czech Republic. The member countries of the European Union are compared based on the shares of expenditure on pensions and social protection in GDP, as well as on the basis of average hourly labor costs, the gender pay gap and the share of people on the edge of poverty. The last part is focused on the evaluation of results and discussion.

Keywords: income, inequality, poverty, pension, social transfers, Gini coefficient, Lorenz curve

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Příjmová nerovnost	14
3.2 Nerovnost bohatství, vzdělání a příležitostí	16
3.3 Koncept chudoby	18
3.3.1 Míra ohrožení chudobou	19
3.4 Sociální politika	20
3.4.1 Sociální zabezpečení	24
3.4.2 Zajištění minimální životní úrovně	25
3.4.3 Reálná hodnota dávek	26
3.5 Rozdělovací a přerozdělovací (redistribuční funkce)	27
3.5.1 Politika rozdělování	27
3.5.2 Příčiny přerozdělování	28
3.5.3 Nástroje politiky rozdělování	28
3.5.4 Problémy spojené s redistribucí	30
3.5.5 Stát blahobytu	31
3.6 Nástroje měření	32
3.6.1 Lorenzova křivka	33
3.6.2 Giniho koeficient	33
3.6.3 Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20	34
4 Praktická část	35
4.1 Přehled a struktura příjmů v ČR	35
4.2 Giniho koeficient v ČR a EU	39
4.3 Koeficient S80/S20 v ČR a EU	45
4.4 Hodinové náklady práce ve členských státech Evropské unie	47
4.5 Důchody	51
4.6 Sociální zabezpečení	56
4.7 Osoby ohrožené chudobou	65
5 Výsledky a diskuse	72
6 Závěr.....	75
7 Seznam použitých zdrojů	77

Seznam obrázků

Obrázek 1 Počet osob žijící v extrémní chudobě v různých oblastech světa	16
Obrázek 2 Pokrytí osob ohrožených chudobou jednotlivými sociálními dávkami (v %) ...	24
Obrázek 3 Lorenzova křivka.....	33
Obrázek 4 Mapa Evropy dle hodnot Giniho koeficientu v roce 2019	44

Seznam tabulek

Tabulka 1 Průměrné roční peněžní příjmy na osobu (Kč) v letech 2012-2019	35
Tabulka 2 Počet příjemců důchodu dle druhu mezi lety 2010-2019 v České republice.....	51
Tabulka 3 Průměrná měsíční výše vyplácených důchodů v letech 2011-2019 v České republice.....	53
Tabulka 4 Průměrný měsíční počet vyplácených dávek státní sociální podpory v roce 2019 v ČR	59
Tabulka 5 Vývoj částek životního minima v letech 2007, 2012 a 2020 (v Kč za měsíc) ...	60
Tabulka 6 Průměrné měsíční vyplacené dávky v hmotné nouzi, příspěvku na péči a dávek pro osoby se zdravotním postižením v letech 2012-2019.....	61
Tabulka 7 Osoby ohrožené chudobou v letech 2010-2019.....	66

Seznam grafů

Graf 1 Mediánová hodnota a rozpětí jednotlivých typů příjmů v letech 2012 – 2019 (Kč)	37
Graf 2 Struktura hrubých průměrných ročních příjmů na osobu v letech 2012-2019 v České republice.....	38
Graf 3 Rozdíl mezi průměrnými ročními hrubými a čistými příjmy v letech 2009-2019 v ČR	39
Graf 4 Vývoj Giniho koeficientu v letech 2010-2019 v ČR a jeho predikce	40
Graf 5 Giniho koeficient před a po transferech v ČR letech 2010-2019	41
Graf 6 Giniho koeficient zemí Evropské unie v roce 2019	42
Graf 7 Vývoj koeficientu S80/S20 v letech 2010-2019 v ČR a jeho predikce.....	45
Graf 8 Koeficient S80/S20 zemí Evropské unie v roce 2019	46
Graf 9 Průměrné hodinové mzdové a nemzdové hodinové náklady práce zemí Evropské unie v roce 2019(EUR)	48
Graf 10 Rozdíl mezi průměrnou hrubou hodinovou mzdou mezi mužem a ženou v % z hrubých výdělků mužů v roce 2019 v zemích EU	49
Graf 11 Počet příjemců důchodu v letech 2010-2019 v České republice.....	52
Graf 12 Vývoj průměrných měsíčních příjmů v letech 2011-2019 v České republice	53
Graf 13 Podíl výdajů na důchody k HDP v letech 2011-2019 v České republice.....	55
Graf 14 Podíl výdajů na důchody k HDP v EU v roce 2018	56
Graf 15 Výdaje na dávky státní sociální podpory v letech 2010-2019 v České republice ..	57

Graf 16 Vývoj výdajů na dávky v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvku na péči v letech 2010-2019	62
Graf 17 Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP v zemích EU v roce 2018	64
Graf 18 Vývoj počtu osob pod hranicí chudoby	67
Graf 19 Podíl převažujících ekonomických aktivit u osob pod hranicí chudoby	68
Graf 20 Podíl věkových skupin pod hranicí chudoby	69
Graf 21 Podíl osob na hranici chudoby v EU v roce 2019	70

1 Úvod

Rovnost ve společnosti je komplexní pojem, na který lze nahlížet z mnoha úhlů. Často je však asociována s rovností rozdělení příjmů. Pokud jsou rovnoměrně rozděleny příjmy ve společnosti panuje přece rovnost. Bohužel to ale není takto snadné. V České republice je jedna z nejnižších příjmových nerovností v rámci zemí Evropské unie, a dokonce i v rámci zemí OECD. Znamená to tedy, že jsou na tom u nás všichni stejně? Neznamená. Máme poměrně malé rozdíly mezi příjmem těch nejbohatších a těch nejchudších. Rozdíly tu ale jsou. V posledních letech ekonomika rostla, největší prospěch ale připadl především na horních 20 % bohatšího obyvatelstva. Dolních 20 % nízkopříjmových ale žádné větší změny v příjmech navzdory celkové ekonomické prosperitě téměř nezaznamenaly. V opačném případě, tedy v době ekonomické recese bývá právě dolních 20 % zasaženo nejvíce. Jsou zde ale i velké rozdíly ve vlastnictví majetku, ve vzdělání i v příležitostech.

Tyto rozdíly jsou u nás například i mezi kraji. S tím pak úzce souvisí sociální mobilita, tedy že dítě bude vydělávat více a žít na lepší úrovni než jeho rodiče. V Praze a větších městech bývá díky více příležitostem či lepšímu vzdělání sociální mobilita vyšší. V některých krajích ale bohužel nastává problém už v kvalitě základního a středního vzdělávání a často nedostatečná nabídka vzdělání vysokoškolského. Děti jsou na tom potom stejně jako jejich rodiče a nedochází k sociální mobilitě. Ti, kteří zvolí možnost odejít za studii do jiného kraje, tam už pak většinou a nevrátí se do svého rodného kraje. Tento proces více prohlubuje rozdíly mezi kraji a jedná se vlastně o takový nekonečný kruh.

Jak ale vyřešit tyto problémy a zajistit ve společnosti rovnost příjmů, příležitostí a majetku? Nerovnost příjmů jde zmírňovat přerozdělovací politikou státu. Otázkou je, zda se jedná o dostatečnou a spravedlivou pomoc. To je ale otázka, na kterou má každý jiný názor a každému se zdá spravedlivé něco jiného. Někdo nemusí souhlasit s formou tzv. „sociálního státu“ a jeho přerozdělovací politikou založenou na určité úrovni solidarity a může zastávat názor každý za své. Jiní se sociální politikou státu souhlasí a některým se to zdá málo a jsou pro zavedení progresivní daně. Faktem ovšem zůstává, že nelze určit, který z přístupů je správný, a který špatný, jelikož se to prostě určit nedá a žádná správná odpověď na to neexistuje. Jako ve většině podobných otázek či problémů je třeba dojít k určitému společenskému kompromisu. Nikdy se totiž naneštěstí nelze zavděčit všem.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analýza příjmové nerovnosti obyvatel v České republice v letech 2010-2019 a následné porovnání se členskými zeměmi Evropské unie. Hlavní cíl je konkretizován pomocí několika dílčích cílů.

Dílčím cílem teoretické části práce je definování pojmů podstatných k lepšímu pochopení probírané problematiky. Vymezen je samotný pojem rovnost, a to hned z více pohledů. Podrobněji jsou rozebrány pojmy sociální politika a redistribuční funkce, které s rovností ve společnosti významně souvisejí. V neposlední řadě jsou definovány i nástroje sloužící k měření příjmové nerovnosti.

K dílčím cílům v rámci praktické části se řadí získání přehledu příjmů obyvatel a vlivu transferů na jejich nerovnost. Samotná analýza nerovnosti pomocí Giniho koeficientu a koeficientu S80/S20 je dalším dílčím cílem. Dílčí cíl je i zaměření se na důchody, jejich výši, počet příjemců i výdaje na ně ze státního rozpočtu, ale také zhodnocení sociálních výdajů. V neposlední řadě se práce zaměřuje i na vývoj a strukturu osob pod hranicí chudoby.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena na tři hlavní, na sebe navazující, části. První část, zpracována formou literární rešerše, se zaměřuje na všeobecné uvedení do tématu pomocí bližšího vysvětlení jednotlivých pojmů z dané oblasti. Představeny jsou i nástroje měření příjmové nerovnosti. Metodicky se jedná převážně o analýzu dokumentů. Prameny pro tuto část tvoří především odborné i vědecké knihy a články, a to jak české, tak i zahraniční.

Druhá, praktická část práce je zaměřena na zpracování dat a následnou analýzu situace v České republice, konkrétněji na vývoj a ovlivňování příjmů, výdaje na důchody a sociální podpory, hodnoty Giniho koeficientu a koeficientu S80/S20 a osoby ohrožené chudobou. Pro vývoj již zmíněných koeficientů ale také pro vývoj důchodů a počtů osob ohrožených chudobou je v práci využita prognóza do dalších let zobrazena pomocí vývojových grafů.

Zároveň dochází v praktické části ke srovnání České republiky se členskými zeměmi Evropské unie, a to pomocí ukazatelů příjmové nerovnosti, porovnání nákladů na práci a výdajů na důchody a sociální ochranu. Poskytnut je i přehled osob ohrožených chudobou v jednotlivých státech EU.

V rámci této části práce budou využity metody analýzy či komparace na základě podkladových dat z Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Ministerstva práce a sociálních věcí a z databáze EUROSTAT.

Součástí praktické části práce bude i porovnání a diskuse zjištěných poznatků s dalšími autory zabývajícími se danou problematikou.

Poslední část představuje souhrn zjištěných poznatků. Metodicky se jedná o syntézu výsledků diplomové práce.

3 Teoretická východiska

Teoretická východiska přiblíží formou literárních rešerší základní pojmy, které pomohou lépe proniknout do tematiky práce a pomohou lepšímu porozumění následně vlastní práce.

3.1 Příjmová nerovnost

Příjmem rozumíme peněžní částku, kterou jedinec získává s určitou periodicitou za své aktivity, dnes obvykle realizované na trhu práce nebo v nějaké souvislosti s tímto trhem práce. Může to být mzda, ale i renta, podíl na zisku, dividenda či jiné platby (i dávky sociální podpory či dávky sociální pomoci). Majetek je pak suma všech materiálních (někdy i nemateriálních) hodnot, k nimž má jedinec právo. Distribuce bohatství ve společnosti je evidentnější než distribuce příjmu. Ve skutečnosti však je velmi obtížné získat přesné informace o tom, jaký majetek je v držení jednotlivých osob či rodin, zatímco údaje o příjmech jsou dostupnější. (Mareš, 1999)

Rovnost je populární ale záhadný politický ideál. Lidé si mohou začít být rovni v jedné rovině, ale následkem toho se stanou nerovni v ostatních. Příklad – pokud budou mít lidé stejné příjmy, s největší jistotou se ale stejně budou lišit ve spokojenosti se svým životem a naopak. Neznamená to, že je rovnost pouze bezcenný ideál, ale je důležité lépe určit, v jaké formě je rovnost důležitá. (Dworkin, 1981)

Příjmovou nerovností je v ekonomice označován výrazný rozdíl v rozdělení příjmu mezi obyvatele, skupiny obyvatel, populace, společenské třídy nebo i země. Zároveň je příjmová nerovnost jedním z hlavních faktorů rozvrstvení společnosti do společenských tříd spolu s nerovností v bohatství, politické moci a společenském statusu a mnoha dalších. Dle výše příjmu se často určuje kvalita života a ovlivňuje celkové žití jak jedinců, tak i rodin. Odlišnou výši příjmů ovlivňují společenské faktory jako pohlaví, věk nebo národnost. (Encyklopedia Britannica, 2016)

Od rozdílnosti v příjmech domácností nelze očekávat, že bude jen odrážet nerovnost individuálních příjmů, neboť zde vstupují do hry další důležité zprostředkující faktory. Prvním z nich jsou příjmy ze zaměstnání dalších dospělých členů či společné rodinné prostředky (např. výnosy z majetku), jež zkrslují vztah mezi pracovním příjmem „hlavního živatele“ a výsledným příjmem domácnosti. Druhým jsou daně a sociální dávky, jimiž se

přerozdělují příjmy mezi jednotlivými generacemi a příjmovými skupinami. Třetím hlediskem, jež je třeba brát v úvahu při porovnávání individuálních a rodinných příjmů, je velikost a složení domácnosti z hlediska poměru aktivních a závislých členů. Pro srovnatelné vystižení životní úrovně domácností je proto vhodnější uvažovat nikoli jejich celkový příjem, ale přepočtený na osobu či na „spotřební jednotku“. V zájmu vystižení domácnosti jako ekonomické jednotky je naopak vhodnější ukazatel jejího celkového příjmu. (Večerník, 1998)

Poté, co After Easterlin navrhl slavný paradox štěstí-příjem, si akademická obec začala uvědomovat, že zvýšení příjmu nemusí nutně znamenat větší blahobyt obyvatel. Ekonomové proto začali tento paradox zkoumat blíže z různých perspektiv, jako absolutní a relativní příjem, příjmová nerovnost a další. Závěry studií o dopadu příjmové nerovnosti na subjektivní pocit blahobytu rezidentů se ale lišily z důvodu použití rozdílných dat a metod. Výzkumy ukázaly, že příjmová nerovnost má výrazně pozitivní efekt na blahobyt, jelikož nerovnost v příjmech lidem ukazuje možnost se neustále posunovat výše. (Bing Yan & Bo Wen, 2019)

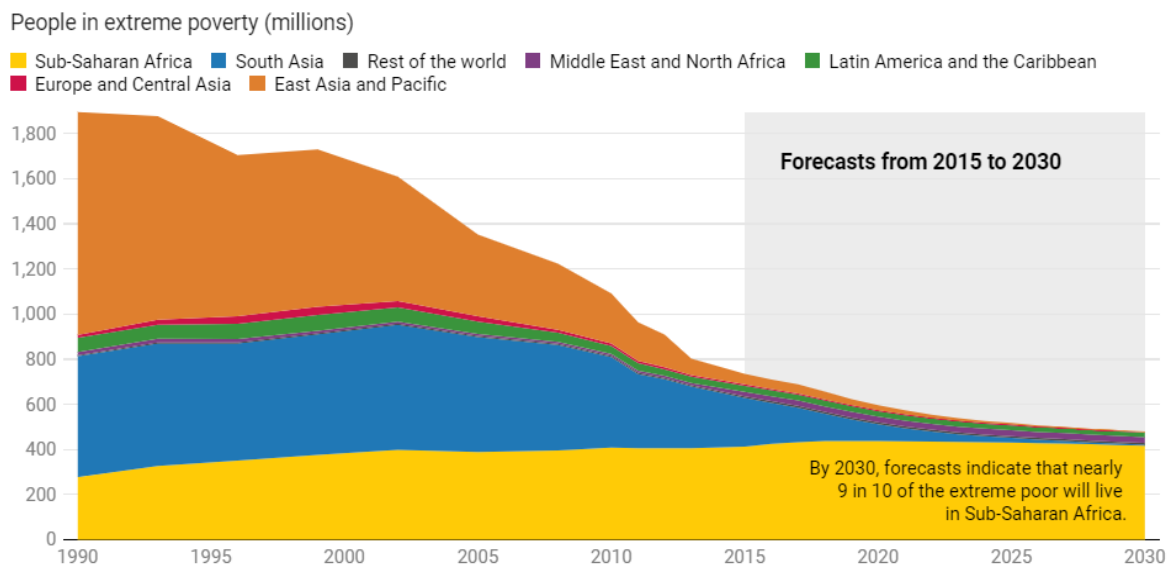
Globální nerovnost

V globálním pohledu zachází příjmová nerovnost někdy až do extrémů. Podle Světové Banky žilo v roce 2017 téměř 9,2 procent populace (tj. 689 milionů) s méně než \$1.90 na den a dalších 24,1 procent s méně než \$3.10 na den. (The World Bank, 2020)

Dle zprávy organizace Oxfam z roku 2017 vlastní 8 nejbohatších jednotlivců dohromady stejné jmění, jako chudší polovina všech obyvatel světa. Z růstu ekonomiky pak těží především bohatší část obyvatel. Příjem nejchudších 10-ti procent vzrostl mezi lety 1988 a 2011 o méně než 3 procenta, zatímco nejbohatšímu procentu vzrostl až 182-krát více. (Smith Drive, John, 2017)

V oblasti subsaharské Afriky se oproti zbytku světa zvyšuje počet osob žijící v extrémní chudobě. V roce 1990 se jednalo o 278 mil. osob. Toto číslo se postupně zvyšovalo a v roce 2015 žilo v extrémní chudobě již 413 mil. osob. Z 28 nejchudších zemí na světě se jich v subsaharské Africe nachází 27. Dle předpovědi světové banky (obrázek 1) by do roku 2030 mělo být v subsaharské Africe zhruba 9 z 10 osob žijících v extrémní chudobě. (The World Bank, 2018)

Obrázek 1 Počet osob žijící v extrémní chudobě v různých oblastech světa

Zdroj: The World Bank, 2018

3.2 Nerovnost bohatství, vzdělání a příležitostí

Nejviditelnějšími formami nerovnosti jsou nerovnost bohatství a příjmu. Příjmem rozumíme peněžní částku, kterou jedinec získává s určitou periodicitou za nějaké své aktivity, dnes obvykle realizované na trhu práce nebo v nějaké souvislosti s tímto trhem práce. Může to být mzda, ale i renta, podíl na zisku, dividenda či jiné platby (i dávky sociální podpory či dávky sociální pomoci). Majetek je pak suma všech materiálních (někdy i nemateriálních) hodnot, k nimž má jedinec vlastnické právo. Distribuce bohatství ve společnosti je evidentnější než distribuce příjmu. Ve skutečnosti však je velmi obtížné získat přesné informace o tom, jaký majetek je v držení jednotlivých osob či rodin, zatímco údaje o příjmech jsou přece jen dostupnější.

Nerovnosti v příjmech jsou dány sociální pozicí, ale mohou se jevit i jako nerovnosti dané etnickou příslušností, pohlavím, věkem a profesí. V těchto ohledech mohou být důsledkem diskriminace. Ať již přímé (nižší mzda za stejnou práci) či nepřímé (alokace na nevýhodný sekundární trh práce). Příjmy se mohou diferencovat i v závislosti na regionu, na typu a velikosti sídla. Nerovnost v příjmech může být dána také velikostí rodin a počtem osob s vlastním příjmem v rodině (příjem je nutno vztáhnout na hlavu). Svoji roli hrají i forma příjmu a jeho stabilita. Příjem jedince i rodiny může variovat v čase v závislosti na ekonomickém cyklu, životním cyklu (stadiu rodiny), pohybu cen a inflaci, změnách velikosti

rodiny apod. Stejně tak na něj mohou působit incidenty jako nemoc, rozvod, změna pracovního místa či jeho ztráta v nezaměstnanosti, ztráty na burze apod. (Mareš, 1999)

Nerovnost příjmů má vypovídající schopnost minimálně ve dvou oblastech ekonomiky:

- 1) posuzuje selhání či úspěch trhu práce
- 2) zajišťuje životní podmínky jednotlivců a/nebo domácností

(Vöörmann, R., & Helemäe, J., 2011)

Nerovnost ve vzdělání a na trhu práce

Jedním z významných aspektů sociální nerovnosti je nerovnost ve vzdělání. Proto je často vzdělávání úzce chápáno jako prostředek zrovnoprávnění. Univerzální vzdělání je považováno za významný nástroj společenského vzestupu, redukující nerovnost rozdělení bohatství a moci, neboť poskytuje mladým lidem dovednosti, schopnosti a znalosti potřebné k tomu, aby ve společenské struktuře zaujali hodnotnou pozici. Existují ovšem i názory, které vidí ve vzdělávacím systému většiny evropských a amerických zemí právě nástroj reprodukce nerovností. Podle některých autorů je moderní vzdělávací systém odpovědí na ekonomické potřeby průmyslového kapitalismu. Školy poskytují vzdělání a dovednosti potřebné pro průmysl a stejně tak vštěpují svým žákům respekt k autoritě a disciplínu, které z nich dělají použitelnou pracovní sílu. Reprodukují tak u dětí pocit společenské bezmoci a legitimizují nerovnost. (Mareš, 1999)

Nerovné postavení osob na trhu práce plyne z jejich použitelnosti v produkci. Je to lidský kapitál, jehož velikost zařazuje jedince na trhu práce do výhodné či nevýhodné pozice a predestinuje ho k většímu či menšímu příjmu a k větší či menší jistotě zaměstnání a tím i k dalším věcem, které jsou s výší příjmu a jistotou zaměstnání spojeny. Lidský kapitál je spojován především se vzděláním. (Mareš, 1999)

Nerovnost příležitostí a nerovnost výsledků

Pojem „nerovnost“ má mnoho lidí spojeno s termínem „rovné příležitosti“. Richard Tawney (1931) ve své eseji Equality píše, že „všem lidem by mělo být „stejnou měrou umožněno naplno využít všeho, co vlastní“. V novější ekonomické literatuře se determinanty ekonomických výsledků dělí na ty, které jsou dány „okolnostmi“, které nemohou daní lidé ovlivnit, jako např. rodinné zázemí, a na ty, které jsou dány „úsilím“, za něž nese člověk osobní odpovědnost. Rovnosti příležitostí dosáhneme, jestliže prve zmíněná

proměnná – okolnosti – přestane hrát jakoukoliv roli v konečném výsledku. Pokud někdo studuje ve škole usilovněji, uspěje u zkoušek a dostane se na lékařskou fakultu, pak lze přinejmenším část jeho vyššího lékařského platu (ovšem ne nutně celý) připsat vynaloženému úsilí. Pokud by však místo na fakultě získal díky vlivu svých rodičů, potom se jedná o nerovnost příležitostí. (Tawney, 1931)

3.3 Koncept chudoby

Chudoba je termín víceznačný. Existují velice rozmanité koncepty chudoby. Chudoba je vždy subjektivně prožívána, a tedy jedinci vnímána odlišně, a odlišně ji také vnímá společnost (státní instituce). Obecně lze říci, že *chudoba je stav, kdy lidé nejsou schopni získat prostředky k tomu, aby mohli zajistit svou existenci jako základní životní nutnost v dané společnosti*. Je to stav, kdy životní podmínky a uspokojení základních potřeb není zabezpečeno dostatečnými příjmy, a kdy tyto příjmy nelze z nějakých objektivních příčin zvýšit (stáří, invalidita, péče o dítě aj.) a kdy občan nedisponuje ani jinými zdroji či majetkem, který by mu umožnil získat prostředky ve výši, která je společností uznána jako minimální. Chudoba je tedy spojována s hmotnou nouzí, deprivací. Tato okolnost má zásadní význam pro přístup státu k řešení problému chudoby.

Chudoba je však velice úzce spojena i s jinými deprivacemi (např. sociální, pracovní bytovou, sídelní, zdravotní aj.) Tato okolnost znamená, že pojem „chudoba“ musí být obezřetně používán, má-li zůstat relevantní a smysluplný a nemá-li se stát jiným pojmem pro nerovnost či sociální problémy. Chudoba musí být omezena jen na určité typy a stupně deprivace. (Krebs, 2015)

Chudoba je velmi často spojována s nerovností. I když jsou oba výrazy vzájemně spjaty, jde o souvislost, a ne o totožnost. Chudobu lze chápat jako výraz extrémní nerovnosti, respektive jako distanci určité části populace nejen od bohatých, ale i od celého zbytku populace. V současném světě se nerovnost i chudoba stále generují a roztržka mezi bohatstvím a chudobou narůstá jak v globálním (chudé a bohaté státy), tak i v národním měřítku (chudí a bohatí občané). (Mareš, 1999)

Míra ohrožení relativní příjmovou chudobou, tedy podíl obyvatel, kteří nedosahují 60 % mediánového disponibilního příjmu, je v ČR pouhých 8.6 %, nejméně ze všech zemí

Evropské unie. Hodnotu Giniho koeficientu, kterým se měří příjmová nerovnost, vykazuje ČR třetí nejnižší v celé EU.

Hodnoty ukazatelů míry ohrožení chudobou i míry nerovnosti v příjmech jsou počítány na základě údajů o disponibilním příjmu domácností, tedy příjmu po odečtení daní a započtení sociálních dávek. Je tedy otázkou, nakolik nízká příjmová nerovnost a míra relativní chudoby pramení z prvotní nerovnosti hrubých příjmů a nakolik jsou způsobeny přerozdělovacím působením daní a sociálních dávek. (Jánský, Kalíšková, Műnich; 2016)

Hranice chudoby nemůžez být nikdy uspokojivě a jednoznačně určena, protože se nejedná jen o okamžitou, peněžně měřitelnou situaci jedince nebo rodiny. Jde o vztah mající mnoho tváří, na který se můžeme dívat z různých pohledů. Chudoba by mohla být definována buď vzhledem ke „standardnímu balíku zboží a služeb“, nebo k průměrnému příjmu, nebo také k příjmům a postavení různých referenčních skupin populace. Ani doba jejího trvání není jednou provždy daná. Jak připomíná Nicholas Barr (1994, s. 193), volba příslušného ukazatele je nutně zkreslená: *„opravdu, vědecká definice chudoby je jen přelud; všechny definice chudoby jsou koneckonců politické“*. Politická rovina chudoby je však zřídka připomínána nebo debatována. Převažuje její chápání ve finanční rovině a s tím, že jde o technicky měřitelnou záležitost. (Večerník, 1998)

Pokud bychom chudobu ztotožňovali s nedostatkem, pak křesťanská společnost tyto nedostatky může překonat individuální a organizovanou, zprvu soukromou filantropií (evropský středověký model), později komunální pomocí (dobrovolnou, později povinnou a domovským právem). Vnímáme-li chudobu jako nedostatek, pak přemýšlíme o uspokojení nedostatků a nepřemýšlíme o odstranění příčin chudoby. Tvoříme tak sociální pasti. (Tomeš, 2010)

3.3.1 Míra ohrožení chudobou

Jedním z hlavních cílů systému sociálního zabezpečení je minimalizace počtu osob ohrožených chudobou. Za chudou osobu je podle definice EUROSTATu považována taková, jejíž příjem je nižší než 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu po sociálních transferech. Nejnižší míra chudoby je vykazována v České republice, naopak nejvyšší v Řecku. Data ukazují, že český systém sociálních transferů je při redukci

chudoby účinný, a to i v situaci, kdy spotřebuje podstatně menší objem prostředků, než je průměr zemí EU. (Maaytová, Ochrana, Pavel; 2015)

V boji proti redukci míry ohrožení chudobou má jednu z hlavních rolí i *životní minimum*. To představuje základní prvek celého systému státních dávek i systému sociální pomoci. Pod životním minimem v obecném slova smyslu rozumíme takový soubor statků a služeb, který umožňuje domácnosti nebo jednotlivci uspokojovat jejich potřeby v míře uznané společností v dané etapě za minimálně nezbytné. Životní minimum je nejčastěji identifikováno jako práh chudoby, kdy občané nacházející se pod ním nemohou žít způsobem minimálně přijatelným v daném státě. (Krebs, 2015)

3.4 Sociální politika

Sociální politika je víceznačný pojem a jeho jednoznačné definiční vymezení prakticky neexistuje. Rozumět mu lze tedy velice různě. Je to zapříčiněno řadou okolností: např. tím, že sám pojem „sociální“ je různě interpretován, faktem, že s pojmem pracují odlišně i různé vědní obory (právo, sociologie, ekonomie) i skutečností, že jde o politiku a jako taková se i sociální politika zaměřuje na fungování určitého systému, jehož prvky jsou velice rozmanité a odlišné svou funkčností, předpokládanými efekty apod. Svou roli v tomto smyslu hraje i historická determinace pojmu, mnohost subjektů, které v ní působí, to zda je chápána jako praktická činnost či jako vědní disciplína apod. a rovněž fakt, že sociální politika je determinována svým okolím. Je nezbytně vystavena tlakům určitých politických sil ve společnosti, a tudíž podléhá i jim.

Především je nutné zdůraznit, že sociální politika je vždy součástí určitého společenského celku. Společnost, jako určitý systém, je uspořádána na základě více prvků – zpravidla se v této souvislosti připomínají sféry či dimenze společenského rozvoje. Nejčastěji se hovoří o sféře ekonomické, sociální, ekologické, vědeckotechnické, politické, existenční. Pro žádoucí a bezporuchový vývoj každé společnosti je nezbytný odpovídající rozvoj všech sfér. Z hlediska společenského vývoje jsou jednotlivé sféry k sobě komplementární. Sociální politika, její cíle, funkce, nástroje, se neutváří tedy izolovaně, ale v souladu s těmito sférami a v souvislosti s řadou ekonomických, politických a jiných norem, i norem mravních. Také spletitost těchto vztahů jednoznačnou všeobecně přijímanou definici vylučuje. (Krebs, 2015)

Sociální politika velmi úzce souvisí s hospodářskou politikou; tato provázanost pramení z poznání, že každé hospodářskopolitické opatření má své sociální dopady a naopak: aby byla sociální politika působivá, je nezbytná vysoká výkonnost ekonomiky, a tedy i účinná hospodářská politika. Účinná hospodářská politika pak napomáhá produkci zdrojů, které jsou základem pro financování sociální politiky. Lze tedy říci, že hospodářská politika svými opatřeními zajišťuje ekonomickou bázi sociální politiky. V tomto případě je sociální politika vzhledem k hospodářské politice v pasivní roli. Aktivní role sociální politiky vůči hospodářské politice spočívá ve vytváření předpokladů a dispozic lidí pro pracovní výkon, v jejich motivaci k odpovědné činnosti a k seberealizaci; je založena na aktivních složkách sociální politiky (vzdělávací politice, zdravotní politice, politice bydlení apod.). Je tedy zřejmé, že hospodářská a sociální politika se navzájem velmi silně ovlivňují. Hospodářská politika ovlivňuje sociální politiku:

- soustavou daní a soustavou úrokových sazeb,
- příjmovou politikou,
- soustavou daňových úlev,
- strukturální politikou,
- mírou inflace.

Sociální politika zpětně ovlivňuje hospodářskou politiku:

- úrovní lidského kapitálu (kvalitou pracovní síly),
- podmínkami zaměstnávání pracovníků,
- stanovením odvodů z mezd a platů pro účely sociálního a zdravotního pojištění,
- stanovením podmínek pro přiznávání sociálních dávek,
- záchrannou sociální sítí,
- dávkami sociálního zabezpečení.

Sociální politiku můžeme obecně charakterizovat jako soubor opatření, která směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatelstva a k zabezpečení sociálního smíru v rámci daných hospodářských a politických možností dané země. Nositeli sociální politiky je vedle státu celá škála institucí a orgánů (kupř. správa sociálního zabezpečení, úřady práce, různé nadace, charitativní organizace atp.). (Kliková, Kotlán, 2017)

Mezi základní sociálně politické problémy nesporně patří dva sice protikladné, ale spolu související a k sobě komplementární fenomény: blahobyť a chudoba. Oba tyto fenomény úzce souvisí s rozdělováním a přerozdělováním, s tematikou, která patří v teorii i v praxi k nejrozpornějším. Oba jsou pokládány za klíčové z hlediska fungování společnosti. Již Campanella prohlašoval, že „všechna zla pocházejí ze dvou protiv: bohatství a chudoby“.
(Krebs, 2015)

Sociální politika v ČR

Sociální politika v ČR je postavena především na systému sociálního zabezpečení a opatřeních v oblasti zaměstnanosti. V extenzivním výkladu pak na všech opatřeních vedoucích ke všestrannému rozvoji jedince a zmírnění sociálních tvrdostí. Do systému právní úpravy sociálního zabezpečení patří v ČR tři základní pilíře: sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc.

Sociální pojištění a s ním spojené ovlivňování sociálního postavení občana v ČR je založeno zejména na zdravotním pojištění, nemocenském pojištění, důchodovém pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. (Maaytová, Ochrana, Pavel; 2015)

Důchodové pojištění

Důchodový systém ČR je založen na povinném základním důchodovém pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (tzv. první pilíř) a na doplňkovém penzijním spoření podle zákona č. 427/2011 Sb.

Systém základního důchodového pojištění je založený na povinné účasti a na průběžném financování (PAYGO). Jedná se o univerzální systém zabezpečující všechny ekonomicky aktivní osoby, jehož financování probíhá na základě solidarity mezi generacemi. Právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce. Určité odchylky v oblasti organizačního a administrativního zabezpečení platí v případech, kdy jsou příslušné k rozhodování orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti.

Ze základního důchodového pojištění se poskytují důchody starobní, invalidní a pozůstalostní (vdovské, vdovecké a sirotčí). Výše důchodu se skládá ze dvou složek, a to ze základní výměry (stanovené pevnou částkou stejnou pro všechny důchodce) a z procentní výměry stanovené podle délky doby pojištění a výše výdělků. O nároku na důchod, jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení a orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti. Po přijetí zákona o důchodovém pojištění v roce

1995 byla přijata řada legislativních změn s cílem reagovat na měnící se skutečnosti (např. ekonomické, demografické, sociální) týkajících se jednotlivých parametrů důchodového systému (výše pojistného, zvyšování důchodového věku, valorizační mechanismus, podmínky nároku, výpočet dávek apod.).

Žádosti o přiznání dávky důchodového pojištění sepisuje s občany okresní správa sociálního zabezpečení příslušná podle místa trvalého pobytu občana nebo místa hlášeného pobytu v ČR, jde-li o cizince. Okresní správa sociálního zabezpečení je povinna sepsat žádost o dávku důchodového pojištění; nesmí odmítnout sepsání žádosti, a to i když má za to, že občan nesplňuje podmínky stanovené pro nárok na dávku důchodového pojištění nebo není-li žádost občana doložena potřebnými doklady. (MPSV, 2020)

Všichni pracující občané se tak podílejí na výplatě penze současným důchodcům. I při výpočtu důchodu je nutné zachovat princip solidarity. Proto jsou penze občanů s nižšími příjmy, v porovnání s jejich dosahovaným příjmem a odvody na pojistném v produktivním věku, vysoké. Naproti tomu občanů s vyššími příjmy nízké. Důchodový systém nemůže být založen pouze na principu zásluhovosti nebo vlastním spoření a investování. Průběžný pilíř je potřeba určitým způsobem zachovat. Vzhledem k demografickým změnám však bude muset úloha průběžného systému klesat a míra solidarity klesat. (Finance.cz, 2012)

Valorizace důchodů

Valorizace se kromě starobního důchodu týká i ostatních důchodů vyplácených v Česku, tedy vdovského/vdoveckého, sirotčího i invalidního. Valorizace podléhá zákonu o důchodovém pojištění, podle kterého je pravidelně k 1. lednu důchod zvyšován. Důchod se zvyšuje o inflaci, tedy o procentuální růst cen zboží a služeb v daném období a k tomu se navyšuje o polovinu růstu reálných mezd. Valorizací důchodů většinou dochází ke zvýšení obou jejich složek – jak základní výměry, která je pro všechny příjemce důchodu stejná, tak i procentní (zásluhové) výměry. Důchody se valorizují automaticky od lednové splátky důchodu a na zvýšení má nárok každý, kdo pobírá důchod v předchozím roce. Přesná výše parametrů valorizace je zákonně definována ze statistických dat v předchozích obdobích (růst cen zboží a služeb, růst reálných mezd – obvykle do června předchozího roku), ale v posledních letech jsou vládou parametry navyšovány nad tuto standardní mez. Přesná výše parametrů se odvíjí od starobního důchodu (který pokrývá nejvyšší výdaje i počet příjemců), a tyto parametry jsou následně použity i pro výpočet ostatních typů důchodů. Navýšení se

obvykle vyhodnocuje vzhledem k průměrnému starobnímu důchodu v červnu předchozího roku. (Kurzy.cz, 2020)

3.4.1 Sociální zabezpečení

Výdaje na různé sociální dávky představují v současné době největší procento výdajů veřejných rozpočtů téměř ve všech vyspělých státech. Systém sociálního zabezpečení je nedílnou součástí sociální politiky státu. Systém sociálního zabezpečení je zaměřen na eliminaci negativních dopadů určitých sociálně tíživých situací, do kterých se lze dostat i bez vlastního zavinění. Po ztrátě příjmů a majetku dostává se tak pod hranici chudoby. Mezi tyto situace lze zařadit například živelnou katastrofu, nemoc nebo nezaviněnou ztrátu zaměstnání. Ochranu před těmito negativními událostmi mají zajistit vlastní úspory či rodina. Ne vždy je však toto možné, a proto je zde stát se svými instrumenty sociální politiky, který se snaží pádu do chudoby zabránit. (Maaytová, Ochrana, Pavel; 2015)

Obrázek 2 uvádí procentní pokrytí osob ohrožených chudobou sociálními dávkami

Obrázek 2 Pokrytí osob ohrožených chudobou jednotlivými sociálními dávkami (v %)

	Pokrytí chudých osob (podíl osob ohrožených chudobou pobírajících dávku)	Pokrytí nechudých osob (podíl osob neohrožených chudobou pobírajících dávku)	Podíl výdajů na dávky osobám ohroženým chudobou
Všechny dávky	79,1 %	29,0 %	37,8 %
Přídavky na děti ^{A)}	58,6 %	6,3 %	68,9 %
Rodičovský příspěvek ^{A)}	31,1 %	12,5 %	28,8 %
Příspěvek na bydlení ^{A)}	28,0 %	2,7 %	78 %
Porodné ^{A)}	1,0 %	0,1 %	72,3 %
Peněžitá pomoc ^{B)} v mateřství	1,4 %	1,8 %	9,2 %
Dávky v nezaměstnanosti ^{B)}	15,4 %	6,7 %	32,2 %
Příspěvek na živobytí ^{C)}	14,9 %	0,2 %	84,4 %
Doplatek na bydlení ^{C)}	14,7 %	0,4 %	75,6 %

A) Skupina dávek sociální podpory

B) Skupina pojistných dávek

C) Skupina dávek v hmotné nouzi

Zdroj: Národohospodářský ústav AV ČR

Se sociálním zabezpečením souvisí i pojem sociální spravedlnost. Většina autorů, která se zabývá otázkami sociální politiky se také shoduje v tom, že sociální spravedlnost je pojem relativní, a že k jeho řešení je třeba přistupovat z různých hledisek, podle charakteru konkrétní sociální situace.

Např. J. Macek hovoří o třech zásadách sociální spravedlnosti: každému stejně, každému podle jeho potřeb a každému podle jeho zásluhy. Podle J. Macka má každá z uvedených zásad něco do sebe. V praxi se také všechny vyskytují, jenže důvody pro jednu jsou často námitkami proti druhým nebo je vyvracejí. Autor se kloní k názoru, že sociální spravedlnost je relativní a že při výběru zásad je nutné se nechat vést ještě jednou zásadou, kterou nazývá „zásada života“. Znamená v konkrétní sociální situaci volbu těch zásad, které znamenají jeho slovy „největší štěstí největšího počtu“, dnešními slovy bychom mohli říci, že znamenají rozvoj, prosperitu a prospěch stále širších a širších skupin lidí, prosperitu a prospěch lidského společenství.

Z toho plyne, že nelze hovořit o sociální spravedlnosti jako o kategorii absolutní, jednoznačně vymezitelné nějakou obecně platnou definicí. Odpověď na otázku, co je sociální spravedlnost a z čeho na ni lze usuzovat předpokládá podrobněji ji analyzovat a dekomponovat. (Krebs, 2015)

3.4.2 Zajištění minimální životní úrovně

Stát musí rozlišit dávky ze sociálního pojištění a dávky ze sociálního zaopatření a sociální péče. Sociálním pojištěním stát nutí občany, aby přispěli na solidaritu a tím na příslib krytí jejich budoucí potřeby. Z veřejných prostředků na sociální zaopatření a sociální péči stát financuje potřebné občany.

Tento rozdíl je vhodné respektovat při stanovení pravidel financování. Ten, kdo přispívá na sociální solidaritu, by neměl nikdy dostat z této solidarity méně než ten, kdo na ni nepřispěl. Zajišťuje se to tím, že dávky ze sociálního pojištění mají minimální hranici, která je vyšší než hranice pro získání podpory v hmotné nouzi. Tím se zaručuje, že důchodce nebude nucen vedle pobíraného důchodu žádat o podporu v hmotné nouzi apod. (Tomeš, 2010)

Nároky na odpovídající a přiměřené sociální zabezpečení a na základní sociální jistoty jsou v současnosti většinou vnímány jako součást lidských práv a občanských svobod. V liberálním pojetí jsou však základní práva člověka vymezena negativně:

- nikdo nesmí ohrožovat lidský život
- Nikdo nesmí ohrožovat lidskou svobodu
- Nikdo nesmí omezovat soukromé vlastnictví

Všechna ostatní pozitivně vymezená práva (právo na práci, právo na vzdělání apod.) jsou z tohoto hlediska společenským konsensem a z hlediska příjemců se vlastně jedná o prosbu – já žádám společnost, aby mi pomohla vystudovat atd. A proto se vnímání sociálních práv u příjemců stává jakousi samozřejmostí, která je navíc umocněna tím, že celá řada sociálních vymožeností vzniklých v minulém století se stala součástí základních právních dokumentů (kupř. Listiny základních lidských práv a svobod, Evropské sociální charty, Ústavy a ústavních zákonů celé řady zemí). Toto zakotvení v právních dokumentech, které je chráněno mezinárodními úmluvami a monitorováno mezinárodními organizacemi svým způsobem stírá konsensuální charakter sociální politiky. (Krebs, 2015)

3.4.3 Reálná hodnota dávek

Dávky jsou přiznávány v peněžních nominálních hodnotách. V době přiznání mají určitou reálnou hodnotu – kupní sílu. Inlace je postupně znehodnocuje, tj. snižuje jejich reálnou hodnotu. Proto státy po zkušenostech z druhé světové války přistoupily k pravidelnému zvyšování nominálních hodnot dávek a tím k udržení jejich reálné hodnoty, nebo aspoň ke zpomalení jejího poklesu. Tento proces pravidelného zvyšování dávek podle růstu nákladů na životní potřeby (podle inflace) se označuje za indexaci dávek.

Podle levicových politiků se poživatelé dávek mají podílet na růstu životní úrovně ve společnosti. V takovém případě se nominální hodnoty dávek zvyšují podle růstu průměrných mezd nebo podle růstu průměrných příjmů, popř. podle růstu průměru vybraných příspěvků. Tento postup se odborně nazývá valorizace, protože se zvyšuje reálná hodnota dávek.

U nás úředníci a právníci nedělají rozdíl mezi indexací a valorizací a jakékoli zvýšení dávek mylně nazývají valorizací, i když zvýšení nepokrývá ani výši inflace. (Tomeš, 2010)

3.5 Rozdělovací a přerozdělovací (redistribuční funkce)

Je jednou z nejsložitějších a současně nejvýznamnějších funkcí. V jistém smyslu možno říci, že touto funkcí je ve značné míře realizován vlastní obsah opatření sociální politiky, zvláště pak sociální politiky státu. Touto funkcí je určován podíl jednotlivců na výsledku ekonomické činnosti a na společenském bohatství. V zásadě řeší co, jak, komu, za co a podle čeho rozdělovat.

K hlavním nástrojům přerozdělování patří státní rozpočet a další veřejné rozpočty, dále soustavy pojištění (zejména obligatorního) a řada dalších institucí jako jsou např. neziskové organizace, nadace, církve aj. Výsledkem procesu přerozdělování je konečné rozdělení důchodů, pro které je typická menší nerovnost než pro rozdělení prvotní. Platí totiž, že důchody vyšších příjmových skupin se přerozdělením snižují, a naopak důchody nižších příjmových skupin se zvyšují. Toto pravidlo platí obecně, tj. jak pro země s nízkou mírou zasahování státu do sociální i hospodářské politiky, tak i pro země, kde tato míra intervence je vysoká. Rozdíl je pouze v míře přerozdělení, ve zmírnění prvotních nerovností. (Krebs, 2015)

V zájmu zachování sociálního míru musí ekonomický systém přijmout opatření, aby se v opodstatněných případech přesunula část prostředků bohatších jednotlivců těm, kteří jsou chudší. Tento přesun se nazývá redistribuce a realizuje se prostřednictvím např. transferovaných plateb, které mohou mít jak peněžní, tak věcný charakter. Transferové platby tvoří v současné době ve vyspělých zemích v průměru polovinu všech veřejných výdajů a jejich rozsah se stále zvyšuje. Otázka potřeby, rozsahu a míry redistribuce je proto jednou z nejčastěji diskutovaných a má nejen ekonomický a sociální, ale i politický rozměr. (Mikušová Meričková, Stejskal; 2014)

3.5.1 Politika rozdělování

Politika rozdělování je zaměřena na rozdělování (a přerozdělování) důchodů a na odstranění neopodstatněných rozdílů ve společnosti. Je známo, že rozdělení důchodů ve společnosti závisí na:

- Rozložení zásoby výrobních faktorů mezi ekonomické subjekty,
- Institucionálním uspořádání ekonomiky,
- Schopnosti ekonomických subjektů tyto výrobní faktory efektivně využít.

Tato realita spolu s tím, že každý jedinec ve společnosti je obdařen rozdílnými schopnostmi a rozdílnou velikostí a strukturou bohatství způsobují skutečnou příjmovou a majetkovou nerovnost ve společnosti. A tato skutečnost je důvodem permanentní diskuse o tom, zda stát má či nemá tyto nerovnosti v rozdělení důchodů napravit či zda má či nemá provádět politiku rozdělování. (Kliková, Kotlán; 2003)

3.5.2 Příčiny přerozdělování

K tomu, aby mohla být v demokratické společnosti realizována politika rozdělování, je zapotřebí dosáhnout dlouhodobého konsensu mezi jednotlivými zájmovými skupinami o tom, co je a co není sociálně spravedlivé, což je poměrně obtížné a často velmi nesnadno dosažitelné. Přesto z ryze pragmatických důvodů k takovým dohodám v praktické politice dochází a stát tak plní určité přerozdělovací funkce, ve vztahu ke skupinám obyvatel, které jsou považovány za sociálně potřebné nebo k těm, které považuje za vhodné a žádoucí jistým způsobem podporovat. Důvodů pro korekci prvotního rozdělení důchodů ve společnosti je několik; většinou jsou jako nejzávažnější uváděny tyto

1. umožnění důstojného života pro všechny členy společnosti,
2. rovnost šancí pro všechny,
3. spotřeba veřejných statků,
4. odstranění deformací prvotního rozdělení.

(Urban, 1994)

3.5.3 Nástroje politiky rozdělování

Základním kritériem pro použití určitých nástrojů k přerozdělování je kromě různě pojímaných kritérií sociální spravedlnosti požadavek, aby napomáhaly ekonomickému růstu a v žádném případě jej nepodvazovaly. Proto jsou využívány zejména tyto nástroje:

- rozpočtové soustavy a jejich prvky,
- parafiskální systémy,
- právní úpravy některých podmínek rozdělování,
- účast státu v jednáních mezi jednotlivými sociálními partnery.

Prvky rozpočtových soustav

Při jejich použití je vhodné rozlišit jejich příjmovou a výdajovou stránku. Na straně příjmové jsou to především daně, z nichž v současných rozpočtových soustavách jsou nejvýznamnější důchodové a spotřební daně. Je skutečností, že přerozdělovací efekt důchodových (přímých) daní je výraznější než daní spotřebních (nepřímých), protože základem důchodové daně je platební schopnost určitého subjektu.

Důchodové daně

Jsou zpravidla jinak konstruovány pro fyzické osoby a jinak pro osoby právnické; z hlediska velikosti objemu daňových příjmů dominují daně z příjmu fyzických osob. Zajímavými koncepty v oblasti daňové teorie je principl negativní důchodové daně a návrhy proporcionální či rovné daně.

Negativní důchodová daň

Poprvé doporučena Friedmanem (1962) v sobě totiž zahrnuje nejen daň, ale i garantování určitého minimálního příjmu, který by sociálně potřební jedinci získávali. Tím by mohl být nahrazen dosavadní administrativně náročný systém státních sociálních dávek.

Rovná daň

Je v současnosti často diskutovaným tématem a předpokládá zavedení stejně vysoké procentní sazby u všech daní bez většiny daňových výjimek a úlev; tím by se výběr daní zjednodušil a zprůhlednil při současném snížení administrativních pracovníků. (Hall, Rabushka, 2007)

Nepřímé daně (DPH, spotřební daně)

Zatěžují konečnou spotřebu domácností bez ohledu na jejich příjmovou situaci. Oproti důchodovým daním jsou snáze vybíratelné a kontrolovatelné; kromě toho zlevňují investice (ve srovnání se spotřebou), čímž „podporují“ ekonomický růst. Z hlediska politiky rozdělování je důležité, zda spotřební daně mají charakter **univerzální** (to znamená, zda mají jednotnou sazbu), či zda se jedná o daně určitým způsobem **selektivní**. V Evropě mají všechny státy (kromě Dánska) alespoň dvě sazby spotřebních daní, a proto požadavek univerzálnosti spotřebních daní není naplněn. (Kliková, Kotlán, 2003)

Na straně výdajů veřejných rozpočtů je přerozdělování nezbytné pro zajištění základních funkcí státu (bezpečnost, armáda, zajištění právního rámce státu) a financování veřejných statků. Spornou částí státních výdajů je financování odvětví, která jsou označována jako odvětví „veřejného zájmu“. Jsou to taková odvětví, ve kterých má stát zájem na určitém

rozsahu spotřeby statků či služeb jimi vyprodukovaných (meritorní statky). Jedná se o veřejnou správu, základní školství, zdravotnictví apod. Toto financování souvisí se saturací tzv. pozitivních lidských práv. K jejich realizaci jsou zapotřebí nemalé finanční prostředky, čímž dochází ke zvýšeným nárokům na výdajovou stránku veřejných rozpočtů. Další výdajovou položkou jsou sociální dávky, které dorovnávají příjmy jednotlivých subjektů na hranici, garantovanou zákonem.

S financováním některých státem definovaných pozitivních práv úzce souvisí oblasti, které často fungují jako kvazipojištění a u kterých princip ekvivalence nemusí být jednoznačně porušen. Tyto oblasti bývají mnohdy vyděleny ze soustavy rozpočtů a bývají zajišťovány prostřednictvím parafiskálních systémů. Konkrétně se jedná o zabezpečení sociálních jistot v nemoci, ve stáří a v nezaměstnanosti, což je realizováno prostřednictvím systému národního pojištění. Systém národního pojištění je tvořen čtyřmi na svůj účet hospodařícími a na státním rozpočtu nezávislými povinně vytvářenými národními pojistnými fondy:

- důchodového pojištění,
- nemocenského pojištění,
- zdravotního pojištění,
- pojištění v nezaměstnanosti.

V oblasti právní úpravy podmínek tržního přerozdělování se stát nejčastěji angažuje v problematice trhu práce. Základním souborem nástrojů regulace trhu práce a pravidel jeho fungování je soustava pracovního zákonodárství, která upravuje zákonnou délku pracovní doby, nárok na zotavenou, postup zaměstnance v případě nemoci, péče o dítě či zdravotně postiženého člena rodiny atp.

Stát také někdy vstupuje do procesu vyjednávání mezi zaměstnavateli a zaměstnanci reprezentovanými odbory. Protože však v tomto případě většinou vystupuje v roli prostředníka, je otázkou, nakolik se zde jedná o proces přerozdělování. (Kliková, Kotlán, 2003)

3.5.4 Problémy spojené s redistribucí

Společnost by měla pomáhat těm, kteří nejsou schopni dosáhnout potřebné úrovně životního standardu individuálním způsobem (nedokáží se postarat sami o sebe) a to

vzhledem k jejich nízkému či vysokému věku, zdraví, omezení apod. Stále je však třeba počítat s dvěma hlavními problémy spojenými s redistribucí. Těmi jsou:

1) Hrozba demotivace

- Na straně příjemce sociální dávky, jež nahrazuje důchod, který není schopen získat svým zapojením na trhu práce, nebo
- Na straně pracujícího, jehož důchod je zdaněn, aby stát získal prostředky například pro výplatu sociálních dávek.

Vzniká zde otázka, zda je vhodné poskytovat sociální dávky těm, kteří jsou schopni práce a mohou získávat důchod svým individuálním zapojením na trhu práce

2) Vysoké náklady

- Redistribuce je nákladná, a proto je nutné zvážit, do jaké míry jí má být používáno a jakým nejefektivnějším způsobem ji realizovat (např. sociálním pojištěním versus přímými dávkami, věcnými dávkami, nebo bezplatným poskytováním veřejných služeb versus finančními dávkami). (Mikušová Mericková, Stejskal; 2014)

Otázka ve vztahu k redistribuci tedy nezní „zda realizovat redistribuci“ ale „do jaké míry a jakým způsobem realizovat redistribuci“, aby členové svobodné společnosti, která garantuje sociální jistoty, neztratili přesvědčení, že jejich blahobyt primárně závisí na jejich vlastním úsilí a rozhodování. (Hayek, 1991)

3.5.5 Stát blahobytu

Stát blahobytu (welfare state), často též ekonomie blahobytu představuje složku neoklasické ekonomie, která ovlivňuje ekonomii blahobytu v tom, že *motivací ekonomických subjektů zůstává maximalizace užítku vlastní spotřebou*. Zabývá se totiž společenským blahobytem, jeho formulováním a dosahováním. Toho lze dosáhnout podle této teorie provedením racionální alokace, resp. redistribuce, tedy zásahy státu, které mají za cíl vytvořit sociálně soudržnou a sociální společnost. Z toho vyplývá, že přerozdělovací politika státu se stala základem ekonomie blahobytu.

Jejím cílem je dosahování maximální efektivnosti ve směně a výrobě, dále dosahování co nejvyšší životní úrovně, redukce nerovností (zejména v důchodech) a společenské začleňování různých skupin obyvatel. S takto definovanými cíli jsou spojeny různé názorové problémy vycházející s názorové rozrůzněnosti a příslušnosti k politickému

spektru. *Levicové názory tyto cíle podporují, považují sociální kompromis za opatření, které chrání trh, jenž je sám příčinou vzniku nerovností. Pravicoví příznivci v ekonomii blahobytu vidí nástroj pro omezování trhu, snižování motivace ekonomických subjektů a příležitost k neefektivnosti vlivem byrokracie.* Proto již mnoho let dochází k diskusím nad tématy, jako jsou solidarita, demografické trendy, rozsah a financování veřejných služeb, flexibilita a dynamika pracovních sil apod. (Keller, 1995)

Údaje z reprezentativních šetření o příjmech a výdajích domácností ukazují, že český daňově-dávkový systém příjmovou nerovnost a míru ohrožení relativní chudobou v ČR ovlivňuje poměrně málo. Určující jsou v dané souvislosti především relativně malé rozdíly v hrubých příjmech, v čemž hraje důležitou roli systém starobních důchodů. Pokud se kromě přímých daní a sociálních dávek zohlední také dopady nepřímých daní (daň z přidané hodnoty a spotřební daně), systém příjmovou nerovnost snižuje relativně málo a míru ohrožení relativní příjmovou chudobou dokonce mírně zvyšuje.

Alespoň jednu sociální dávku pobírá 80 % relativně chudých a 33 % ostatních osob. Pouze 38 % celkových výdajů na státní sociální podporu směřuje k lidem ohroženým relativní příjmovou chudobou.

Při snižování relativní příjmové nerovnosti a celkové mezery chudoby se jako potenciálně nejefektivnější jeví dávky v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení). Jako nejefektivnější nástroj snižování míry ohrožení relativní příjmovou chudobou se jeví přídatky na děti. (Jánský, Kalíšková, Mních; 2016)

3.6 Nástroje měření

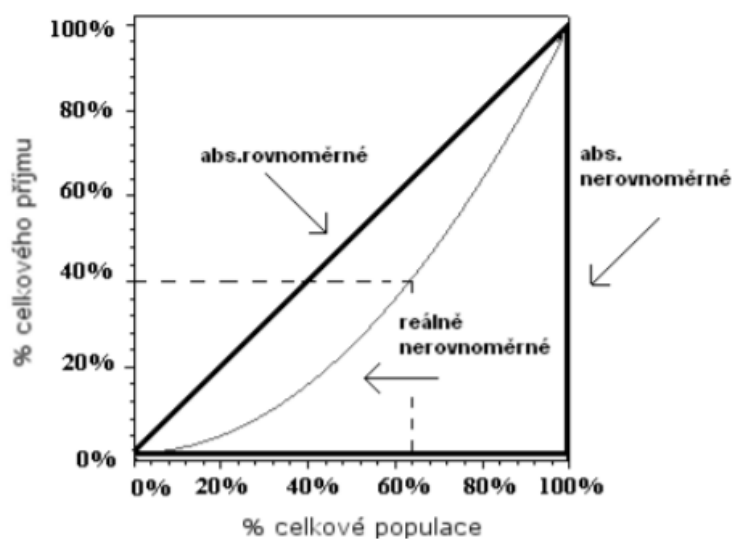
Příjmová nerovnost mezi jednotlivci se měří pomocí pěti ukazatelů. *Giniho koeficient* je založen na srovnání kumulativních podílů populace na kumulativních poměrech příjmů, které dostávají, a pohybuje se mezi 0 v případě dokonalé rovnosti a 1 v případě dokonalé nerovnosti. *S80 / S20* je poměr průměrného příjmu 20 % nejbohatší k 20 % nejchudší; *P90 / P10* je poměr horní mezní hodnoty devátého decilu (tj. 10 % lidí s nejvyšším příjmem) k poměru prvního decilu; *P90 / P50* horní mezní hodnoty devátého decilu ke střednímu příjmu; a *P50 / P10* mediánu příjmu do horní meze prvního decilu. *Poměr Palma* je podíl veškerého příjmu 10 % lidí s nejvyšším disponibilním příjmem dělený podílem veškerého příjmu 40 % lidí s nejnižším disponibilním příjmem. (OECD, 2020)

3.6.1 Lorenzova křivka

Lorenzova křivka (obrázek 3) znázorňuje skutečné rozdělení důchodů (majetku či bohatství) v konkrétní společnosti. Graf vzniká tak, že jsou jednotlivci ve společnosti seřazeni podle aktuální výše disponibilního důchodu. Dále se sečtou důchody 1 % nejchudší populace, 2 % nejchudších atd. Dokonale rovné distribuci odpovídá diagonála pod úhlem 45°. Z té vyplývá, že např. 40 % populace bude získávat 40 % z celkových důchodů. Čím bude skutečná Lorenzova křivka vzdálenější od lineie rovné distribuce (křivky absolutní rovnosti), tím je nerovnoměrnost vyšší.

Lorenzovy křivky je možné využít pro analýzu redistribučních dopadů vládních opatření (např. zavedení daní, zvýšení odvodů na sociální zabezpečení apod.) (Strečková, Malý; 1998)

Obrázek 3 Lorenzova křivka

3.6.2 Giniho koeficient

Giniho koeficient je možné vyjádřit jako poměr plochy mezi Lorenzovou křivkou a křivkou absolutní rovnosti rozdělení důchodů (A) a plochou pod křivkou absolutní rovnosti rozdělení důchodu (A+B). Zjednodušený vzorec pro výpočet Giniho koeficientu je:

$$G = \frac{A}{A + B}$$

Giniho koeficient vyjadřuje odchylku měřené distribuce od dokonalé rovnosti, přičemž teoreticky se pohybuje v rozmezí 0 (úplná rovnost: všichni mají stejně) a 1 (úplná nerovnost: jeden bere všechno). Čím vyšší číslo, tím vyšší koncentrace bohatství v rukou nízkého počtu lidí a tím vyšší nerovnost.

Je odvozen od tzv. Lorenzovy křivky příjmů seřazených od nejnižšího k nejvyššímu a odpovídá průměrnému rozdílu mezi každou dvojicí recipientů. Pokud jde o měření vývoje v času, index není citlivý na změny zejména na dolním a horním konci distribuce.

Lorenzovu křivku ani Giniho koeficient není možné v žádném případě využít k jednoznačné interpretaci „spravedlivého rozdělení důchodů“ ve společnosti. Tyto dva nástroje mohou podhalit rovnoměrné či nerovnoměrné rozdělení důchodů ve společnosti. Tyto informace mohou sloužit spolu s dalšími jako informační zdroje pro tvůrce sociální politiky státu, resp. Vykonavatele distribuční funkce. (Večerník, Mysíková; 2017); (Mikušová Meričková, Stejskal; 2014)

3.6.3 Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20

Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20 měří roční příjmy 20 % nejbohatších domácností v porovnání s 20 % nejchudších domácností. Jedná se o hlavní ukazatel pro měření nerovnosti ve srovnávacím přehledu sociálních ukazatelů. Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20 ve výši 5,0 například znamená, že 20 % nejbohatších domácností má příjmy pětkrát vyšší, než jsou v daném roce příjmy 20 % nejchudších domácností. Vyšší koeficient S80/S20 znamená větší příjmovou nerovnost; nižší číslo znamená menší nerovnost. Koeficient S80/S20 ve výši 1,0 by znamenal dokonalou rovnost příjmů – tj. všechny domácnosti by měly stejný roční příjem. Pro EU7 činí koeficient příjmové nerovnosti S80/S20 přibližně 5,1 (2015). (Evropská komise, 2015)

4 Praktická část

Praktická část práce je postavena na aplikaci jednotlivých teoretických konceptů uvedených v teoretické části práce.

Při komparaci členských států Evropské unie chybí ve většině případů Velká Británie, pro kterou nebyla za rok 2019 (obvykle poslední rok v databázi EUROSTATu s nejaktuálnějšími údaji) zveřejněna příslušná data.

4.1 Přehled a struktura příjmů v ČR

V první části vlastní práce je rozhodně vhodné seznámit se s tím, jak vlastně vypadají průměrné roční peněžní příjmy na osobu, jaké druhy příjmů jsou součástí příjmů hrubých, a jak vypadají konečné čisté příjmy.

Příjmy jsou v tabulce 1 rozděleny na čisté a hrubé, které se dále rozdělují na příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání, sociální příjmy a ostatní příjmy.

Tabulka 1 Průměrné roční peněžní příjmy na osobu (Kč) v letech 2012-2019

	Hrubé příjmy				Hrubé příjmy celkem	Čisté příjmy
	Příjmy ze závislé činnosti	Příjmy z podnikání	Sociální příjmy	Ostatní příjmy		
2012	101 745	22 982	41 305	4 840	170 872	147 456
2013	102 904	23 317	41 652	4 929	172 802	149 737
2014	105 988	23 763	42 223	5 456	177 430	153 269
2015	111 367	24 248	42 809	5 113	183 536	157 623
2016	116 751	26 020	43 989	5 815	192 575	164 852
2017	124 620	26 683	44 872	5 927	202 102	172 173
2018	135 058	28 465	45 475	6 671	215 669	182 443
2019	146 726	31 245	47 621	6 454	232 045	195 071
Průměr	118 145	25 840	43 743	5 651	193 379	165 328
Medián	108 678	24 006	42 516	5 285	180 483	155 446

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Příjmy ze závislé činnosti zahrnují peněžní příjmy z pracovně-právního, služebního nebo obdobného poměru mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, dále příjmy členů, společníků, jednatelů různých společností za práce vykonávané pro danou společnost,

odměny členů statutárních orgánů a dalších orgánů právnických osob, funkční požitky, odměny učňů za práci konanou v praktické části výuky, odměny plynoucí z dohod o práci.

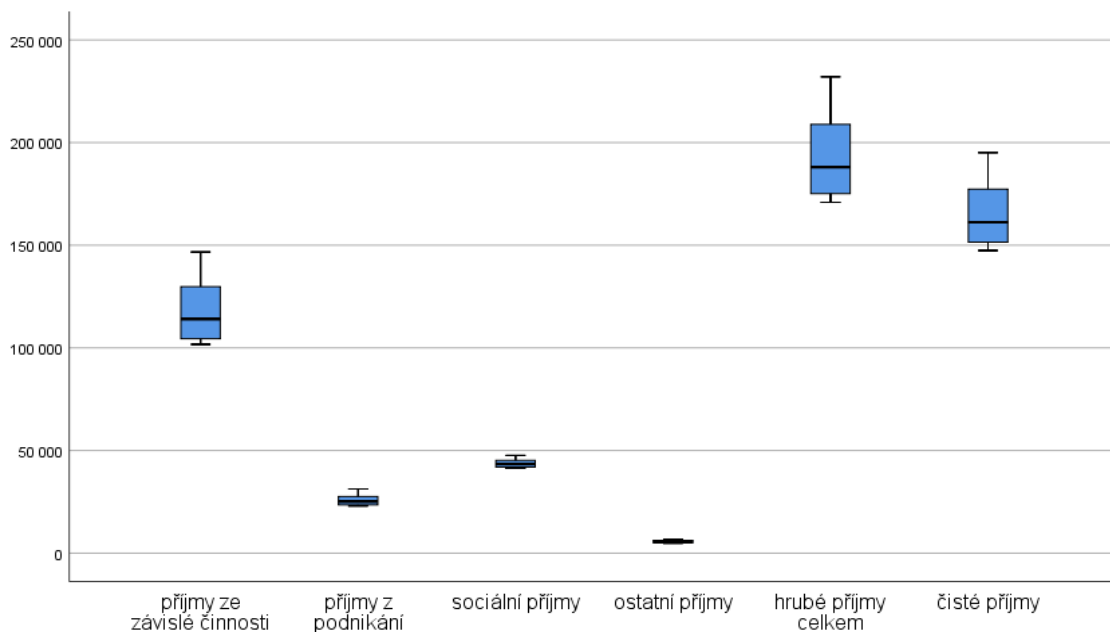
Příjmy z podnikání zahrnují příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjmy ze živnosti, z podnikání podle zvláštních předpisů, z výkonu nezávislého povolání, z autorských práv vč. práv příbuzných právu autorskému.

Sociální příjmy jsou v podstatě čisté. Hrubou částkou do nich byly započteny důchody převyšující hranici příjmu osvobozeného od daně, u nichž bylo provedeno zdanění částky nad stanovený limit (356 400 Kč). Do sociálních příjmů patří také nemocenská, ostatní dávky státní sociální podpory zahrnující dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné, jiné sociální příjmy zahrnující vedle dávek pomoci v hmotné nouzi rovněž odchodné a výsluhové příspěvky vyplácené u některých druhů povolání, příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách a další dávky a příspěvky pro rodiny s dětmi, staré a těžce zdravotně postižené občany vyplácené většinou obecními úřady. K sociálním příjmům se řadí také dávky pomoci v hmotné nouzi zahrnují pravidelné i jednorázové peněžní částky vyplácené domácnostem ve formě příspěvku na živobytí, doplatku na bydlení či mimořádné okamžité pomoci, stipendia zahrnují všechny druhy stipendií vyplácené školou a dále kapesné učňů vyplácené školou či budoucím zaměstnavatelem. (ČSÚ, 2018). Sociální příjmy budou blíže rozebrány v další části vlastní práce.

Ostatními příjmy jsou myšleny příjmy z kapitálového majetku zahrnující úroky z vkladů, výnosy z dluhopisů, vkladových a podílových listů, dividendy z akcií, podíly na zisku společností s.r.o., komanditních společností, příjmy z kapitálového majetku ze zahraničí. (ČSÚ, 2018)

Graf 1 udává mediánovou hodnotu jednotlivých typů příjmů v letech 2012–2019. Je patrné, že nejvyšší mediánové hodnoty (193 378,88 Kč) dosahují hrubé příjmy. Tato kategorie příjmů také zaznamenala za sledované období nejvyšší nárůst. Následují čisté příjmy, které mají také mediánovou hodnotu ve výši 165 328,00 Kč. Nejvýznamnější položku tvoří příjmy ze závislé činnosti s mediánovou hodnotou 118 144,88 Kč. Oproti tomu ostatní tři skupiny příjmů jsou již výrazně nižší, a i směrodatná odchylka ve sledovaném období je nižší.

Graf 1 Mediánová hodnota a rozpětí jednotlivých typů příjmů v letech 2012 – 2019 (Kč)

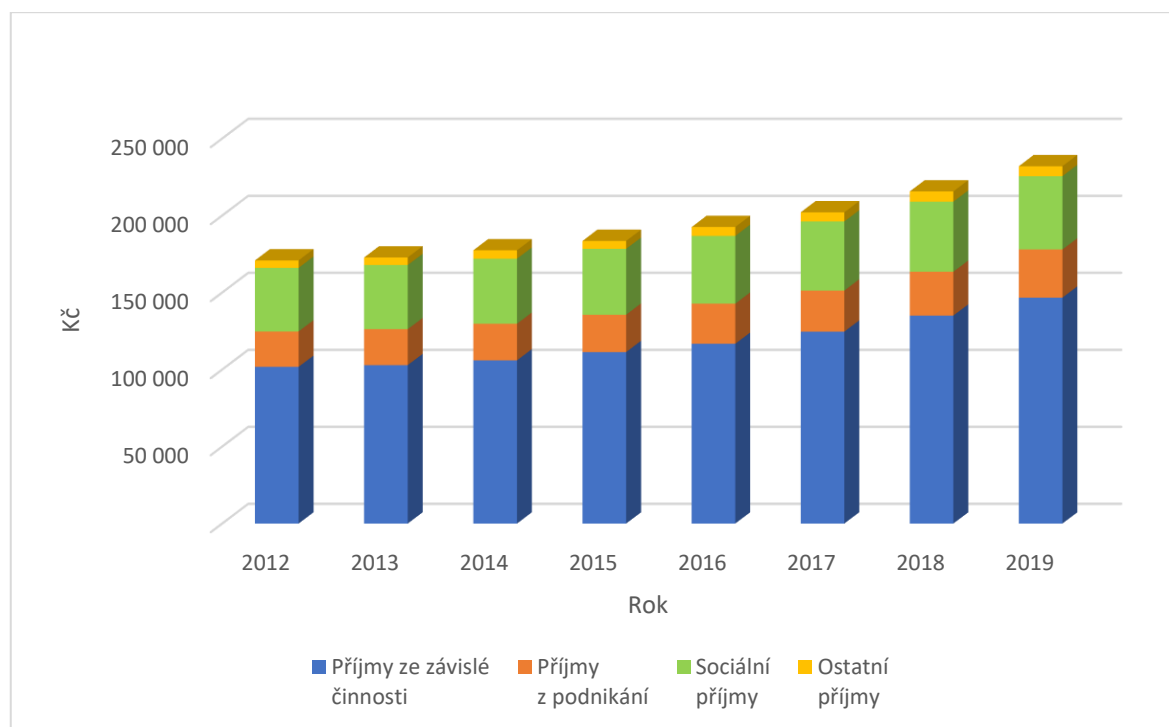

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Hrubé příjmy celkem se mezi lety 2012-2019 navýšily v průměru o 14 985 Kč. Oproti tomu příjmy čisté se navýšily v průměru o 11 746 Kč. Hrubé příjmy měly vždy větší nárůst než příjmy čisté, kromě rozdílu mezi lety 2012 a 2013, kdy se čisté příjmy zvýšily o 351 Kč více než příjmy hrubé. Průměrný rozdíl mezi nárůstem příjmů hrubých a čistých je 1 937 Kč. Veškeré podkladové údaje k těmto tvrzením lze najít v tabulce, která je součástí přílohy č. 1.

Z grafu 2 je zřejmé, že dominantní podíl mají na hrubých příjmech příjmy ze závislé činnosti. Zeleně vyznačená část hrubých příjmů představuje příjmy sociální, jenž jsou o více než polovinu menší oproti příjmům ze závislé činnosti. Příjmy z podnikání jsou opět zhruba o polovinu menší než příjmy sociální. Složkou s nejmenším podílem na hrubých příjmech jsou pak ostatní příjmy.

Graf 2 Struktura hrubých průměrných ročních příjmů na osobu v letech 2012-2019 v České republice

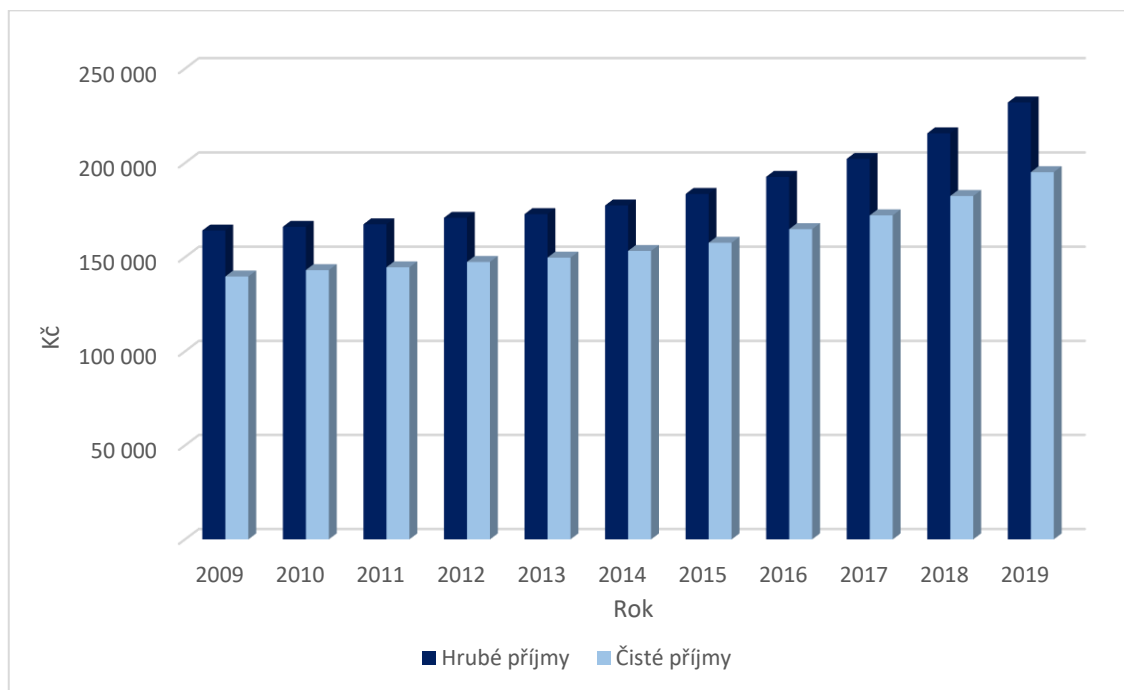

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Lepší představu o rozdílu průměrných ročních příjmů udává graf 3.

Hrubý příjem je peněžní odměna před zdaněním a ostatními odpočty. Čistý příjem výsledkem zdanění a dalších úprav. Jedná se o tzv. disponibilní příjem. Rozdíl představují zálohy na daně z příjmů fyzických osob (15 %) a zdravotní (4,5 %) a sociální (6,5%) pojištění.

Graf 3 Rozdíl mezi průměrnými ročními hrubými a čistými příjmy v letech 2009-2019 v ČR

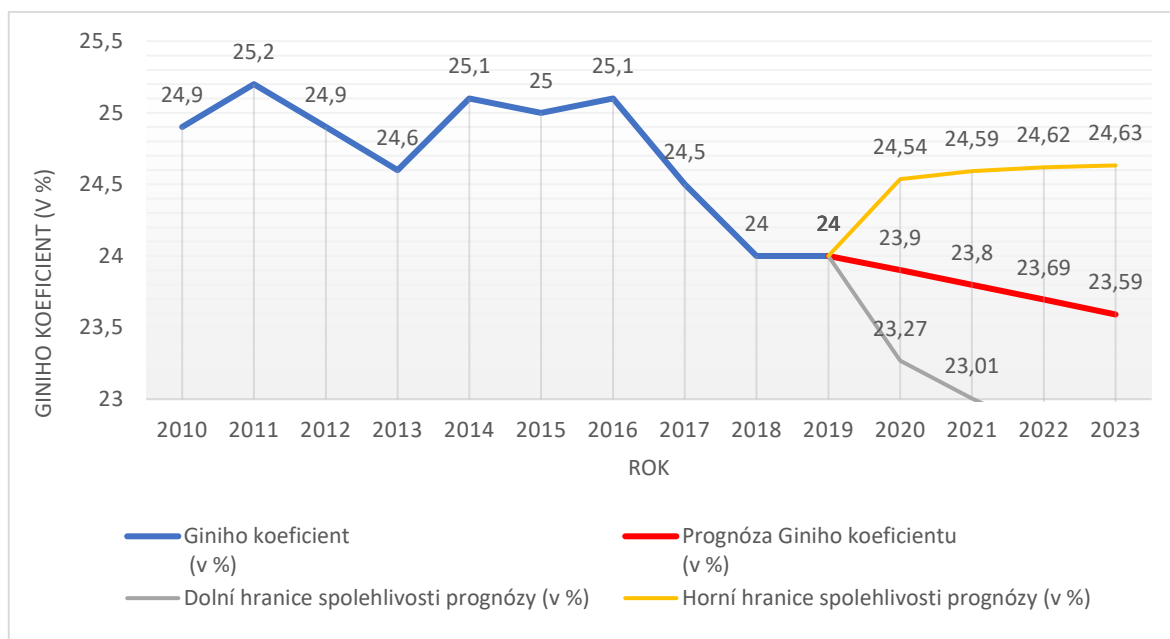
Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

4.2 Giniho koeficient v ČR a EU

Přehled a struktura příjmů je vhodným základem pro porozumění prvního ukazatele příjmové nerovnosti, Giniho koeficientu. Tento hojně používaný koeficient měří odchylku rozdělení příjmů od absolutní rovnosti ve společnosti. Pro účely této práce budou hodnoty Giniho koeficientu prezentovány v procentech, jedná se tedy tzv. Giniho Index. Bude se pohybovat mezi 0-100 %, kde 0 % znamená absolutní rovnost a 100 % absolutní nerovnost. Tyto krajní varianty jsou samozřejmě extrémní a ve světových ekonomikách se s nimi nesetkáváme. Úplná rovnost by znamenala, že příjmy byly rozděleny způsobem, aby měl každý stejně. Čím více by se koeficient blížil ke 100 %, tím by menší počet lidí vlastnil větší objem příjmů.

Hodnoty Giniho koeficientu v následujícím grafu 4 se vztahují k ekvivalizovanému disponibilnímu příjmu zohledňující dopad rozdílů ve velikosti a složení domácností. Metodika výpočtu i hodnoty pocházejí z databáze EUROSTAT a jsou součástí statistiky v oblasti příjmů a sociálních podmínek (EU-SILC). Výchozí hodnoty byly již zdaněny a zahrnují sociální transfery včetně důchodů.

Graf 4 Vývoj Giniho koeficientu v letech 2010-2019 v ČR a jeho predikce

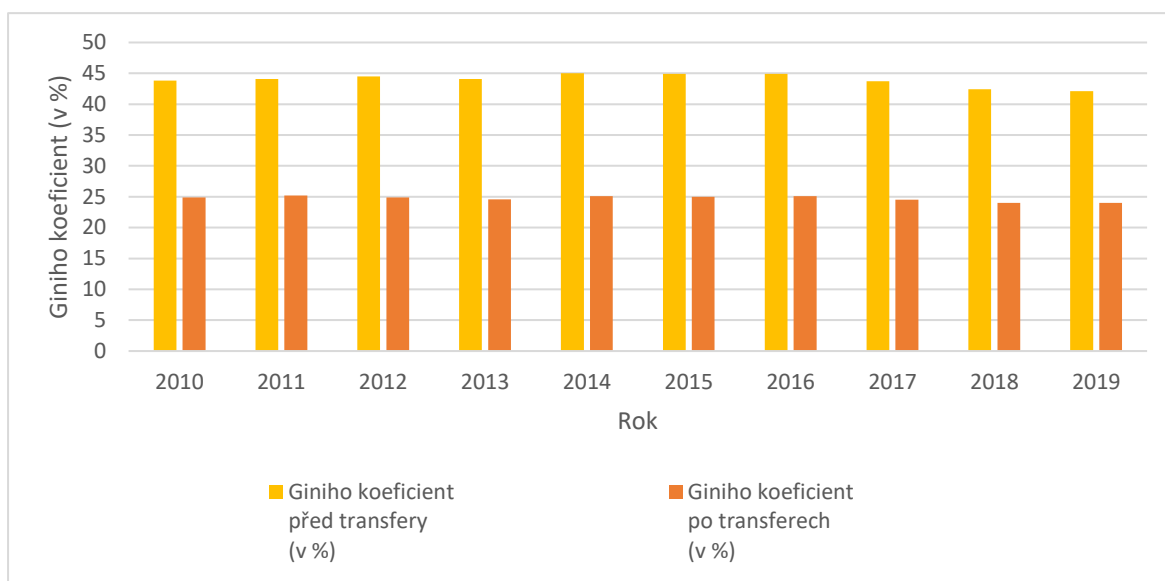

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Graf 4 zobrazuje vývoj Giniho koeficientu v letech 2010-2019 a zároveň prognózu na roky 2020-2023. Koeficient vyjadřuje vztah mezi kumulativním podílem počtu osob a kumulativním podílem jejich příjmů. Spodní hranice koeficientu byla 24 % v posledních dvou měřených letech, tedy 2018 a 2019. U prognózovaných hodnot na roky 2020-2023 můžeme pozorovat pokračující klesající tendenci, trvající již od roku 2016. Jak se ovšem do budoucích čísel promítne koronavirová krize je prozatím nejisté. Do postupného klesání od roku 2016 se může také promítat stále nižší nezaměstnanost, která v České republice v posledních letech panovala. Horní hranice koeficient dosahoval v roce 2011, a to 25,2 %. Příčinou této hodnoty mohla být stále doznívající ekonomická krize. V dalších dvou letech koeficient výrazněji poklesl, což mohlo být následkem opatření ČNB, jež úměrně uvolňovala měnovou politiku, pomocí snižování úrokových sazeb a dalšími nástroji. Průměr hodnot je pak 24,73 %.

Předcházející graf 4 uváděl ekvivalizovaný disponibilní příjem zahrnující sociální transfery včetně důchodů. Logicky z toho vyplývá existence dat představující ekvivalizovaný disponibilní příjem před dopadem sociálních transferů. Tato data jsou součástí grafu 5 zahrnujícího pro porovnání také hodnoty Giniho koeficientu po transferech.

Graf 5 Giniho koeficient před a po transferech v ČR letech 2010-2019

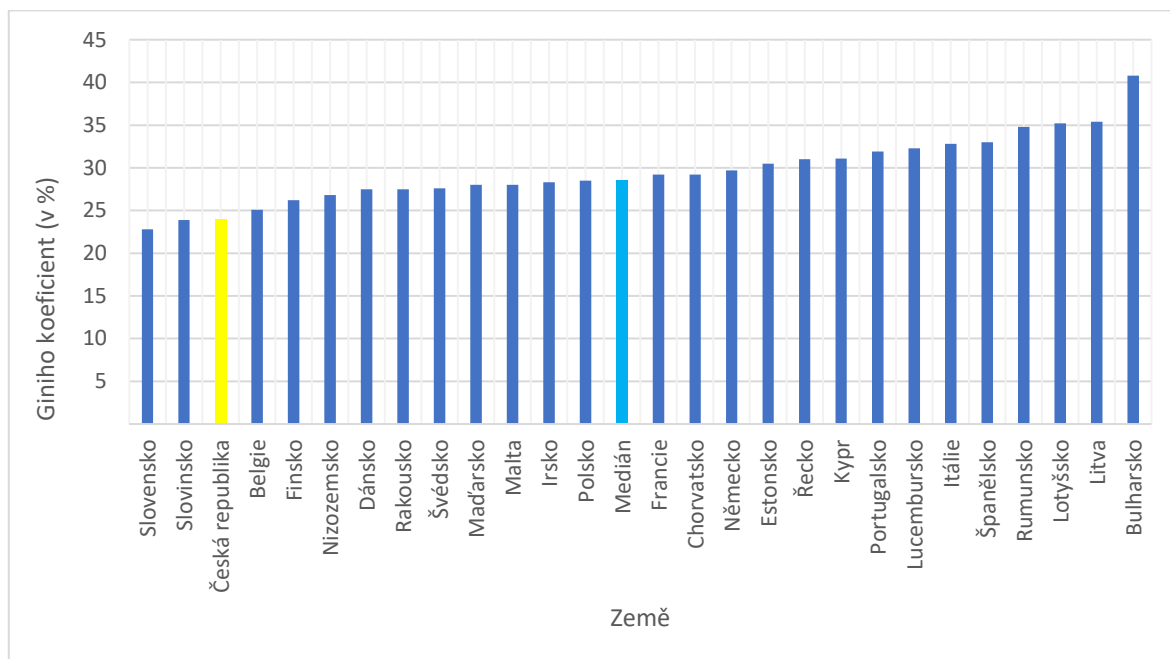
Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Graf 5 poskytuje přehledně vyobrazený rozdíl, v rozpětí 18,10-19,80 %, ekvivalizovaných disponibilních příjmů před a po sociálních transferech. Dopad transferů je zřejmý a v České republice zásadní pro co nejrovnoměrnější rozdělení příjmů ve společnosti.

Nejzásadnější složkou sociálních transferů jsou dávky důchodového pojištění (penze), dále pak dávky nemocenského pojištění, státní sociální podporu a ostatní sociální dávky. Důležitost sociálních transferů je často spojována také se snižováním počtu osob ohrožených chudobou. Bližší analýza sociálních transferů proběhne v další části vlastní práce.

Po krátkém představení situace u nás je vhodné navázat tím, jak si Česká republika stojí mezi ostatními zeměmi Evropské unie. K tomu pomůže graf 6 reflektující Giniho koeficient ekvivalizovaných disponibilních příjmů států Evropské unie (kromě Velké Británie, jejíž data dostupná nebyla) za rok 2019.

Graf 6 Giniho koeficient zemi Evropské unie v roce 2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Česká republika v rámci zemí Evropské unie patří dlouhodobě mezi země s nejrovnoměrnejším rozdělením příjmů ve společnosti. Důkazem je toho i graf 6 promítající prozatím nejnovější dostupná data z EUROSTAT. Nejnižší hodnota připadající Slovensku je 22,8 %, Česká republika se svými 24 % je o 1,2 % vzdálena od nejvíce „rovnostářské“ země EU. Nejvyšší hodnota 40,8 % pak připadá Bulharsku. To ve výsledku znamená, že měla Česká republika v roce 2019 blíže k Bulharsku se svou hodnotou Giniho koeficientu před transfery (42,1 %), než s hodnotou po transferech. Průměr Giniho koeficientu zemí EU v roce 2019 byl 27,7 % a medián 28,5 %. Veškeré podkladové údaje k těmto tvrzením lze najít v tabulce, která je součástí přílohy č. 4.

Evropská unie, respektive Evropská komise se samozřejmě příjmovou nerovností v zemích EU zabývá. V roce 2017 představila evropský pilíř sociálních práv, kde jedna ze zásad stanovuje právo na rovné příležitosti pro všechny. Problémem totiž není pouze příjmová rovnost, ale také rovnost příležitostí, které se vzájemně ovlivňují. Dalším aspektem ovlivňujícím nerovnost jako celek je nerovnost bohatství. Některé země mohou mít nízký koeficient příjmové nerovnosti, ale rozdělení majetku ve společnosti už tak rovnoměrné není. Dokument Evropské komise se snaží hledat příčiny nerovností a uvádí nástroje politiky, jež mohou země EU využít k jejímu snižování.

Dle tematického přehledu Evropské komise o odstraňování nerovností je nerovnost způsobena mimo jiné z rychlejšího růstu příjmů v horní vrstvě rozdělení příjmů a podprůměrného tempa růstu v dolní vrstvě, největší dopad na celkovou nerovnost v letech po krizi měl pomalý růst v dolní vrstvě. Tento účinek byl obzvláště silný v Rumunsku a Portugalsku, avšak rovněž v Itálii a Německu.

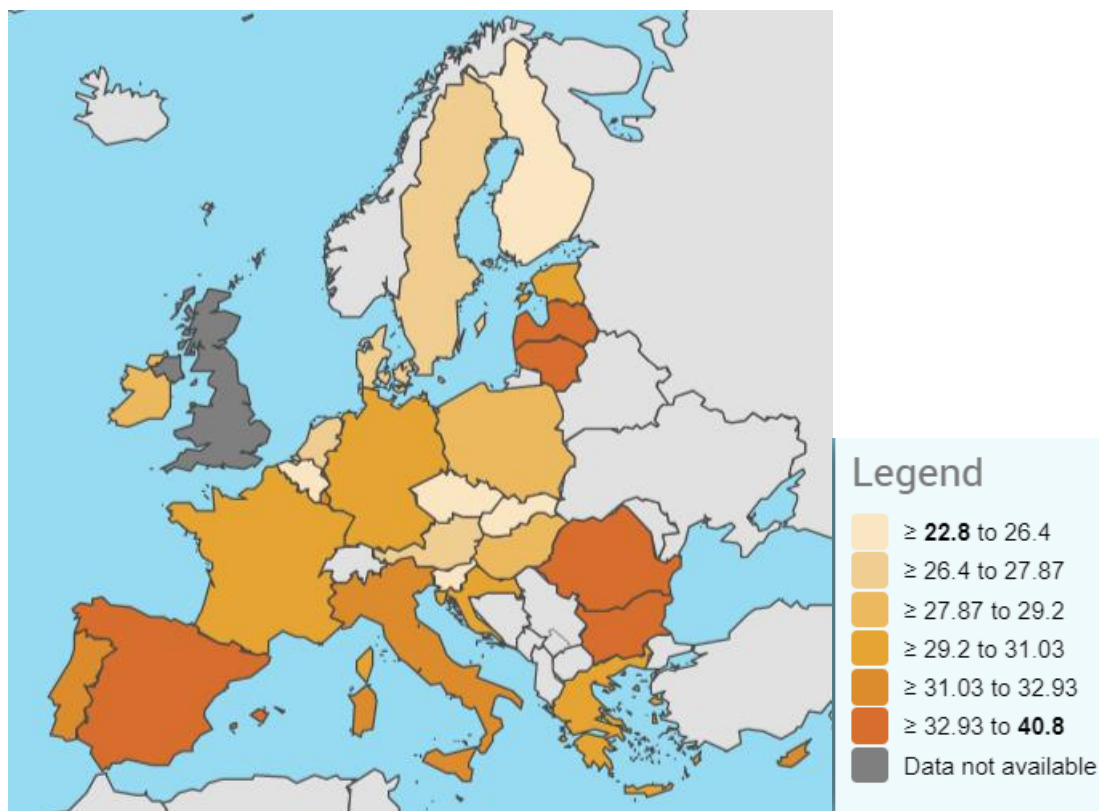
Ačkoliv nezaměstnanost představuje faktor nerovnosti ve většině zemí EU, v některých případech (jako je Bulharsko, Kypr, Estonsko, Litva a Lotyšsko) hraje klíčovou úlohu slabý přerozdělovací účinek daní a sociálních dávek. Naopak země, jako je Irsko, Maďarsko a Dánsko, využívají daňový systém a systém sociálních dávek účinně k snížení velmi vysokých nerovností v tržních příjmech. V ostatních zemích je vysoká příjmová nerovnost výsledkem nezaměstnanosti ve spojení s nerovnoměrným rozdělením tržních příjmů (Řecko, Španělsko a Portugalsko). (Tematický přehled Evropské komise, 2017)

Další zmiňované důvody vedoucí k příjmové nerovnosti jsou například technologické změny, demografie a složení domácností, nízká sociální mobilita nebo nedostatečné investice do vzdělávání.

Je třeba dodat, že komparaci České republiky a evropských zemí na základě Giniho koeficientu je samozřejmě potřeba brát s určitou rezervou. Použité údaje jsou zjišťovány výzkumem SILC, ve kterém u nás odpoví statistikům jen každý druhý oslovený respondent. Čísla jsou tedy pouze přibližná. Současně výzkum vůbec nepokrývá bohaté cizince, nebo naopak lidi, kteří žijí na ubytovnách, v azylových domech či se extrémně často stěhují. V jiných státech jsou podmínky tohoto výzkumu mírně odlišné – malé rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a pohyby v číslech tedy nemá smysl řešit. (Prokop, 2020)

Doplněním k předcházejícímu grafu může pro lepší vizualizaci sloužit mapa Evropy (obrázek 5). Členské státy EU jsou zabarveny rozdílnými odstíny oranžové barvy podle hodnoty Giniho koeficientu.

Obrázek 4 Mapa Evropy dle hodnot Giniho koeficientu v roce 2019

Zdroj: EUROSTAT

Několikrát zmiňovaný a použitý Giniho koeficient má kromě svých nesporných výhod jako univerzální použití, nezávislosti na velikosti populace či ekonomice a mnoho dalších, ale jako většina ukazatelů také své limity. Může docházet k různým zkreslením, náhodným chybám, dostatečně nereflexuje strukturální změnu v populaci a další. Výhod i limitů by se dalo vyjmenovat ještě spoustu.

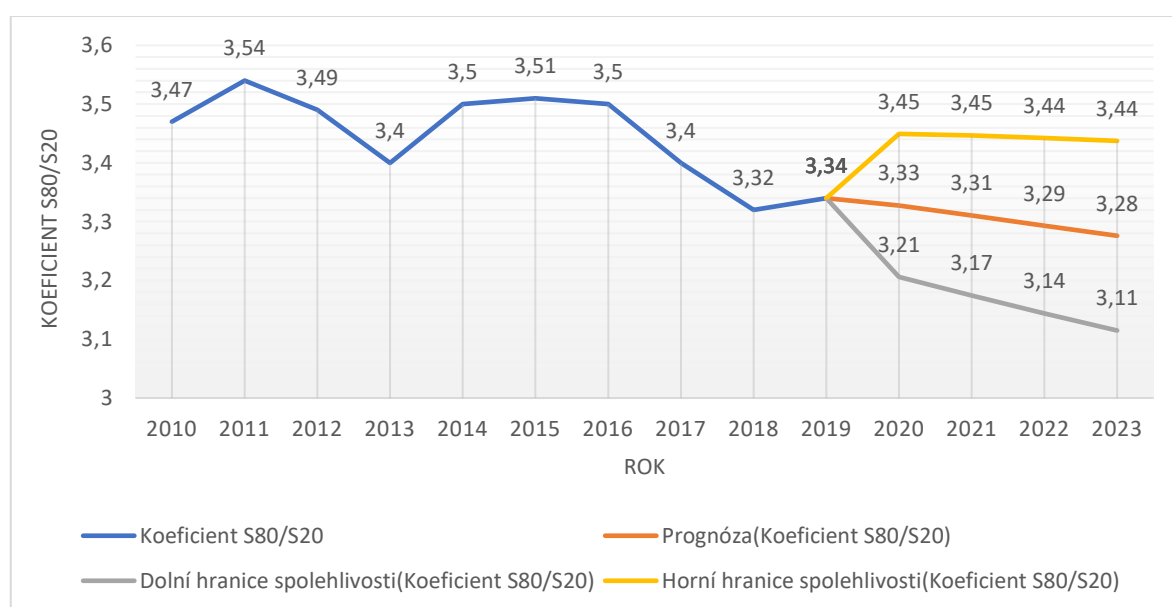
Dle Dominica Webera, ekonomického poradce v kanceláři pro Národní statistiku ve Velké Británii je ale velkou nevýhodou to, že Giniho koeficient sám o sobě nic neznamená a musí být zasazen do kontextu. Přesněji pak řekl:

"Nevýhodou Giniho koeficientu ve srovnání s některými jinými opatřeními je to, že jeho počet sám o sobě nemusí nutně znamenat něco zásadního... Pouze při srovnání v čase nebo s jinými zeměmi získáte představu o tom, co to znamená. Můžete pozorovat změnu Giniho koeficientu, ale to vám neřekne mnohem víc, než se nerovnost zvýšila nebo snížila ... Byli bohatí bohatší?" Chudí nejchudší? " (Shendruk, 2020)

4.3 Koeficient S80/S20 v ČR a EU

Giniho koeficient ale není jediným ukazatelem příjmové nerovnosti. Trochu jiný pohled na příjmovou nerovnost může poskytnout koeficient S80/20, měřící podíl objemu příjmů 20% nejbohatších domácností k objemu příjmů připadajících na 20% nejchudších domácností. Příjmem se rozumí ekvivalizovaný disponibilní příjem. Stejně jako u Giniho koeficientu se první graf 7 zaměřuje na vývoj koeficientu S80/S20 v České republice v letech 2010-2019.

Graf 7 Vývoj koeficientu S80/S20 v letech 2010-2019 v ČR a jeho predikce

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

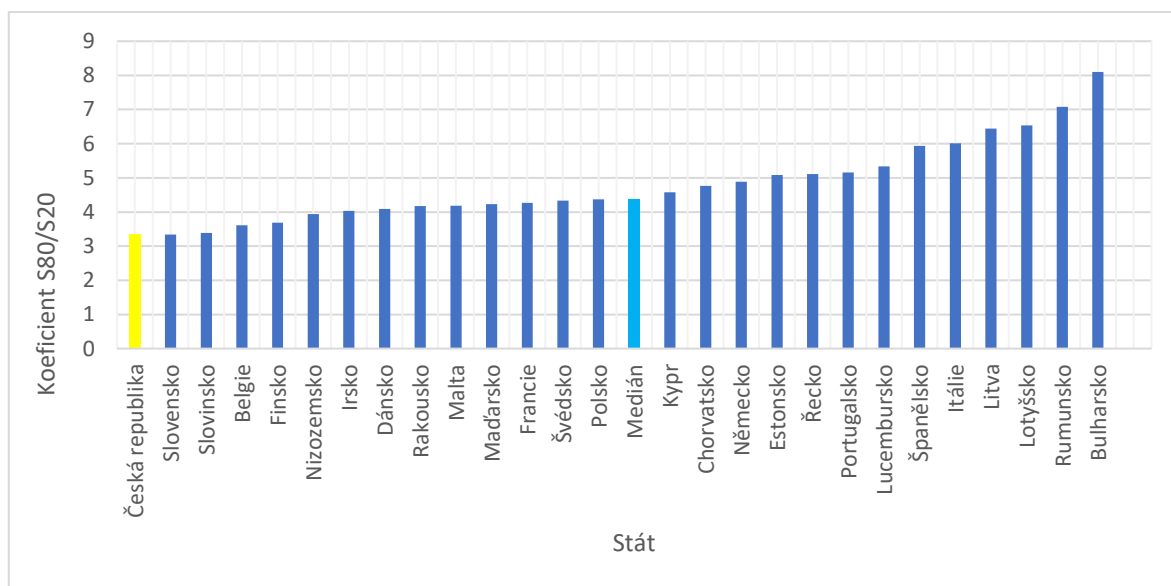
Vývoj koeficientu S80/S20 většinou kopíruje vývoj Giniho koeficientu z grafu 3. Rozdíl nastává pouze v roce 2015, kdy S80/S20 oproti Ginimu vzrostl nad sousední dvě hodnoty. Liší se taky pokles křivky od roku 2016 do roku 2019, který je na grafu 6 S80/S20 méně strmý. Další odlišností je vzrůst hodnoty z roku 2018 na rok 2019 u S80/20. Co se ale týká prognózy na roky 2020-2023 zůstává předpokládaný mírnější pokles.

Co je ale u koeficientu S80/S20 výrazněji jiné je snadnější interpretovatelnost. Pokud se podíváme například na hodnotu z posledního měřeného roku 2019, lze jasně říci, že 20 % nejbohatších domácností v České republice připadlo 3,34 krát více příjmů než nejchudším 20 %.

Nejnižší hodnota, a tedy i nejnižší rozdíl mezi nejbohatšími a nejchudšími byla v roce 2018. Naopak největších rozdílů v příjmech bylo dosaženo v roce 2011. V průměru ze sledovaných let 2010-2019 mělo nejbohatších 20 % o 3,45 krát vyšší příjmy než nejchudších 20 % obyvatel.

Přehled hodnot koeficientu S80/S20 pro členské státy Evropské unie za rok 2019 poskytuje graf 8. Znovu v grafu chybí Velká Británie, jejíž koeficient pro rok 2019 v databázi Eurostatu chyběl.

Graf 8 Koeficient S80/S20 zemí Evropské unie v roce 2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Pořadí členských států Evropské unie dle koeficientu S80/S20 je velice podobné jako pořadí dle Giniho koeficientu. Některé země se posunuly o jedno, maximálně dvě místa, ale žádné zásadní rozdíly pozorovat nelze. Česká republika i Slovensko mají stejnou hodnotu 3,34 a jsou tam zeměmi s nejnižšími rozdíly rozdělení příjmů v Evropské unii. Interpretace je stejná jako u předchozího grafu 6. Nejbohatších 20 % obyvatel si v průměru vydělalo 3,34 krát více než nejchudších 20 %. Stejně jako při srovnání dle Giniho i zde je Bulharsko stát s největší nerovností rozdělení příjmů. Nejbohatších 20 % obyvatel si v průměru vydělalo 8,1 krát více než nejchudších 20%. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou je 4,76. Průměr koeficientu S80/S20 je pro Evropskou unii 4,8. Veškeré podkladové údaje k těmto tvrzením lze najít v tabulce, která je součástí přílohy č. 6.

4.4 Hodinové náklady práce ve členských státech Evropské unie

Určitým doplněním pro porovnání členských zemí Evropské unie můžou posloužit data v grafu 9. Ta představují průměrné hodinové náklady práce (celkové náklady práce vydělené odpovídajícím počtem odpracovaných hodin průměrným ročním počtem zaměstnanců vyjádřeným v přepočtu na celé úvazky) za rok 2019. Náklady práce sestávají z mezd a platů a nemzdových nákladů (sociální příspěvky zaměstnavatelů plus daně minus dotace).

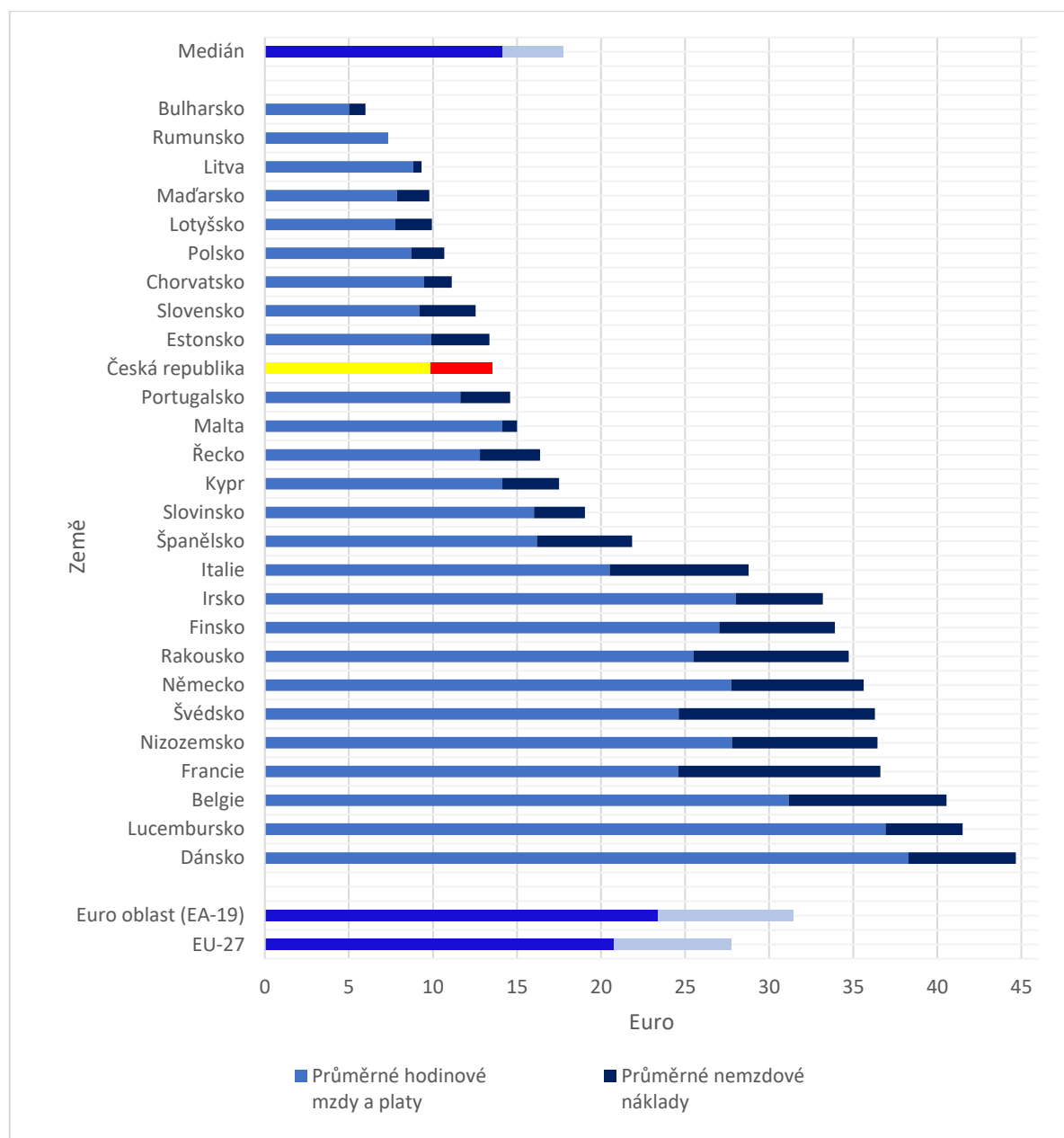
Velice zjednodušeně by se dal graf rozdělit na dvě poloviny s tím, že do první poloviny s nižšími mzdovými náklady spadají především země východní Evropy (včetně České republiky). Druhá polovina je pak tvořena státy západní Evropy.

Nejnižší průměrné hodinové náklady práce má Bulharsko, Litva, Lotyšsko a Rumunsko, což jsou zároveň státy s nejvyšší mírou příjmové nerovnosti v EU. Jak již bylo zmiňováno u porovnání členských zemí dle Giniho koeficientu, všechny tři státy mají velmi slabý přerozdělovací účinek daní a sociálních dávek. To podporuje také velikost tmavě modrého pole u jmenovaných států (pro Rumunsko bohužel tento údaj chybí), které zobrazuje sociální příspěvky zaměstnavatelů. Litva má dokonce nejnižší průměrné hodinové nemzdové náklady ve výši 0,5€. Překvapující je pak mezi nimi Maďarsko, které patří ke státům se zhruba průměrnou příjmovou nerovností.

Nejvyšší průměrné hodinové náklady práce má Dánsko následované Lucemburskem, Belgií a Francií. Francie má zároveň ze všech členských zemí nejvyšší průměrné hodinové nemzdové náklady.

Rozdíl mezi průměrnými nejvyššími hodinovými náklady práce (jak mzdové, tak nemzdové) a nejnižšími je 38,69 € za rok 2019. Pro tato a další podobná porovnání je ale potřeba vzít v úvahu, že graf 8 v podstatě odpovídá žebříčku nejdražších měst Evropské unie.

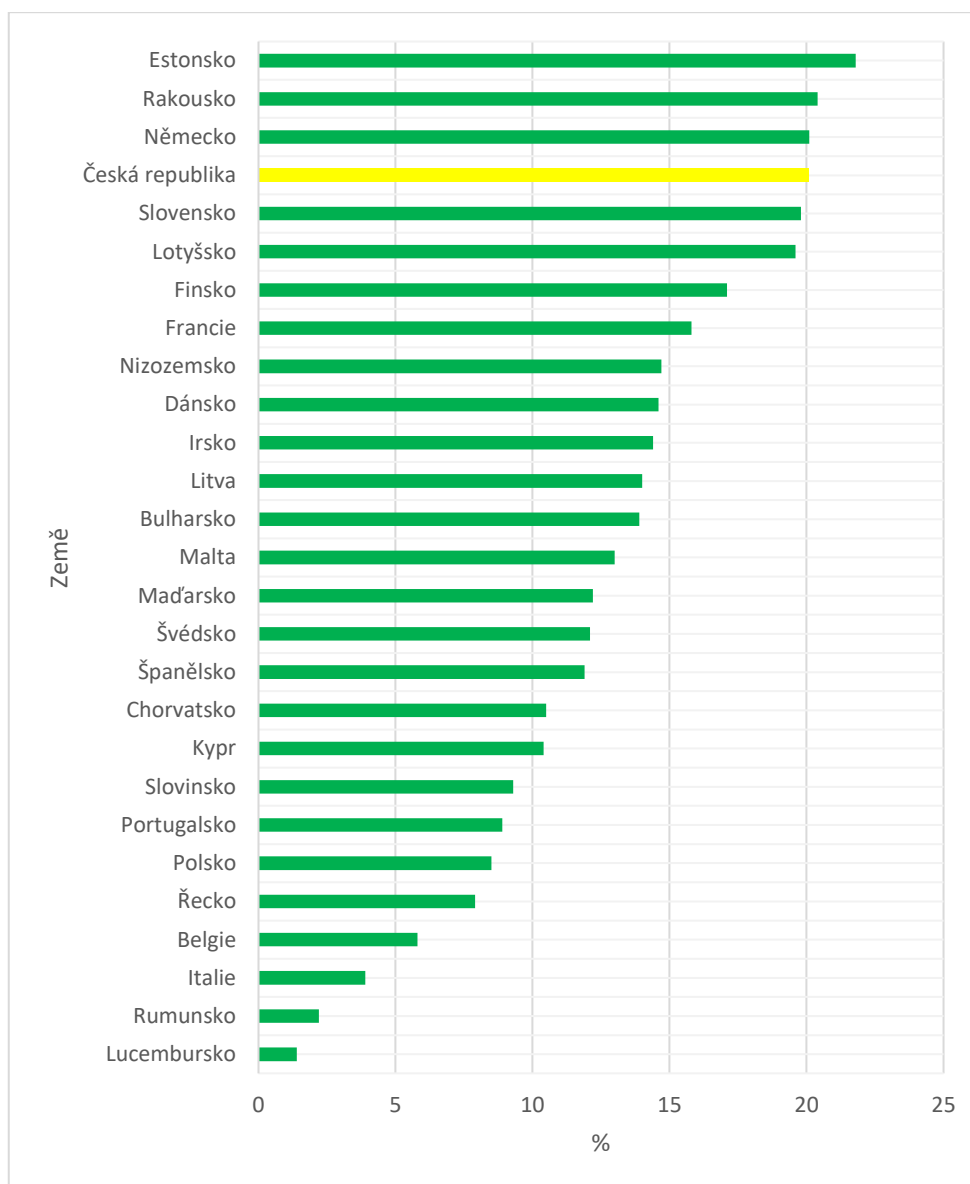
Graf 9 Průměrné hodinové mzdové a nemzdové hodinové náklady práce zemí Evropské unie v roce 2019(EUR)

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Předcházející grafy podávaly obecný pohled na příjmovou nerovnost v České republice i mezi členskými státy Evropské unie. Následující graf 10 ale ukazuje pohled na nerovnost v odměňování mužů a žen ve státech EU. Jedná se o rozdíl mezi průměrnou hrubou hodinovou mzdou mezi mužem a ženou v % z hrubých výdělků mužů v roce 2019.

Graf 10 Rozdíl mezi průměrnou hrubou hodinovou mzdou mezi mužem a ženou v % z hrubých výdělků mužů v roce 2019 v zemích EU

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Z grafu 10 jsou na první pohled zřejmé velké rozdíly v mezi hrubou hodinovou mzdou muže a ženy mezi jednotlivými státy v roce 2019. Minimální rozdíl v odměňování dle pohlaví panoval v roce 2019 v Lucembursku. Průměrná hrubou hodinová mzda ženy byla nižší o 1,4 % než průměrná hrubá hodinová mzda muže. Druhou stranu v rozdílu odměňování mužů a žen představuje Estonsko, kde měly ženy průměrnou hrubou hodinovou mzdou o 21,8 % nižší než muži. Postavení České republiky v žebříčku také není s rozdílem 20,1 % nijak lichotivé. Průměrný rozdíl mezi průměrnou hrubou hodinovou mzdou je

v Evropské unii 12,75 %. Veškeré podkladové údaje k těmto tvrzením lze najít v tabulce, která je součástí přílohy č. 8. V grafu by se průměr nacházel zhruba mezi Maltou a Maďarskem.

Co jsou ale hlavní důvody, proč mají ženy nižší mzdy než muži? Evropská komise uvádí hned několik důvodů. Prvním je odvětvová segregace, kdy jsou to ve valné většině ženy, které pracují v odvětvích, kde nebývají vysoké platy, jako jsou různé sociální služby nebo třeba vzdělávání. Naopak kolem 80 % mužů pracují v dobře placených odvětvích jako věda, technologie, inženýrství či matematika. Zásadním důvodem je i složité vybalancování rodinného a pracovního života. Většina žen totiž zůstává na mateřské dovolené. Evropská unie se proto snaží podporovat spravedlivější rozdělení mateřské. Dalším zmiňovaným důvodem je tzv. „skleněný strop“. Zjednodušeně se jedná o nízký počet žen v nejvyšších pozicích a jejich nižší platy v pozicích manažerských. Dle EU bylo v roce 2018 méně než 10 % žen na pozici výkonného ředitele. Největší rozdíl v hodinových výdělcích byl v EU na pozici manažerů, kdy se ženy vydělaly o 23 % méně. Posledním uváděným důvodem je diskriminace. V některých případech jsou ženy odměňovány nižšími částkami než muži i přes to, že odvádějí stejnou práci. (The gender pay gap situation in the EU, 2018) Evropská komise se snaží zvyšovat povědomí o tomto problému například pomocí prohlášení „Equal pay day“ (na kterém se mimo jiné podílela také eurokomisařka Věra Jourová). Tento den připadá na 10. listopadu a koná se hned v několika zemích EU včetně České republiky. Byl také vydán akční plán řešení rozdílného odměňování.

Evropský institut pro rovnost žen a mužů uvádí k tomuto tématu další relevantní fakta. Nízký rozdíl odměňování mužů a žen nemusí znamenat větší rovnost, ale nižší počet zaměstnaných žen oproti mužům. Například v Rumunsku, které je v grafu druhé hned za Lucemburskem je zaměstnaných zaokrouhleně 61 % žen ku 79 % mužů. Současně s tím souvisí také úroveň vzdělání žen. Znovu je to pěkně vidět na příkladu Rumunska, kde je zaměstnáno 86,4% žen s vyšším vzděláním a pouze 32 % žen se vzděláním nižším. Průměrný výdělek žen je pak samozřejmě více ovlivněn procentem zaměstnaných žen s vyšším vzděláním, které si vydělávají více a jejich průměrné výdělky jsou pak bližší výdělkům mužů. (What lies behind the gender pay gap?, 2019)

4.5 Důchody

Důchody, jak již bylo v práci řečeno, jsou největší položkou sociálních transferů. Logicky z toho vyplývá, že se jedná o jeden z nejvyšších výdajů státního rozpočtu, v tomto případě jde zhruba o třetinu.

Počet příjemců důchodu bylo mezi lety 2010-2019 v průměru 2 873 610. Bližší pohled na počty příjemců důchodu v České republice podává tabulka 2.

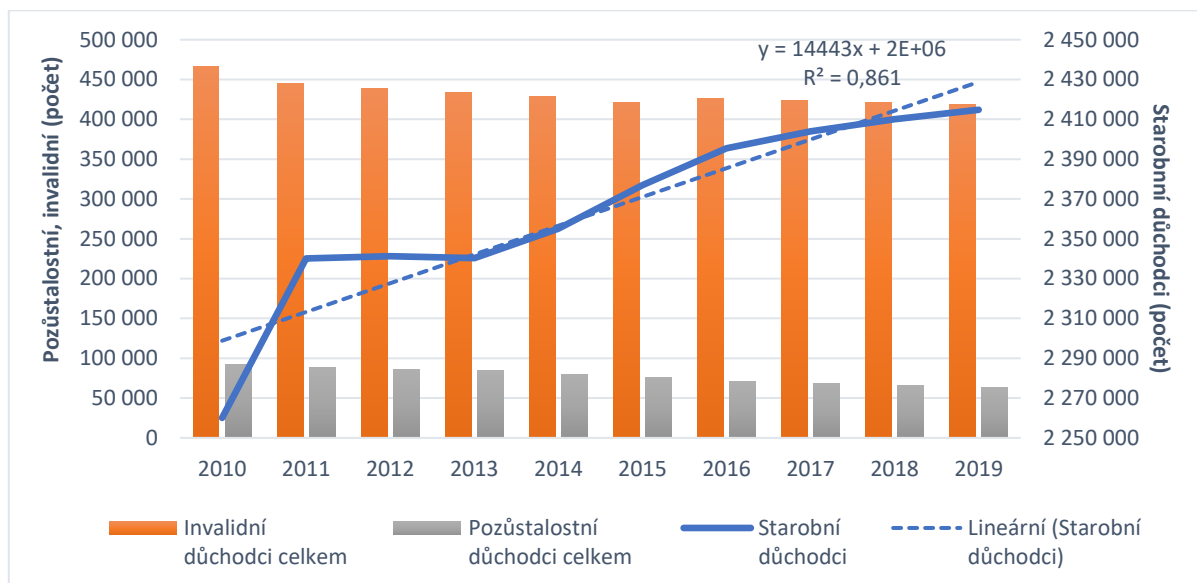
Tabulka 2 Počet příjemců důchodu dle druhu mezi lety 2010-2019 v České republice

	Starobní důchodci	Invalidní důchodci			Pozůstalostní důchodci			Důchodci celkem
		I. Stupně	II. Stupně	III. stupně	Vdovy	Vdovci	Sirotcí	
2010	2 260 032	167 308	54 973	244 048	39 415	7 296	46 021	2 819 093
2011	2 340 147	159 359	58 034	227 640	35 250	6 881	45 693	2 873 004
2012	2 341 220	160 057	62 612	215 840	33 582	6 889	45 856	2 866 056
2013	2 340 321	161 314	65 616	206 484	32 103	6 760	45 258	2 857 856
2014	2 355 144	161 657	67 264	199 377	29 734	6 471	43 563	2 863 210
2015	2 376 883	160 884	68 363	192 408	27 380	6 165	41 870	2 873 953
2016	2 395 382	163 920	71 031	190 837	25 387	5 917	39 995	2 892 469
2017	2 403 933	166 077	72 708	185 457	23 676	5 590	38 522	2 895 963
2018	2 410 080	168 269	74 110	179 108	22 121	5 318	37 967	2 896 973
2019	2 414 814	170 341	75 278	173 364	20 981	5 122	37 627	2 897 527

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Na první pohled je z tabulky 2 zřejmé, že největší skupinou důchodců jsou důchodci starobní, kteří tvoří v průměru zhruba 68 %. Do budoucna se i nadále počítá s navyšováním osob pobírající starobní důchod. S tím souvisí problém nutné důchodové reformy, o které se ve společnosti již dlouho mluví, a která se dle mnohých expertů měla udělat již dávno. Stále tíživějším se stává problém stárnutí populace. Lidí v aktivním věku, platící daně je a bude mnohem méně než počet příjemců důchodu. Z důvodu aktuálního demografického vývoje je zřejmé, že současný důchodový systém je dlouhodobě neudržitelný. Na tento fakt poukazuje mimo jiných také Evropská komise. Ta upozorňuje na stále větší zatěžování státního rozpočtu z důvodu vyšších výdajů na důchody. Pro lepší představu o složení příjemců důchodu slouží graf 11.

Graf 11 Počet příjemců důchodu v letech 2010-2019 v České republice

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

V grafu 11 lze kromě počtu důchodců pozorovat také lineární trend pro důchodce starobní, který se postupně zvyšuje. Od roku 2010 do roku 2019 se počet starobních důchodců zvýšil o 154 782. Opačně tomu ale nastává u invalidních a pozůstalostních důchodců. U obou jmenovaných byl největší počet příjemců v prvním sledovaném roce 2010 a naopak nejnižší v posledním sledovaném roce 2019. Invalidních důchodců ubylo o 47 346. Tento úbytek nastal z důvodu výrazného snížení (o 70 684) invalidity III. Stupně. Ostatní stupně se během let totiž zvýšily. Počet pozůstalostních důchodců se snížil o 29 002. V této skupině klesaly v průběhu let počty vdovců, vdov i sirotků.

Jaké jsou pak průměrné měsíční výše vyplácených důchodů je možno vidět v tabulce 3. Důchody se ročně navyšují, přesněji řečeno valorizují. Valorizuje se jak základní výměra důchodu, tak jeho procentní složka. Důchody jsou zvyšovány k 1. lednu.

Nejvyšší průměrná výše důchodu náleží důchodům starobním. Tam je také největší rozdíl mezi výší průměrného důchodu v prvním sledovaném roce 2011 a roce posledním 2019. Rozdíl činí 2 920 Kč. Starobní důchody se meziročně zvyšují o inflaci a k tomu se navyšují o polovinu růstu reálných mezd.

Celkově nejnižší meziroční nárůst důchodů byl mezi lety 2012 a 2013. Příčinou byly vládní restrikce mající za snahu snížení dopadů ekonomické krize.

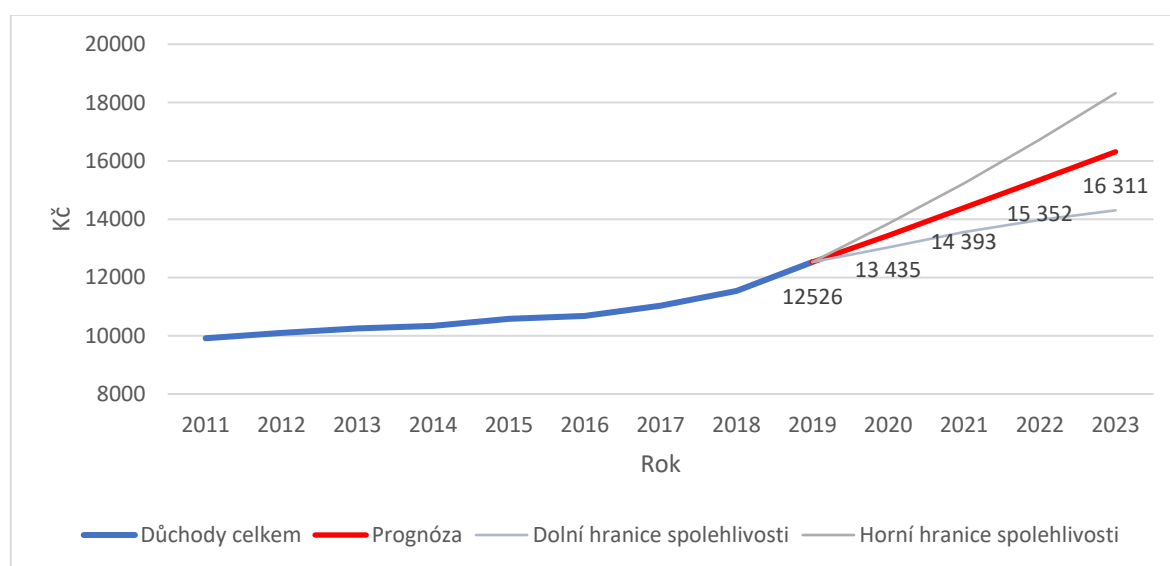
Tabulka 3 Průměrná měsíční výše vyplácených důchodů v letech 2011-2019 v České republice

Rok	Starobní důchody	Invalidní důchody			Pozůstalostní důchodci		Důchody celkem
		I. Stupně	II. Stupně	III. stupně	Vdovský a vdovecký	Sirotčí	
2011	10 567	6 094	6 748	10 004	6 814	5 428	9 913
2012	10 793	6 021	6 714	10 141	6 929	5 544	10 093
2013	10 985	5 989	6 675	10 245	7 046	5 657	10 249
2014	11 090	5 911	6 662	10 262	7 083	5 703	10 337
2015	11 361	5 924	6 738	10 392	7 225	5 833	10 576
2016	11 475	5 883	6 745	10 395	7 227	5 874	10 675
2017	11 866	5 998	6 922	10 655	7 512	6 078	11 026
2018	12 435	6 207	7 205	11 059	7 856	6 351	11 539
2019	13 487	6 851	7 923	11 905	8 676	7 058	12 526
Průměr	11 562	6 098	6 926	10 562	7 374	5 947	10 770
Medián	11 361	5 998	6 745	10 392	7 225	5 833	10 576

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Pro vývoj celkových průměrných měsíčních důchodů se dle prognózy z grafu 11 počítá se zvyšujícím se trendem. Velký podíl na tom budou mít důchody starobní, jelikož dochází k postupnému stárnutí populace. Příjemci důchodů a aktivní populace budou pak ve stále větším nepoměru. Dle prognózy z grafu 12 by se od posledního sledovaného roku 2019 průměrné měsíční důchody během následujících čtyř let mohly zvýšit o 3 785 Kč, což je rozdíl vyšší o 865 Kč, než byl rozdíl v nárůstu mezi lety 2011-2019.

Graf 12 Vývoj průměrných měsíčních příjmů v letech 2011-2019 v České republice

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Pohled na důchodový systém u nás poskytla také Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), ve zprávě o důchodovém systému v České republice, jež si vyžádalo Ministerstvo financí a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Vyzdvihnuto je ve zprávě hned několik hlavních problémů.

Prvním problémem je složitost výpočtu dávek důchodového pojištění. Tento aspekt je kritizován zejména proto, že lidé, kteří přispívají do důchodového systému svými odvody, velmi dlouho netuší, s jakým důchodem vlastně mohou počítat.

OECD rovněž upozorňuje, že Česká republika vyžaduje nadprůměrně dlouhou minimální dobu pojištění, která činí 30 let resp. 35 let včetně náhradních dob pojištění. Uznává, že to dosud nebyl a není problém, ale varuje, že v budoucnu by se to pro určitou skupinu lidí mohlo stát překážkou k dosažení nároku na důchod.

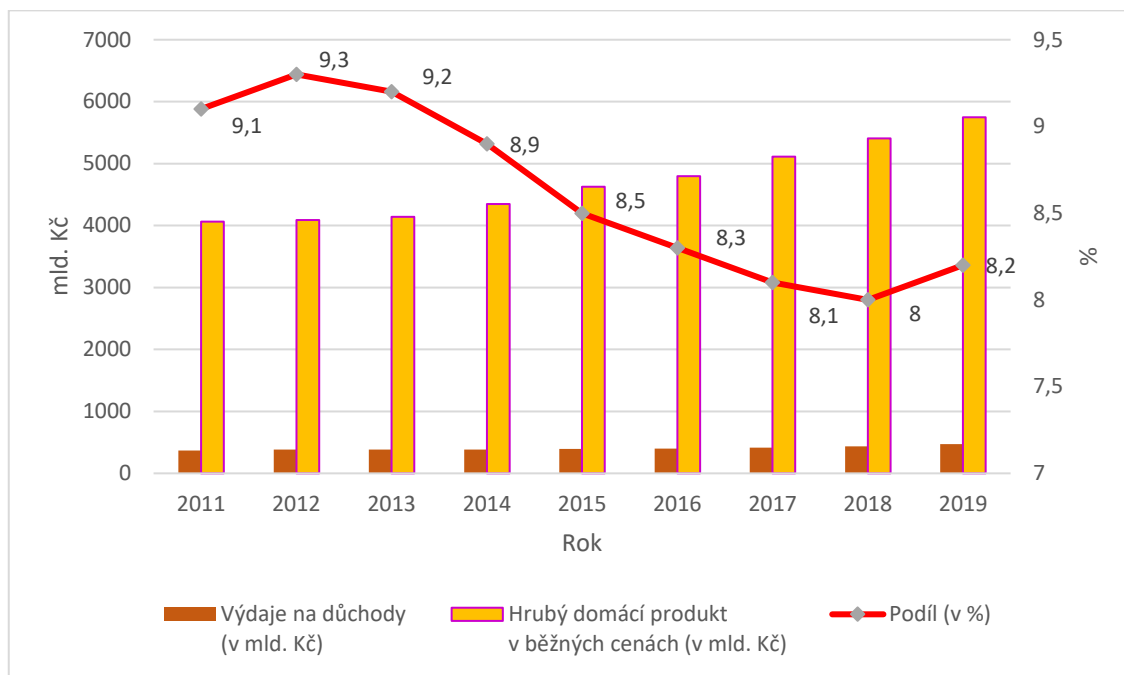
Třetím hlavním závěrem je potřeba zajištění finanční udržitelnosti důchodového systému. Budoucí deficity na důchodovém účtu by se měly řešit navázáním zákonného důchodového věku na dobu dožití. Podobným způsobem by se měl zvyšovat i minimální věk pro nárok na předčasný starobní důchod. OECD rovněž souhlasně kvituje postupnou unifikaci důchodového věku pro muže a ženy.

Konečně OECD doporučuje zvážit úpravu daňového mixu a případné přesunutí části daní do důchodového systému. (Žurovec, 2020)

Podle studie Allianz je ale český důchodový systém 12. nejstabilnější na světě. První tři místa obsadilo Švédsko, Belgie a Dánsko.

Důchody, konkrétněji výdaje na ně, jsou často vyjadřovány podílem k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Tyto údaje za roky 2011-2019 v České republice zobrazuje graf 13. Data zahrnují starobní, invalidní i pozůstalostní důchody. Procentní podíl v grafu představuje červená křivka. Průměrný podíl za sledované období je 8,62%. Výdaje na důchody i HDP se v průběhu sledovaných let zvyšovaly, pouze procentní podíl se postupně víceméně snižoval.

Graf 13 Podíl výdajů na důchody k HDP v letech 2011-2019 v České republice

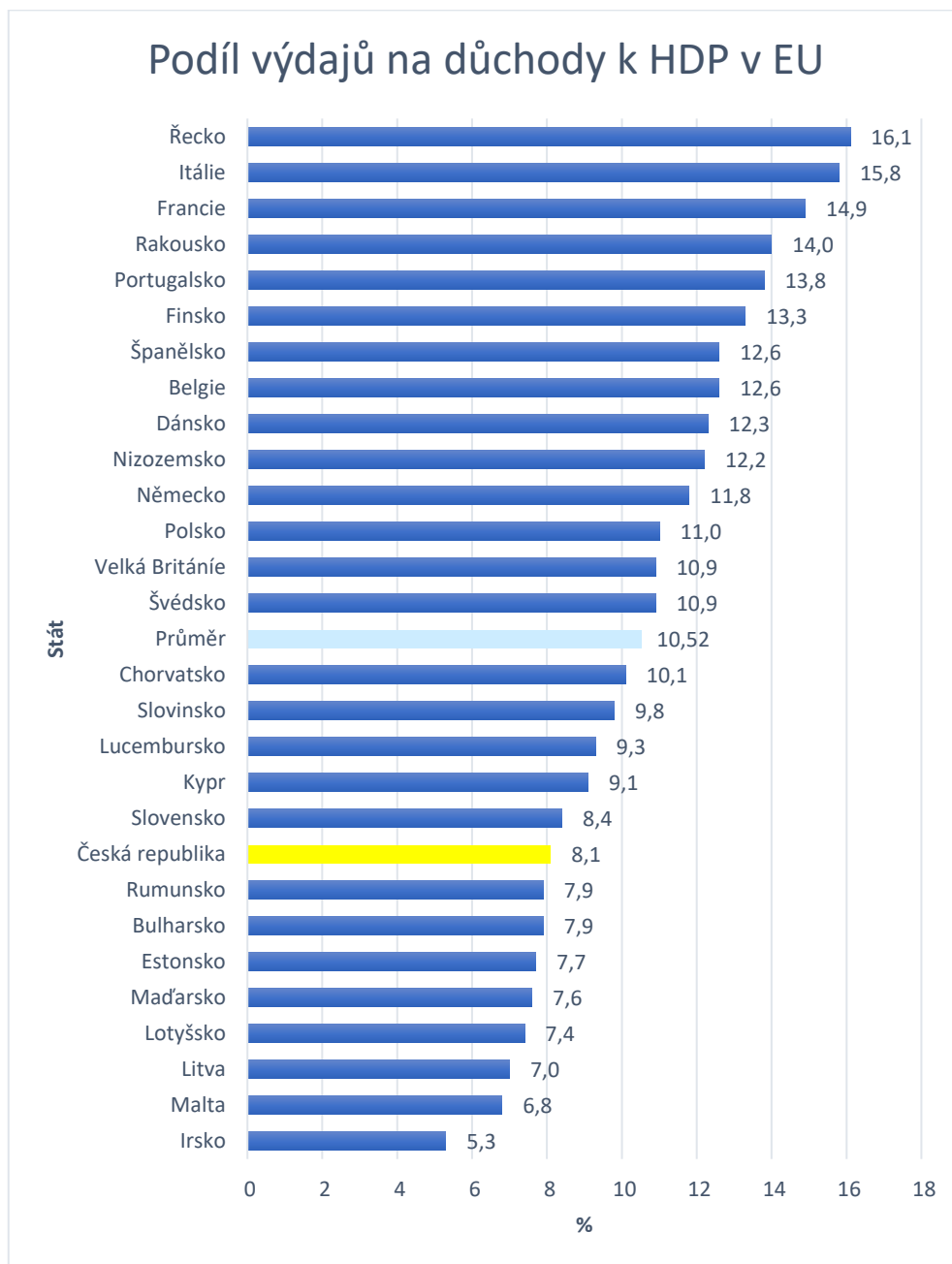
Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Podíl výdajů na důchody k HDP je v České republice spíše pod průměrem členských států Evropské unie. Pro úplné srovnání států EU slouží graf 14, podávající informace o podílu výdajů na důchody k HDP za rok 2018, tedy momentálně nejaktuálnější rok v databázi Eurostat. Stejně jako u předcházejícího grafu data zahrnují starobní, invalidní i pozůstalostní důchody. Pohledu na graf by mělo předcházet uvědomění si faktu, že každá země má jinou demografickou strukturu a ve většině zemí Evropské unie podléhají důchody daním, v některých zemích dokonce i zákonnému pojistnému. Absence těchto faktů by mohla vést k určitému zkreslení informací v grafu 14. Důchody nepodléhají zdanění pouze v České republice, Maďarsku, Slovensku, Bulharsku a Litvě. Tento fakt se promítá i do grafu, kdy jsou všechny tyto země zhruba mezi třetinou zemí s nižšími výdaji.

Průměrný podíl výdajů na důchody k HDP je v EU 10,52 %. Nejnižší výdaje má Irsko, které ale mělo zároveň nejnižší podíl lidí ve věku 65+ v EU, tedy příjemce starobního důchodu, který, jak již bylo v práci řečeno, tvoří hlavní podíl na výdajích.

Naopak nejvyšší výdaje má Řecko s 16,1 %. Řecko spolu s druhou Itálií mají zase největší podíl lidí ve věku 80+ v EU, ale i a jeden z největších podílů lidí 65+.

Graf 14 Podíl výdajů na důchody k HDP v EU v roce 2018

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

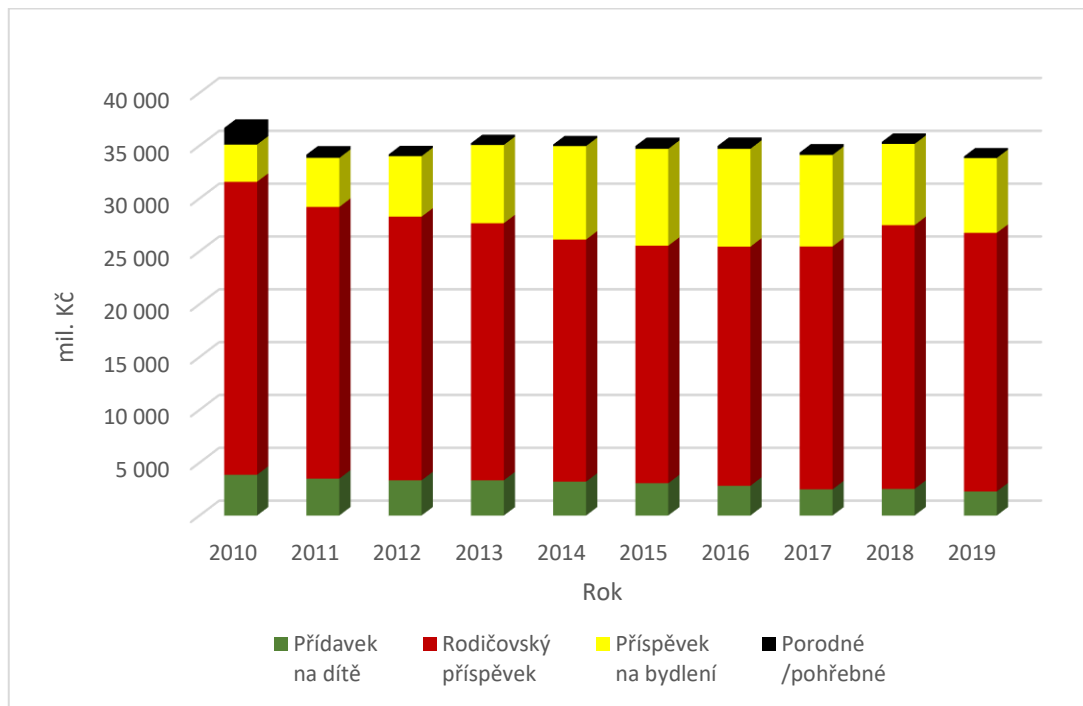
4.6 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení zahrnuje systém důchodového pojištění, nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, nepojistné dávkové systémy a sociální služby. Sociální zabezpečení slouží k přerozdělováním příjmů ve společnosti. Cílem tohoto procesu je snižovat příjmovou nerovnost a rozdíly mezi domácnostmi.

První se v této kapitole podíváme na dávky státní sociální podpory, kam spadají přídavky na děti, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné. V závislosti na výši příjmů se vyplácí přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné.

Výdaje na sociální dávky tvoří téměř 3 % státního rozpočtu. Poměr výdajů na jednotlivé druhy dávek je vidět v grafu 15.

Graf 15 Výdaje na dávky státní sociální podpory v letech 2010-2019 v České republice

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Nejvíce výdajů plynulo na rodičovský příspěvek, který tvoří nadpoloviční většinu dávek státní sociální podpory. Nárok na příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodičovský příspěvek je možné čerpat do 4 let věku dítěte. Maximálně může vyčerpat 300 000 Kč. Příspěvek se vyplácí po skončení mateřské dovolené. Jelikož není příspěvek závislý na příjmech, může si o něj zažádat každý, kdo splňuje dané podmínky. I z tohoto důvodu jsou na něj vydávány nejvyšší částky. Nejvyšší vydaná částka na rodičovský příspěvek byla 27 722 mil. Kč v roce 2010.

Nejvyšší rozdíl mezi celkovými výdaji pak nastal mezi roky 2010 a 2011, kdy došlo k meziročnímu snížení o 2 531 mil. Kč.

Příspěvek na bydlení, v grafu zastoupen žlutou výsečí, přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. (MPSV, 2020)

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,7násobku životního minima. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte a ve dvou výměrách podle druhu příjmu. Ve zvýšené výměře dávka náleží, pokud některá ze společně posuzovaných osob má příjem z výdělečné činnosti nebo z určitých dávek. (MPSV, 2020)

Nejnižší výdaje plynou na porodné a pohřebné, průměr za sledované období byl 347 mil. Kč. Jelikož se jedná o jednorázové výdaje, není poměr porodného a pohřebného v grafu překvapující.

Porodné se rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte, nárok na porodné je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině. Nárok má rodina, které se narodilo první nebo druhé živé dítě a jejíž příjem v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte byl nižší než 2,7násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, při narození druhého živého dítěte je to 10 000 Kč.

Na pohřebné má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč. (MPSV, 2020)

Pro představu, kolik je vlastně v průměru za sledované období 2010-2019 vyplaceno měsíčně dávek slouží tabulka 4.

Ve většině sledovaných let, kromě roku 2018 a 2019, bylo průměrně za měsíc vyplaceno z daných dávek nejvíce krát přídavek na dítě, na který ale dle předcházejícího grafu 14 byly v poměru vynakládány celkem malé výdaje.

Tabulka 4 Průměrný měsíční počet vyplácených dávek státní sociální podpory v roce 2019 v ČR v tisících

Rok	Přídavek na dítě	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Porodné	Pohřebné	Celkem
2010	531	339	121	10	0	1 001
2011	486	326	143	2	0,3	957
2012	464	308	163	1	0,2	936
2013	460	294	193	1	0,2	948
2014	444	280	220	1	0,2	945
2015	423	277	225	2	0,2	927
2016	391	275	221	2	0,2	889
2017	343	279	204	2	0,2	828
2018	270	282	185	1	0,2	738
2019	239	284	165	1	0,2	689

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Nejméně bylo v průměru za měsíc vyplaceno porodného a pohřebného, což odpovídá poměru výdajů v předcházejícím grafu. U porodného je znát velký rozdíl mezi rokem 2010 a 2011. Příčinou může být změna pravidel pro vyplácení dávek účinná právě od roku 2011.

Z tabulky 4 je znát, že počet celkových průměrných vyplácených dávek během let postupně klesá. Celkové výdaje v grafu 14 ale tento trend nekopírují. Důvodem může být například to, že se v průběhu let zvyšuje životní minimum, od kterého se výše dávek odvíjí.

Několikrát zmíněné životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Zjednodušeně se dá říci, že životní minimum představuje částku, která by měla stačit na jídlo a základní osobní potřeby jedince nebo společně posuzovaných osob za měsíc.

Od částky životního minima se odvíjí nárok na příspěvek na dítě, porodné, dávky v hmotné nouzi a dávky pro zdravotně postižené.

Trochu rozdílné je existenční minimum. Jedná se o minimální hranici peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Nelze ho použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.

Životní ani existenční minimum nezahrnují nezbytné náklady na bydlení. Ochrana v oblasti bydlení je řešena v rámci systému státní sociální podpory poskytováním příspěvku na bydlení a v systému pomoci v hmotné nouzi doplatkem na bydlení. (MPSV, 2020)

Vláda je zmocněna zvyšovat částky životního a existenčního minima nařízením v pravidelném termínu od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, pokud nárůst nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby přesáhne ve stanoveném rozhodném období 5 %.

Částky životního a existenčního minima může vláda zvýšit také mimo termín pravidelné valorizace. (Kurzy.cz, 2020)

K prozatím posledním navýšením životního minima došlo v letech 2007, 2012 a 2020. Bližší informace jsou uvedeny v tabulce 5.

Tabulka 5 Vývoj částek životního minima v letech 2007, 2012 a 2020 (v Kč za měsíc)

	Účinnost od: 1. 1. 2007	Účinnost od: 1. 1. 2012	Účinnost od: 1. 4. 2020
Jednotlivec	3 126	3 410	3 860
První osoba v domácnosti	2 880	3 140	3 550
Druhá a další osoba v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2 600	2 830	3 200
Dítě do 6 let	1 600	1 740	1 970
Dítě od 6 do 15 let	1 960	2 140	2 420
Dítě od 15 do 26 let (nezaopatřené)	2 250	2 450	2 770
Existenční minimum	2 020	2 200	2 490

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Částky pro jednotlivé členy se v rámci domácností sčítají. Zvyšování částek životního minima může pomoci více domácnostem k dosažení nároku na státní podporu. Od výše životního minima se odvíjí i výše alimentálních povinností a také tzv. nezabavitelné částky dlužníka při exekuci nebo osobním bankrotu. Jde o částku, jejíž výše nesmí být dlužící osobě v rámci srážek ze mzdy na splacení dluhu exekutorem stržena.

Životní minimum slouží i pro posuzování hmotné nouze a pro posuzování nároku na dávky pro osoby se zdravotním postižením. Dávky v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Měsíčně se vyplácí příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, jednorázově pak mimořádná okamžitá pomoc. Osoba či domácnost v hmotné nouzi nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové

poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a zvládnout situaci sám.

Kolik je v průměru za měsíc vyplaceno dávek v hmotné nouzi ukazuje tabulka 6. Současně jsou v tabulce uvedeny i průměry příspěvku na péči a dávky pro osoby se zdravotním postižením, který v sobě zahrnuje příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Tabulka 6 Průměrné měsíční vyplacené dávky v hmotné nouzi, příspěvku na péči a dávek pro osoby se zdravotním postižením v letech 2012-2019

Rok	Dávky pomoci v hmotné nouzi celkem	Podle druhu dávek			Příspěvek na péči	Dávky pro osoby se zdravotním postižením celkem	Průměr všechny dávky celkem
		Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	Mimořádná okamžitá pomoc			
2012	165,3	116,4	43,2	5,7	309,4	210,4	685,1
2013	222,1	150,4	65,1	6,6	321,3	234,3	777,7
2014	241,4	162,6	73,2	5,6	332,0	232,8	806,2
2015	224,8	148,7	70,7	5,4	337,0	240,2	802,0
2016	195,2	126,9	64,2	4,1	346,1	244,3	785,6
2017	157,9	101,3	53,3	3,3	353,0	251,6	762,5
2018	122,1	79,0	40,8	2,3	360,9	257,9	740,9
2019	99,1	63,3	33,9	1,9	363,5	262,2	724,8

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

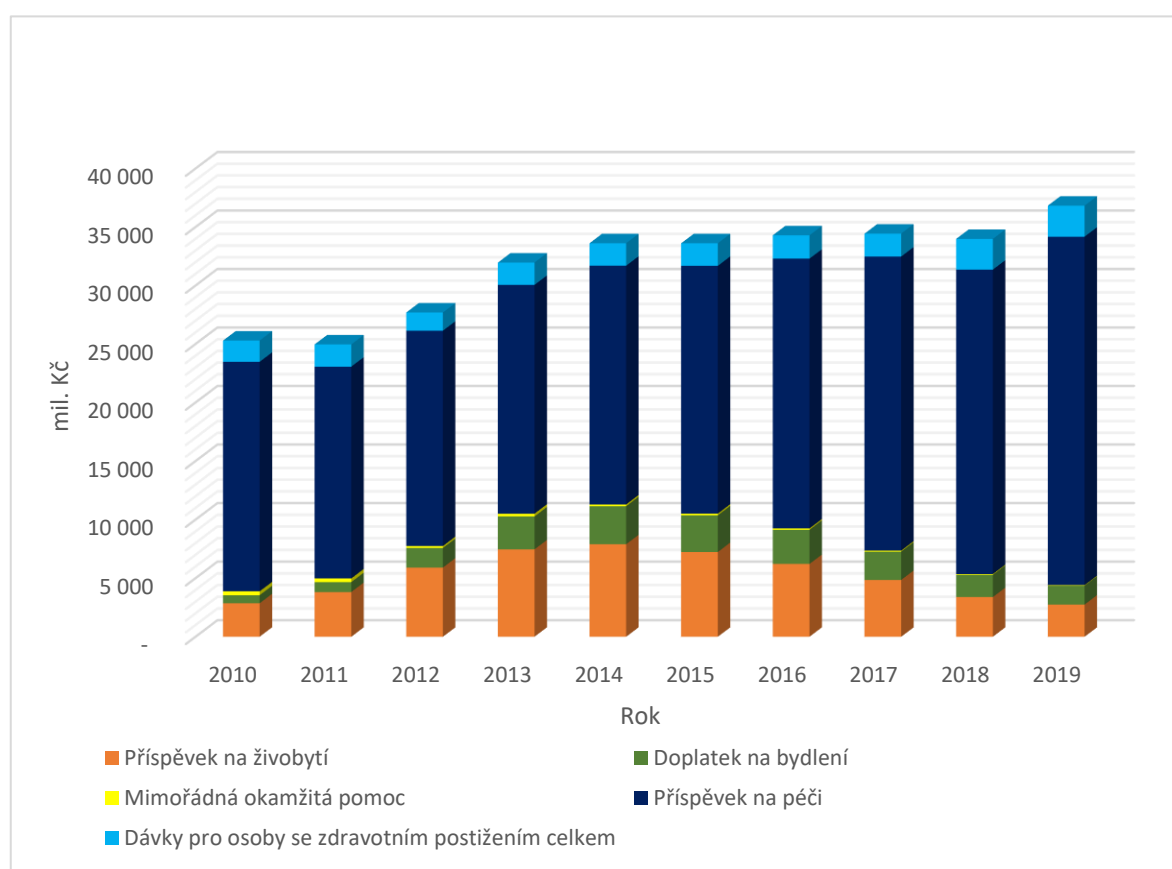
V průměru se měsíčně nejvíce vyplácely příspěvky na péči. Jedná se o příspěvek určen osobám, které kvůli nemoci, úrazu nebo věku nejsou schopny vykonávat činnosti běžného života a potřebují pomoc jiné osoby. Příspěvek náleží osobě, o kterou je pečováno, nikoliv osobě, která péči zajišťuje. Příjemci mohou z příspěvku dle vlastního uvážení hradit služby jim poskytované osobou blízkou, asistenty sociální péče, registrovaným poskytovatelem sociálních služeb nebo zařízením hospicového typu. (Kurzy.cz, 2020)

Nejméně pak byly vypláceny dávky mimořádné okamžité pomoci, kdy se ale jedná pouze o jednorázovou dávku.

Mezi prvními třemi sledovanými roky 2012, 2013 a 2014 se celkové průměrné měsíční dávky zvyšovaly. Od roku 2014 již celkové měsíční vyplacené dávky postupně klesají. Díky dávkám uvedených v tabulce 6 může být předcházeno sociálnímu vyloučení lidí.

Jaké pak pro stát představovaly jednotlivé dávky výdaje je patrné z grafu 16. Nejvyšší výdaje připadly na příspěvky na péči, na které padlo v průběhu sledovaných let průměrně ročně 22 113 mil. Kč. Příspěvek na péči je dle tabulky 5 v měsíčním průměru nejvíce vyplácenou dávkou. Tabulce odpovídá také v grafu skoro nepatrné množství výdajů na mimořádnou okamžitou pomoc, na kterou bylo v průměru ročně za sledované období vydáno 166 mil. Kč. Veškeré podkladové údaje k těmto tvrzením lze najít v tabulce, která je součástí přílohy č. 16.

Graf 16 Vývoj výdajů na dávky v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvku na péči v letech 2010-2019

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

U oranžově a zeleně vyznačeného příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení lze pozorovat mezi lety 2013-2015 výraznější zvýšení výdajů. Důvodem je v tomto případě doznívající krize Eurozóny a s tím spojená druhá vlna krize v ČR.

Meziročně největší změna všech celkových výdajů, a to zvýšení o 4 269 mil. Kč byla mezi lety 2012 a 2013. Strůjcem této změny mohlo být i zvýšení životního minima v roce 2012. Toto zvýšení, jak již bylo v práci uvedeno, pomohlo dosáhnout většímu počtu jednotlivců a rodin na dávky a příspěvky odvíjejících se od životního minima.

Celkových výdajů na všechny dávky bylo nejvíce vynaloženo v posledním sledovaném roce 2019. Částka v tomto roce dosahovala 36 831 mil. Kč.

Podle sociologa Daniela Prokopa u nás selhává systém sociálního zabezpečení ve včasné pomoci. Skoro se nevyužívají dávky okamžité pomoci, které mohou pomoci v problémech s udržení nájmu, nenabízejí se dluhové a právní poradenství či sociální asistence rodičům v problémech. Problémy nejsou předcházeny a sklápávají dluhové pasti, samoživitelky se uchylují do azylových domů, děti z problémových rodin jsou odebírány do ústavní a náhradní péče. Ta je ale mnohem nákladnější, kdy pro jedno dítě stojí od šedesáti do osmdesáti tisíc korun měsíčně. Nákladné jsou i azylové domy. Oproti tomu by včasný zásah mohl pomoci za zlomek ceny. (Prokop, 2020).

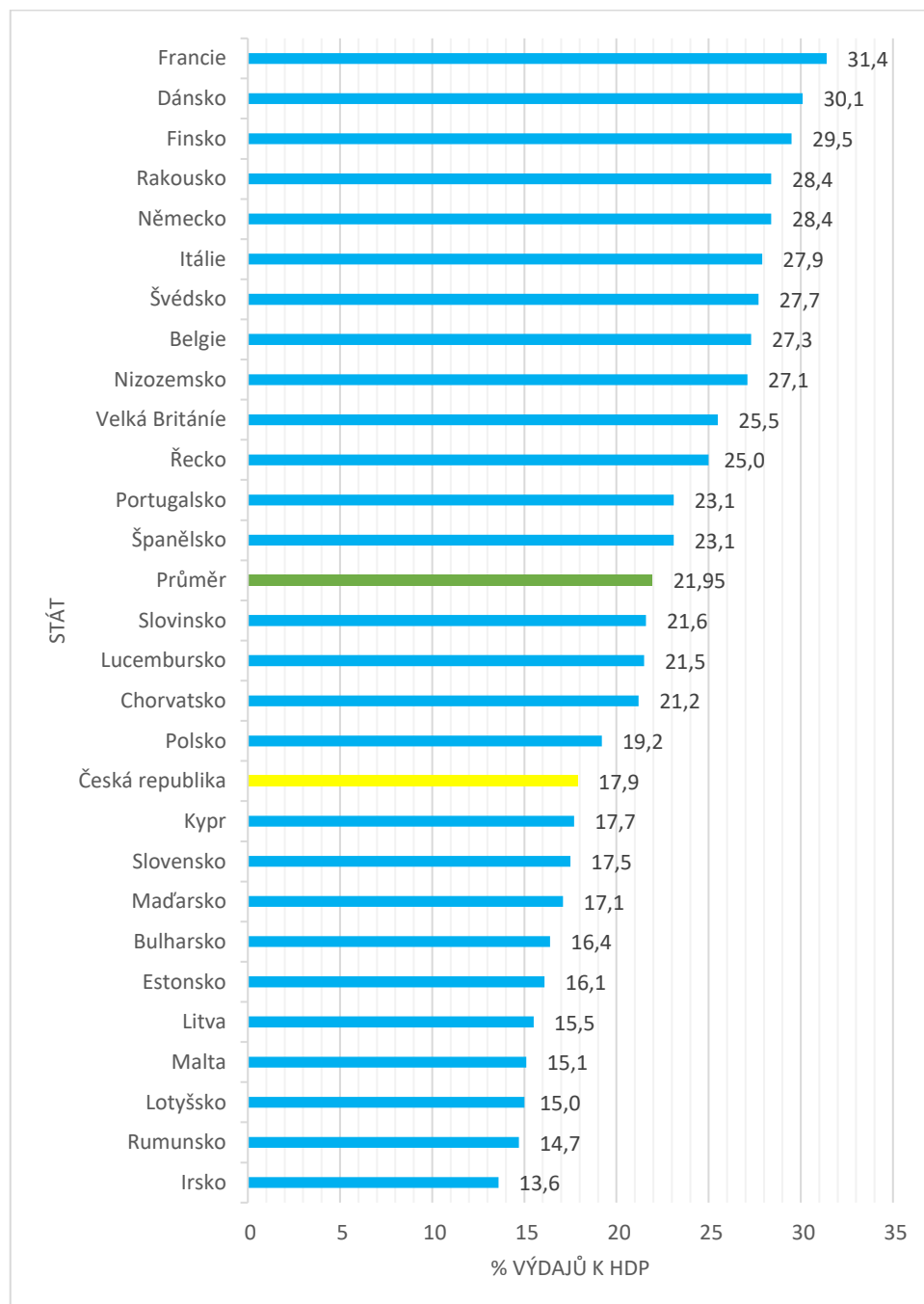
Nedostatečné využívání mimořádné okamžité pomoci dokládá i graf 16. Jak ale výše uvedeným problémům předcházet prozatím nemá zcela jasné řešení. Jisté je pouze to, že ke změně nedojde přes noc a jedná se o běh na dlouhou trať, především proto, že se jedná o systémové změny, o které by se musel někdo aktivně zasazovat a poukazovat na uvedené problémy a fakta.

Komparaci států Evropské unie umožňuje Evropský systém jednotných statistik sociální ochrany (ESSPROS). Jedná se o statistickým úřadem EU (Eurostat) společně s odborníky z členských států Evropského společenství jako specifický nástroj vzájemně srovnatelného statistického sledování sociální ochrany v jeho členských státech a je během svého užívání v omezené míře podrobován metodickým korekcím, doplňkům a upřesněním. (MPSV, 2019)

Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP v zemích EU zachycuje graf 17. Jedná se o údaje z roku 2018, který je prozatím Eurostatem posledním aktualizovaným rokem. Systém ESSPROS zahrnuje do sociální ochrany nemocenská/zdravotní péče, invaliditu, stáří, pozůstalé, rodinu/děti, nezaměstnanost, bydlení a sociální vyloučení, které není jinde klasifikováno. Zahrnuje v sobě tedy i výdaje na důchody, kterým je v práci již věnován samostatný graf (graf 14). Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP se v jednotlivých zemích

samozejmě liší a stejně jako u výdajů na důchody to může mít různé příčiny jako odlišná demografická skladba obyvatel, rozdílné systém sociální ochrany, odlišné politické směry či ekonomické situace státu. Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP je nejvyšší ve Francii, Dánsku a Finsku. Naopak nejnižší pak v Irsku, Rumunsku a Lotyšsku. Česká republika je zhruba 4% pod průměrem Evropské unie.

Graf 17 Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP v zemích EU v roce 2018

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Nestejně jsou také podíly výdajů na samostatné složky sociální ochrany. Podíl výdajů na nemocenskou/zdravotní péči je nejnižší na Kypru a nejvyšší v Německu. Na Kypru jsou také nejnižší výdaje na invaliditu, které jsou naopak nejvyšší v Dánsku.

Sjednocení systému sociální ochrany ve členských zemích EU prozatím nebylo kvůli četným problémům možné a vlastně ani žádoucí, jelikož v každém státu je jiná situace, potřeby, podmínky i možnosti.

4.7 Osoby ohrožené chudobou

Tato část práce bude zaměřena na problematiku příjmové chudoby. Bude uveden počet osob pod hranicí příjmové chudoby, jaká je věková struktura těchto osob, ale i jaká u nich převažuje ekonomická aktivita. Ukazatel osob pod hranicí příjmové chudoby nepoukazuje na hmotnou nouzi, ale na rozdělení příjmů v dolní polovině obyvatelstva.

Český statistický úřad zveřejnil data uvádějící, že 10,1 % lidí bylo v roce 2019 ohroženo chudobou. V přepočtu se jedná o více než milion obyvatel České republiky. Zda je osoba ohrožená chudobou se určuje dle hranice příjmové chudoby. Jedná se o 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu po sociálních transferech. Ten se každoročně zvyšuje, což pochopitelně znamená celkové vyšší příjmy. Současně se ale se zvyšováním této hranice stává více osob ohrožených chudobou i přes skutečnost, že se i jejich příjmy mohly zvýšit.

Všeobecně zveřejňované a komunikované informace říkají, že počet osob ohrožených chudobou je v České republice poměrně málo, i díky nízké nezaměstnanosti, nízké inflaci či nízkému zadlužení domácností.

Například inflace je u nás považována celkově za nízkou, ale zvyšuje se především u potravin, léků a bydlení. Jsou to ale základní potřeby, na které plyne velké množství výdajů všech domácností. U těch nejohroženějších se ale jedná o většinu jejich výdajů a je pro ně tak těžké se ze své nepříznivé finanční situace dostat.

Tabulka 7 Osoby ohrožené chudobou v letech 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet osob pod hranicí chudoby (v tis.)	936,4	1022,3	990,3	885,9	1002,3	1006,2	1000,5	947,8	996,2	1057,3
Míra chudoby (podíl z celkového počtu osob v %)	9	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,7	9,1	9,6	10,1
Hranice příjmové chudoby (Kč)	111 953	113 040	114 953	116 093	118 817	122 637	128 287	134 334	143 555	153 811
Hranice příjmové chudoby – měsíční (Kč)	9 329	9 420	9 579	9 674	9 901	10 220	10 691	11 195	11 963	12 818

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Tabulka 7 přináší bližší pohled na početní i procentní vývoj osob ohrožených chudobou a na vývoj hranice příjmové chudoby jak celkově za jednotlivé sledované roky, tak i měsíční příjmovou hranici.

Nejméně osob pod hranicí chudoby bylo v roce 2013, a to 885,9 tis., což představuje 8,6 % osob. Z pozorovaného období 2010-2019 je rok 2013 jediným rokem, kdy se procentní podíl dostal pod 9 %.

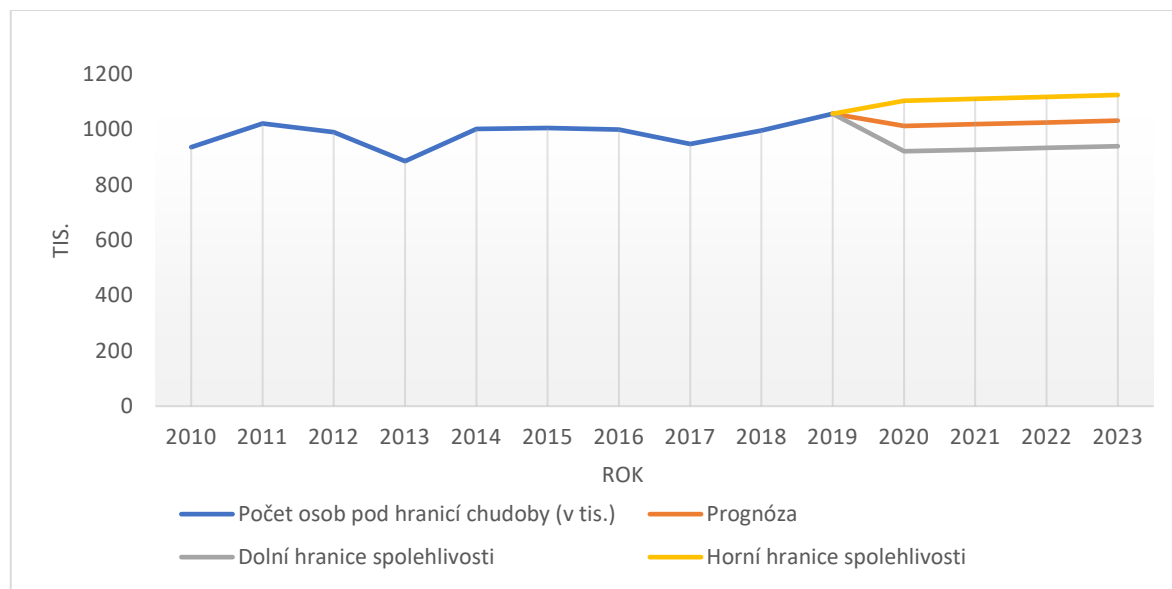
Z hlediska pohlaví mají větší podíl osob pod hranicí příjmové chudoby ženy. Rozdíl je v průměru přibližně 2 %.

Nejvyšší hodnoty ve všech aspektech byly vykazovány v posledním sledovaném roce 2019. Hranice příjmové chudoby byla za rok 153 811 Kč, měsíčně to pak znamenalo hranici 12 818 Kč. Během posledních dvou sledovaných let, roku 2018 a 2019, došlo k výraznějšímu zvýšení ohrožených osob. Konkrétněji se od roku 2017 zvedl o více než 100 tisíc.

Jako nejpravděpodobnější vysvětlení se jeví skutečnost vysokého tempa růstu středně příjmových obyvatel, ale nízké tempo růstu těch nízkopříjmových. Proto spadá větší počet osob pod stanovenou hranici

Hranice příjmové chudoby, tedy 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu, má během pozorovaných let stoupající trend. Počet osob pod touto hranicí ale zmíněný trend nekopíruje a jedná se o velmi kolísavý vývoj.

Graf 18 Vývoj počtu osob pod hranicí chudoby

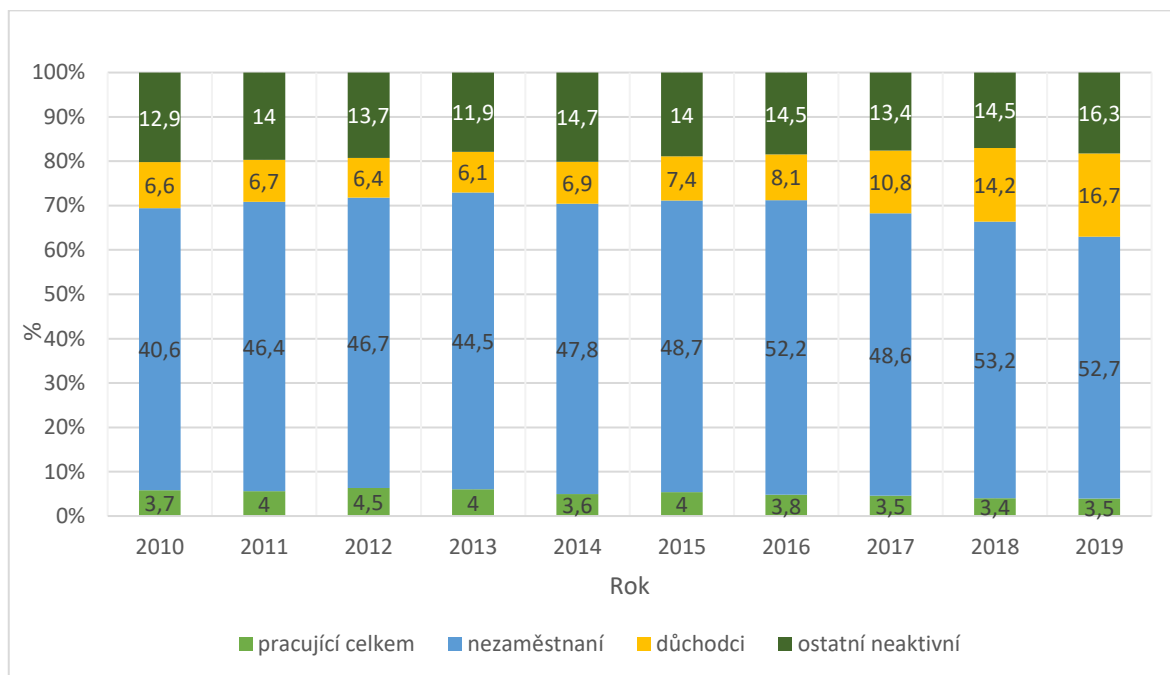
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Graf 18 je zaměřen na vývoj počtu osob pod hranicí chudoby a znázorňuje také prognózu do roku 2023. Dle ní počet osob mírně klesne a bude se v budoucích letech držet přibližně na stejné úrovni. Značný vliv na vývoj, ale může mít do prognózovaných let současná koronavirová krize, která může zapříčinit i žlutě naznačený vývoj.

Po poskytnutém základním seznámení bude zobrazena detailnější struktura osob s příjmem pod hranicí chudoby. Příští dva grafy dávají přehled o věkové struktuře osob a o jejich převažující ekonomické aktivitě.

Překvapující informací rozhodně není v průměru skoro až poloviční podíl nezaměstnaných osob pod hranicí chudoby. Výrazný rozdíl, oproti jiným převažujících ekonomickým aktivitám znázorňuje graf 19. Podíl menší než 20 % představují ostatní neaktivní, důchodci a nejmenší podíl (v průměru 3,8 %) mají pracující osoby. Skutečnost podílu, i když celkem nízkého, pracujících osob pod hranicí chudoby může mít za příčinu poměrně vysoké zdanění práce v České republice, které nejvíce dopadá především na nízkopříjmové osoby.

Graf 19 Podíl převažujících ekonomických aktivit u osob pod hranicí chudoby

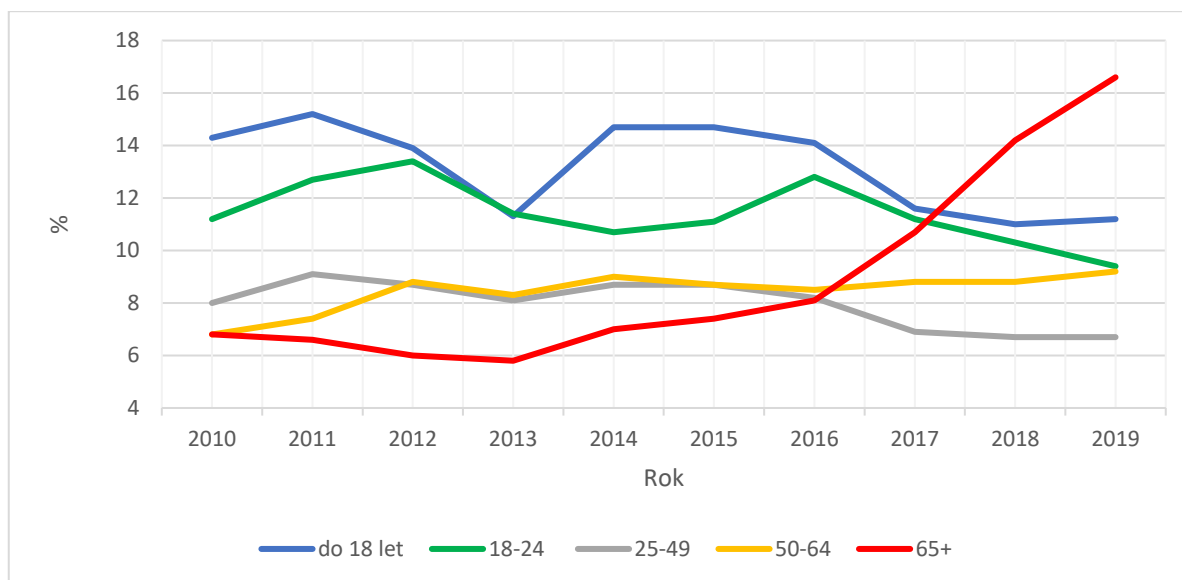

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

U důchodců je od roku 2016 znát jasný růst. Více důchodců se tedy v posledních letech dostává pod hranici chudoby. Procentní hodnota roku 2019 (16,7 %) představuje více než poloviční nárůst oproti roku 2016 (8,1%). Ne všichni důchodci byly schopni si během života našetřit dostatečné množství peněz, které by jim mohlo nyní pomoci. S tím souvisí také již zmiňovaná inflace, zvyšující se především u léků, potravin a bydlení.

Podíl dle věkových skupin pod hranicí chudoby lze vidět v grafu 20.

Graf 20 Podíl věkových skupin pod hranicí chudoby

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

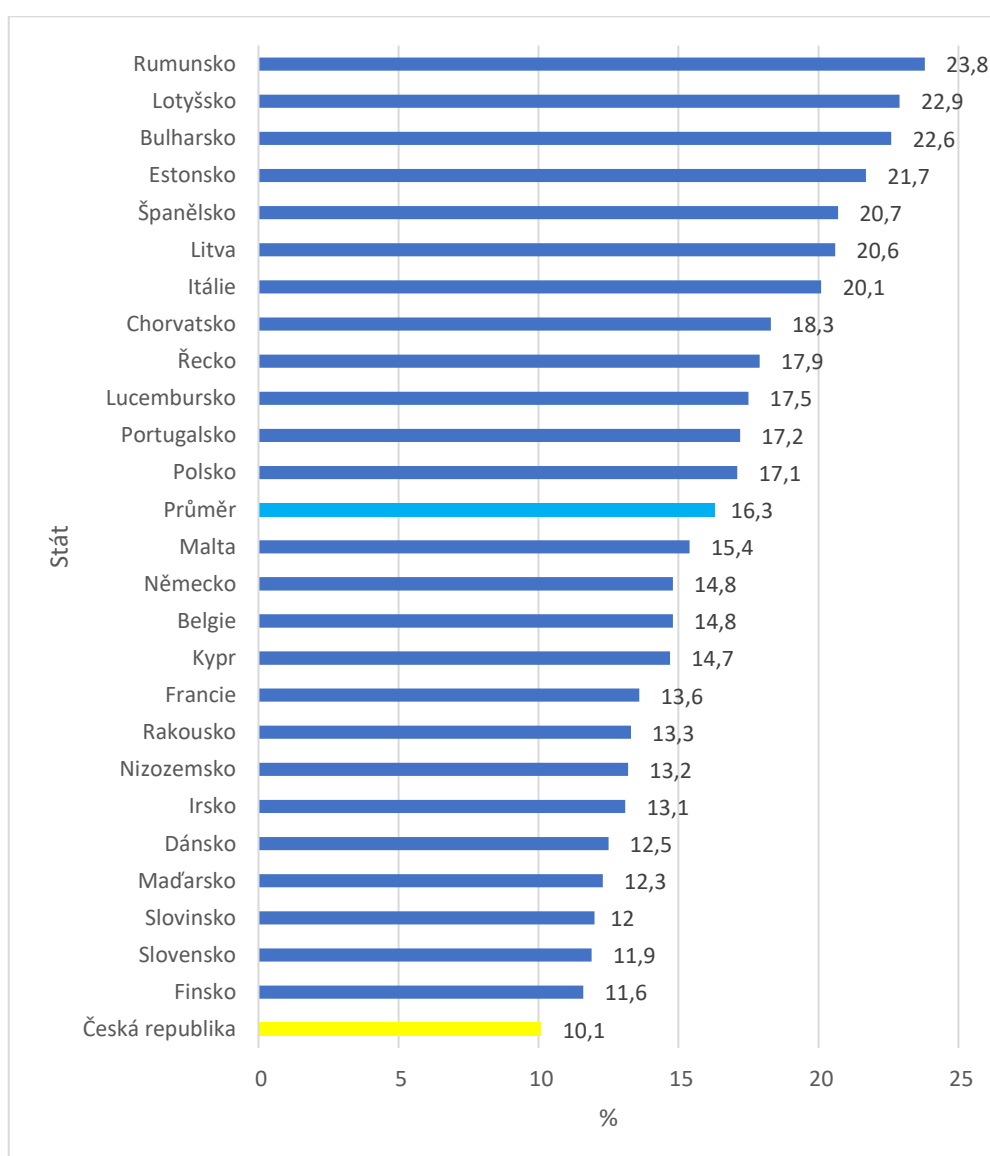
Celkově se pod hranicí chudoby nachází nejčastěji dvě skupiny domácností, a to samoživitelek (samoživitelů) a důchodců, především žen žijících o samotě. Jedná se o ženy nad 65 let, většinou ovdovělé. Nižší příjmy žen důchodkyň vlastně znovu odráží v této práci již zmiňovaný problém nižších příjmů žen způsobující následné nižší důchody. Hranice příjmové chudoby je samozřejmě pro rodiče s dětmi vyšší než pro domácnost jednotlivce.

Problém matek samoživitelek a otců samoživitelů je ve společnosti celkem známý problém. Rodič starající se sám o dítě má nejčastěji pouze brigády (nebo brigád více). Jak je ale známo v České republice je poměrně vysoké zdanění práce a pro brigádníka s dítětem je výsledný příjem naprosto nedostačující. Tyto typy domácností pak často žádají o sociální dávky, nejčastěji o příspěvek na dítě.

K porovnání podílů osob na hranici chudoby v roce 2019 ve členských státech Evropské unie pomůže graf 21. Česká republika z tohoto srovnání vychází číselně se svými 10,1 % nejlépe, a to i dlouhodobě. Následuje Finsko, Slovensko, Slovinsko, Maďarsko a Dánsko. Všechny jmenované státy se drží pod 12,5 % včetně.

Podobně jako u ostatních komparací v této práci je třeba brát v potaz odlišnosti napříč jednotlivými státy. Je dobré si uvědomit, že hranice příjmové chudoby je určena 60 % mediánem ekvalizovaného disponibilního příjmu. Ten je v České republice dlouhodobě pod průměrem EU. Reálný příjem a to, co si za něj mohou lidé koupit je totiž v každé zemi jiný.

Graf 21 Podíl osob na hranici chudoby v EU v roce 2019

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příkladem může být často uváděné Lucembursko, jehož postavení v grafu mohlo překvapit. Lucembursko mělo v roce 2019 druhé nejvyšší průměrné hodinové náklady práce. Celkově mají obyvatelé Lucemburska jedny z nejvyšších příjmů v Evropské unii. Proto je

ale také medián příjmů na úplně jiné úrovni než například u nás či na Slovensku. Osoby na hranici chudoby z Lucemburska by si se svým příjmem žily u nás více než dobře.

Stejně jako u nás, tak i ve zbylých státech EU převažují u podílů osob na hranici chudoby osoby nezaměstnané. Umístění České republiky je mimo jiné důsledkem dlouhodobě velmi nízké nezaměstnanosti oproti jiným státům EU.

5 Výsledky a diskuse

Praktická část potvrdila relativně vysoký vliv sociálních transferů na snižování nerovnosti. Tento nástroj sociální politiky pomáhá také osobám ohroženým chudobou. Na základě tohoto zjištění lze souhlasit s Krebsovým výrokem, že výsledkem procesu přerozdělování je konečné rozdělení důchodů, pro které je typická menší nerovnost než pro rozdělení prvotní. Redistribuční funkce státu kladně působí na snižování příjmové nerovnosti ve společnosti.

Největší část sociálních transferů tvoří důchody. Jak je známo současný důchodový systém v České republice není dlouhodobě udržitelný a je zapotřebí důchodová reforma, o které se v politice i mezi experty již dlouho mluví. Reforma by se však s největší pravděpodobností pojila s nepopulárními kroky, ke kterým se politickým stranám nechce. V práci je uvedeno, že podíl výdajů na důchody k HDP je u nás lehce pod průměrem EU a důchodci jsou jednou z nejvíce ohrožených skupin chudobou. Do budoucna se bez reformy tento problém bude nadále prohlubovat. Populace stárne, přibývá tedy stále více příjemců důchodu, ale ubývají pracovní síly, odvádějící daně do státního rozpočtu. Jedny z navrhovaných řešení jsou prodloužení věku odchodu do důchodu nebo/a zvýšení daní. Pokud by se jednalo o vyšší danění práce (jenž je u nás již tak poměrně vysoké), dopadlo by to především na obyvatele s nižšími příjmy. Ti by se mohli dostat blíže k hranici chudoby a nemuselo by se jim vyplatit pracovat. Přihlásili na úřad práce, pobírali by sociální dávky a pracovali by „na černo“. Místo vyšších příjmů by pak ze státního rozpočtu plynuly jen další výdaje. Jen z tohoto příkladu je jasné, že důchodová reforma je nutná, ale samotné provedení nemá žádné jednoznačné snadné řešení a vždy se najde skupina obyvatel, na které dopadnou případné kroky k jejich nelibosti.

Ke zmírňování nerovností slouží i sociální dávky. Výdaje na ně byly během sledovaných let poměrně konstantní, ale průměrný měsíční počet vyplacených dávek se snižoval. Výše dávek se v průběhu let musela jednoznačně navyšovat, jelikož se zvedlo životní minimum, od kterého se odvíjí nárok na výplatu některých druhů sociálních dávek.

Přehlížená však u nás bývá nerovnost majetková. Příjem do jisté míry odpovídá snaze jednotlivců, ale u nemovitostí jde hlavně o to, zda a kolik jich jedinec zdědí a nakolik mohou pomoci se splátkami rodiče. (Prokop, 2020)

Tvrzení, že je Česká republika jednou z nejvíce rovnostářských zemí v rámci Evropské unie potvrzují data Giniho koeficientu i koeficientu S80/S20 zpracovaná v grafech 6 a 8. Současně může být toto zjištění i celkem překvapivé vzhledem k tomu, že výdaje České republiky k HDP na důchody i sociální ochranu nedosahují ani průměru při komparaci s ostatními členskými státy (uvedeno v grafech 14 a 17). Samozřejmě je třeba brát na vědomí rozdílné životní úrovně v jednotlivých státech. Chudý důchodce z Dánska by si u nás mohl díky rozdílům žít na velice dobré úrovni.

Česká republika sice vychází z provedených komparací dobře, neznamená to ale absenci příjmové nerovnosti či chudoby v Evropské unii. Dle zprávy Výboru pro zaměstnanost a sociální věci Evropského parlamentu publikovanou v roce 2020 dochází ke zvyšování nerovnosti jak v jednotlivých členských státech EU, tak i mezi nimi, což ostatně dokazují i grafy 14 a 17. Zatímco se čistý majetek na jednu domácnost v zemích euroskupiny u dolních 20 % snížil, u horních 20 % relativně výrazně vzrostl. (European Central Bank, 2020) Nerovnosti prohlubují také nízké mzdy a zvyšující se rozdíly v odměňování a neodpovídající mzdové ohodnocení ke zvyšující se produktivitě práce.

Co se týká chudoby v Evropské unii je dle zprávy z roku 2019 celých 95 milionů lidí (21,7 %) postiženo chudobou nebo sociálním vyloučením, čímž je v třetím nejsilnějším hospodářském prostoru (EU-27) ohrožena sociální existence každého pátého člověka. (Eurostat, 2019) Podíl osob na hranici chudoby v EU (chybí data za Velkou Británií) je dle grafu 21 v roce 2019 v průměru 16,3 %. Pokud se vycházelo ze stejných dat, znamenalo by to 5,4 % populace Evropské unie trpící sociálním vyloučením.

Zpráva Výboru pro zaměstnanost a sociální věci přiznává, že cíl v rámci strategie EU-2020 snížit počet osob ohrožených chudobou o 20 milionů nebyl dosažen. Současně je v rámci vysvětlujícího prohlášení uvedeno, že zatímco ještě před několika lety předseda Mezinárodní organizace práce řekl, že práce je nejlepším prostředkem proti chudobě, dnes to již neplatí pro všechny. (Evropský parlament, 2020)

Až na malé výjimky téměř totožný vývoj zmiňovaných koeficientů (Gini a S80/S20) není nijak překvapivý. Zajímavé může být, že stejné snížení koeficientů lze pozorovat i v grafu 18 vývoje počtu osob pod hranicí chudoby. Konkrétněji se jedná o výrazný pokles v roce 2013. Pokles osob pod hranicí chudoby tedy může souviset i s poklesem příjmové nerovnosti. Příjmová nerovnost má ovšem dle vytvořené predikce v budoucích letech mírně

klesat, kdežto osoby pod hranicí chudoby by měly být dle predikce poměrně konstantní s nepatrně rostoucí tendencí.

K výše zmíněnému poklesu osob ohrožených chudobou by se mohlo zdát došlo i přispěním od roku 2011 navyšující se výdaje na dávky v hmotné nouzi (graf 16, žlutá, zelená a oranžová výseč). Trochu tomu ale odporuje prudké navýšení ohrožených osob v roce 2014, i přes nadále vysoké výdaje na dávky. Samozřejmě jedním z vysvětlení tohoto nárůstu může být doznívající ekonomická krize. Naopak v roce 2019, v době příznivého vývoje ekonomiky, byl počet ohrožených osob chudobou nejvyšší za sledované období, ale výdaje na dávky byly druhé nejnižší.

6 Závěr

Diplomová práce nejprve v teoretické části definovala pojmy pojící se s rovností a jejím měřením, chudobou, sociální politikou a redistribuční funkcí státu. Praktická část pak byla zaměřena na analýzu vývoje i současného stavu příjmové nerovnosti, chudoby a sociálních dávek v České republice i její komparaci v rámci členských států Evropské unie. Analýza byla provedena pomocí k tomu určených nástrojů

Příjmová nerovnost i chudoba je u nás nízká a dobře vycházíme i v porovnání s ostatními zeměmi EU. Koeficient S80/S20 ukázal, že horním 20 % nejbohatších domácností připadlo v průměru (za sledované roky 2010-2019) 3,45krát více příjmů než dolním 20 % nejchudších. Mezi státy Evropské unie je průměr 4,8krát. K nízké příjmové nerovnosti i nízké chudobě přispívají mimo jiné i sociální transfery, které tvoří v průměru zhruba 23 % z celkových příjmů. Z celkově nízké nerovnosti i chudoby lze usuzovat funkčnost těchto transferů.

Největší položkou sociálních transferů jsou důchody. Výdaje na důchody se každoročně zvyšují stejně jako počet jejich příjemců. Největší skupinou příjemců důchodu jsou důchodci starobní. Z demografické struktury obyvatelstva vyplývá jasný trend zvyšování příjemců starobního důchodu a snižování ekonomicky aktivních obyvatel. Stále více se tak blížíme k palčivému tématu neudržitelného důchodového systému. S tím též úzce souvisí v posledních letech narůstající počet obyvatel nad 65 let ohrožených chudobou. Nárůst starobních důchodců může přispět i k celkovému navyšování počtů osob ohrožených chudobou. Druhou, chudobou nejvíce ohroženou skupinou, jsou samozivitelé s dětmi. Ti se na hranici chudoby dostávají kvůli vysokému zdanění práce. Navíc se často jedná pouze o částečný úvazek či brigády. Lepší (nebo vůbec nějaké) úvazky si nemohou mnohokrát dovolit z důvodu nedostatečného počtu zařízení péče o děti, jako jsou například jesle nebo různé dětské kluby. Tento nedostatek souvisí mimo jiné i s menší aktivitou žen na trhu práce, která je jedním z důvodů rozdílů v odměňování mezi ženami a muži.

Vývoj výdajů na sociální dávky zůstává dá se říci konstantní, ovšem průměrný měsíční počet vyplacených dávek se během let snižoval. Největší položkou zůstával v průběhu let rodičovský příspěvek. Výdaje na dávky v hmotné nouzi se od roku 2014

postupně snižovaly, což neodpovídalo vývoji počtu osob na hranici chudoby. Nejčastěji byl vyplácen příspěvek na živobytí.

Příznivý vývoj příjmové nerovnosti i chudoby by měl dle prognózy pokračovat i do budoucna. Současná koronavirová krize a s ní spojené restriktce mohou ale zapříčinit vývoj, který zobrazují horní hranice prognóz, tedy zvyšování příjmové nerovnosti i zvyšování počtu osob ohrožených chudobou.

Rovnost ve společnosti je velice komplexní téma, zahrnující mnoho více či méně spolu provázaných problémů. Tyto problémy ale nemají jednoduchá a jednoznačná řešení. Určitá přirozená nerovnost ve společnosti vždy bude, ale lze ji zmírňovat. Každý má jiný úhel pohledu, a proto i jiný názor. Nejdůležitější je ale alespoň snaha o nalezení určitého kompromisu, vyhovujícího co nejvíce stranám. Je třeba začít řešit systémové problémy jako regionální rozdíly, cenová dostupnost bydlení, podpora vzdělávání, neudržitelný důchodový systém, složitý oddlužovací proces ale i nerovnost v odměňování žen a mužů. Řešení těchto problémů je během na dlouhou trať, ale pokud se chceme jako společnost vyvíjet, mělo by se na tom usilovně pracovat.

7 Seznam použitých zdrojů

Abwärtstrend beim Anteil der von Armut oder sozialer Ausgrenzung bedrohten Personen in der EU. *Eurostat* [online]. 2019 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10163472/3-16102019-CP-DE.pdf/a978ac50-fde2-f7ff-0dec-9c2e85561795>

Bing Yan & Bo Wen (2019) *Income inequality, corruption and subjective well-being*, *Applied Economics*, DOI: [10.1080/00036846.2019.1661953](https://doi.org/10.1080/00036846.2019.1661953)

Dworkin, R. (1981). What is Equality? Part 1: Equality of Welfare. *Philosophy & Public Affairs*, 10(3), 185-246. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2264894>

Evropský semestr – Tematický přehled: Odstraňování nerovností. *European Commission* [online]. 2015 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic_factsheet_addressing-inequalities_cs.pdf

HALL, Robert a Alvin RABUSHKA. *The Flat Tax*. Second Edition. United States: Hoover Institution Press, U.S., 2007. ISBN 9780817993115.

HAYEK, Friedrich August von. *Právo, zákonodárství a svoboda: nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. Přeložil Tomáš JEŽEK. Praha: Academia, 1991. ISBN 8020003096.

"Income inequality." *Britannica Academic, Encyclopædia Britannica*, 16 Aug. 2016. academic-eb-com.ezproxy.techlib.cz/levels/collegiate/article/income-inequality/627100.

JANSKÝ, Petr, Klára KALÍŠKOVÁ a Daniel MÜNICH. *Dopad daní a dávek na příjmovou nerovnost a relativní chudobu v České republice*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2016. Studie, 7/2016. ISBN 978-80-7344-371-9.

KELLER, Jan. Až na dno blahobytu: [ke společenským kořenům ekologické krize]. 2. vyd. Brno: Hnutí Duha, 1995. Poslední generace. ISBN 80-902056-0-7.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská a sociální politika*. 4. vydání. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2017. ISBN 978-80-87291-21-4

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2003. ISBN 8086572048.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert. ISBN 978-80-247-5561-8.

MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-61-3.

MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ, Beáta a Jan STEJSKAL. *Teorie a praxe veřejné ekonomiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-526-9.

Návrh zprávy o snižování nerovností se zvláštním zaměřením na chudobu pracujících (2019/2188(INI)). *Evropský parlament* [online]. 2019 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/EMPL/PR/2021/01-14/1198318CS.pdf

OECD (2020), Income inequality (indicator). doi: 10.1787/459aa7f1-en (Accessed on 22 February 2020)

OECD (2021), Income inequality (indicator). doi: 10.1787/459aa7f1-en (Accessed on 27 January 2021)

Poverty: Overview. The World Bank [online]. 2020 [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: <http://uhnwgreatwealth.ubs.com/media/8616/billionaires-report-2016.pdf> 6 D. Hardoon, S. Ayele and R. Fuentes-Nieva. (2016). 'An Economy

PROKOP, Daniel. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host, 2020. ISBN 978-80-275-0308-7.

Příjmy a životní podmínky domácností - 2017: Metodické vysvětlivky. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61601872/16002118mc.pdf/c6fdc818-b52a-485f-8a82-b5b97d1e7be1?version=1.1>

Příspěvek na péči. *Kurzy.cz* [online]. 2020 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/prispevky-davky/prispevek-na-peci/>

SHENDRUK, Amanda. The main metric economists use to measure inequality is deeply flawed. *Quartz* [online]. 2020 [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://qz.com/1866115/what-is-the-gini-coefficient/>

SMITH DRIVE, John. AN ECONOMY FOR THE 99%: It's time to build a human economy that benefits everyone, not just the privileged few. *Oxfam International* [online]. 2017 [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/file_attachments/bp-economy-for-99-percent-160117-summ-en.pdf

Současný český důchodový systém. *Finance.cz* [online]. 2012 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/soucasny-cesky-duchodovy-system/>

Státní sociální podpora. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>

STRECKOVÁ, Yvonne a Ivan MALÝ. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. první vydání. Brno: Computer Press, 1998. 214 s. Ekonomie. ISBN 80-7226-112-6.

Tawney, R. H. *Equality* / R.H. Tawney ; with an introduction by Richard M. Titmuss London 1931, ISBN 0-04-323014-8

The gender pay gap situation in the EU. *European Commission* [online]. 2018 [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/gender-pay-gap-situation-eu_en

The Household Finance and Consumption Survey: Results from the 2017, ECB Statistics Paper Series 2020. *European Central Bank* [online]. 2020 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecb.sps36~0245ed80c7.en.pdf?bd73411fbeb0a33928ce4c5ef2c5e872>

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

Urban, Luděk a kol. *Hospodářská politika*. Praha : Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-01-7.

Valorizace důchodů. *Kurzy.cz* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/duchod/valorizace-duchodu/>

VEČERNÍK, Jiří. *Občan a tržní ekonomika: příjmy, nerovnost a politické postoje v české společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Ekonomie a společenské vědy. ISBN 80-7106-235-9.

VEČERNÍK, Jiří a Martina MYSÍKOVÁ. *Jací jsme rovnostáři? výdělky, příjmy a situace domácností v Česku v porovnání s Evropou*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. ISBN 978-80-7330-306-8.

Vöörmann, R., & Helemäe, J. (2011). Income inequality. In Helemäe J. & Vetik R. (Eds.), *The Russian Second Generation in Tallinn and Kohtla-Järve: The TIES Study in Estonia* (pp. 119-142). Amsterdam: Amsterdam University Press. Retrieved from <http://www.jstor.org.infozdroje.czu.cz/stable/j.ctt46mzdc.10>

What lies behind the gender pay gap? *European institute for gender equality* [online]. 2019 [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/data-talks/what-lies-behind-gender-pay-gap>

Year in Review: 2018 in 14 Charts. *The World Bank* [online]. 2018 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2018/12/21/year-in-review-2018-in-14-charts>

ZÁKLADNÍ UKAZATELE Z OBLASTI PRÁCE A SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE: Důchodové pojištění. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/975121/Z%C3%A1kladn%C3%AD+ukazatele+z+oblasti+pr%C3%A1ce+a+soci%C3%A1ln%C3%ADho+zabezpe%C4%8Den%C3%AD+v+%C4%8Cesk%C3%A9+republice+2019-v2.pdf/82a74029-dd55-895f-4d5e-04038686c70d>

Životní minimim. *Kurzy.cz* [online]. 2020 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/prispevky-davky/zivotni-minimum/>

Životní a existenční minimim. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum1>

ŽUROVEC, Michal. OECD zhodnotilo český důchodový systém. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/oecd-zhodnotilo-cesky-duchodovy-system-39947>

Další zdroje:

Český statistický úřad:

<https://www.czso.cz/>

EUROSTAT:

<https://ec.europa.eu/eurostat>

Ministerstvo práce a sociálních věcí:

<https://www.mpsv.cz/>

8 Přílohy

Příloha č. 1 Přehled hrubých a čistých příjmů v letech 2012-2019	84
Příloha č. 2 Hrubé a čisté příjmy v letech 2009-2019	85
Příloha č. 3 Vliv Giniho koeficientu na příjmy v letech 2010-2019.....	86
Příloha č. 4 Giniho koeficient v zemích EU v roce 2019	87
Příloha č. 5 Koeficient S80/S20 v ČR v letech 2010-2019	88
Příloha č. 6 Koeficient S80/S20 v EU v roce 2019	89
Příloha č. 7 Průměrné hodinové náklady práce v EU v roce 2019	90
Příloha č. 8 Procentní rozdíl mezi platy mužů a žen v EU	91
Příloha č. 9 Počet důchodců v ČR v letech 2010-2019	93
Příloha č. 10 Průměrná měsíční výše vyplácených důchodů v letech 2011-2019 v ČR.....	94
Příloha č. 11 Průměrná měsíční výše sólo vyplácených důchodů v ČR v letech 2011-2019	95
Příloha č. 12 Podíl výdajů na důchody k HDP v letech 2011-2019	96
Příloha č. 13 Podíl výdajů na důchody k HDP v EU v letech 2011-2018.....	97
Příloha č. 14 Výdaje na sociální dávky v ČR v letech 2012-2019 (v mil. Kč).....	98
Příloha č. 15 Průměrný měsíční počet vyplácených dávek státní sociální podpory 2019 ..	99
Příloha č. 16 Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči v letech 2007–2019 (v mil. Kč).....	99
Příloha č. 17 Průměrný měsíční počet dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvků na péči	100
Příloha č. 18 Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP v zemích EU v roce 2018.....	101
Příloha č. 19 Osoby ohrožené chudobou v letech 2010-2019 v ČR.....	102
Příloha č. 20 Podíl osob na hranici chudoby v EU v roce 2019	103

Příloha č. 1 Přehled hrubých a čistých příjmů v letech 2012-2019

Rok	Hrubé příjmy				Hrubé příjmy celkem	Čisté příjmy	d1i (hrubé)	d1i (čisté)	d1i (hrubé) - d1i (čisté)
	Příjmy ze závislé činnosti	Příjmy z podnikání	Sociální příjmy	Ostatní příjmy					
2012	101 745	22 982	41 305	4 840	170 872	147 456	-	-	-
2013	102 904	23 317	41 652	4 929	172 802	149 737	1 930	2 281	- 351
2014	105 988	23 763	42 223	5 456	177 430	153 269	4 628	3 532	1 096
2015	111 367	24 248	42 809	5 113	183 536	157 623	6 106	4 354	1 752
2016	116 751	26 020	43 989	5 815	192 575	164 852	9 039	7 229	1 810
2017	124 620	26 683	44 872	5 927	202 102	172 173	9 527	7 321	2 206
2018	135 058	28 465	45 475	6 671	215 669	182 443	13 567	10 270	3 297
2019	146 726	31 245	47 621	6 454	232 045	195 071	16 376	12 628	3 748
Průměr	118 145	25 840	43 743	5 651	193 379	165 328	14 985	11 746	1 937
Medián	108 678	24 006	42 516	5 285	180 483	155 446	9 039	7 229	1 810
Směrodatná odchylka	23 275	4 075	3 292	1 061	31 559	24 424	-	-	-
Min	101 745	22 982	41 305	4 840	170 872	147 456	-	-	-
Max	146 726	31 245	47 621	6 454	232 045	195 071	-	-	-

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha č. 2 Hrubé a čisté příjmy v letech 2009-2019

Rok	Hrubé příjmy	Čisté příjmy
2009	164 105	139 733
2010	166 087	143 118
2011	167 429	144 597
2012	170 872	147 456
2013	172 802	149 737
2014	177 430	153 269
2015	183 536	157 623
2016	192 575	164 852
2017	202 102	172 173
2018	215 669	182 443
2019	232 045	195 071

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha č. 3 Vliv Giniho koeficientu na příjmy v letech 2010-2019

Rok	Giniho koeficient před transfery (v %)	Giniho koeficient po transferech (v %)	Rozdíl (v %) (Účinek transferů)
2010	43,8	24,9	18,90
2011	44,1	25,2	18,90
2012	44,5	24,9	19,60
2013	44,1	24,6	19,50
2014	45,0	25,1	19,90
2015	44,9	25,0	19,90
2016	44,9	25,1	19,80
2017	43,7	24,5	19,20
2018	42,4	24,0	18,40
2019	42,1	24,0	18,10
Průměr	43,95	24,73	19,22
Medián	44,1	24,9	19,20
Min	42,1	24,0	18,10
Max	45,0	25,2	19,80
Směrodatná odchylka	0,9573	0,4196	0,54

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 4 Giniho koeficient v zemích EU v roce 2019

Země	Giniho koeficient v roce 2019
Slovensko	22,8
Slovinsko	23,9
Česká republika	24,0
Belgie	25,1
Finsko	26,2
Nizozemsko	26,8
Dánsko	27,5
Rakousko	27,5
Švédsko	27,6
Maďarsko	28,0
Malta	28,0
Irsko	28,3
Polsko	28,5
Francie	29,2
Chorvatsko	29,2
Německo	29,7
Estonsko	30,5
Řecko	31,0
Kypr	31,1
Portugalsko	31,9
Lucembursko	32,3
Itálie	32,8
Španělsko	33,0
Rumunsko	34,8
Lotyšsko	35,2
Litva	35,4

Bulharsko	40,8
Velká Británie	:
Medián	28,5
Průměr	29,7
Min	22,8
Max	40,8

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 5 Koeficient S80/S20 v ČR v letech 2010-2019

Rok	Koeficient S80/S20
2010	3,47
2011	3,54
2012	3,49
2013	3,4
2014	3,5
2015	3,51
2016	3,5
2017	3,4
2018	3,32
2019	3,34
Průměr	3,45
Medián	3,48
Min	3,32
Max	3,54
Směrodatná odchylka	0,0725

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 6 Koefficient S80/S20 v EU v roce 2019

Země	Koefficient S80/S20 v roce 2019
Česká republika	3,34
Slovensko	3,34
Slovinsko	3,39
Belgie	3,61
Finsko	3,69
Nizozemsko	3,94
Irsko	4,03
Dánsko	4,09
Rakousko	4,17
Malta	4,18
Maďarsko	4,23
Francie	4,27
Švédsko	4,33
Polsko	4,37
Kypr	4,58
Chorvatsko	4,76
Německo	4,89
Estonsko	5,08
Řecko	5,11
Portugalsko	5,16
Lucembursko	5,34
Španělsko	5,94
Itálie	6,01
Litva	6,44

Lotyšsko	6,54
Rumunsko	7,08
Bulharsko	8,1
Velká Británie	:
Medián	4,37
Průměr	4,8
Min	3,34
Max	8,1

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 7 Průměrné hodinové náklady práce v EU v roce 2019

Země	Průměrné hodinové náklady práce	Průměrné hodinové mzdy a platy	Průměrné nemzdové náklady
EU-27	27,71	20,76	6,95
Euro oblast (EA-19)	31,44	23,39	8,05
Dánsko	44,68	38,29	6,39
Lucembursko	41,62	36,92	4,59
Belgie	40,48	31,18	9,37
Francie	36,61	24,58	12,03
Nizozemsko	36,42	27,78	8,66
Švédsko	36,29	24,62	11,67
Německo	35,63	27,75	7,88
Rakousko	34,73	25,5	9,23
Finsko	34,04	27,04	6,88
Irsko	33,2	28,01	5,19
Italie	28,76	20,51	8,27

Španělsko	21,84	16,19	5,65
Slovinsko	19,05	16,02	3,03
Kypr	17,45	14,13	3,37
Řecko	16,39	12,79	3,59
Malta	15	14,12	0,89
Portugalsko	14,6	11,64	2,96
Česká republika	13,54	9,89	3,65
Estonsko	13,36	9,88	3,48
Slovensko	12,53	9,18	3,36
Chorvatsko	11,12	9,48	1,64
Polsko	10,67	8,71	1,96
Lotyšsko	9,94	7,76	2,18
Maďarsko	9,91	7,86	1,92
Litva	9,37	8,83	0,5
Rumunsko	7,72	7,34	-
Bulharsko	5,99	5,01	0,97
Medián	17,45	14,13	3,62
Min	5,99	5,01	0,5
Max	44,68	38,29	12,03

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 8 Procentní rozdíl mezi platy mužů a žen v EU

Země	Rozdíl v %
Lucembursko	1,4
Rumunsko	2,2
Italie	3,9
Belgie	5,8

Řecko	7,9
Polsko	8,5
Portugalsko	8,9
Slovinsko	9,3
Kypr	10,4
Chorvatsko	10,5
Španělsko	11,9
Švédsko	12,1
Maďarsko	12,2
Malta	13
Bulharsko	13,9
Litva	14
Irsko	14,4
Dánsko	14,6
Nizozemsko	14,7
Francie	15,8
Finsko	17,1
Lotyšsko	19,6
Slovensko	19,8
Česká republika	20,1
Německo	20,1
Rakousko	20,4
Estonsko	21,8
Průměr	12,75
Medián	13
Min	1,4
Max	21,8

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 9 Počet důchodců v ČR v letech 2010-2019

Rok	Starobní důchodci	Invalidní důchodci			Invalidní důchodci celkem	Pozůstalostní důchodci			Pozůstalostní důchodci celkem	Důchodci celkem
		I. Stupně	II. Stupně	III. stupně		Vdovy	Vdovci	Sirotci		
2010	2 260 032	167 308	54 973	244 048	466 329	39 415	7 296	46 021	92 732	2 819 093
2011	2 340 147	159 359	58 034	227 640	445 033	35 250	6 881	45 693	87 824	2 873 004
2012	2 341 220	160 057	62 612	215 840	438 509	33 582	6 889	45 856	86 327	2 866 056
2013	2 340 321	161 314	65 616	206 484	433 414	32 103	6 760	45 258	84 121	2 857 856
2014	2 355 144	161 657	67 264	199 377	428 298	29 734	6 471	43 563	79 768	2 863 210
2015	2 376 883	160 884	68 363	192 408	421 655	27 380	6 165	41 870	75 415	2 873 953
2016	2 395 382	163 920	71 031	190 837	425 788	25 387	5 917	39 995	71 299	2 892 469
2017	2 403 933	166 077	72 708	185 457	424 242	23 676	5 590	38 522	67 788	2 895 963
2018	2 410 080	168 269	74 110	179 108	421 487	22 121	5 318	37 967	65 406	2 896 973
2019	2 414 814	170 341	75 278	173 364	418 983	20 981	5 122	37 627	63 730	2 897 527
Průměr	2 363 796	163 919	66 999	201 456	432 374	28 963	6 241	42 237	77 441	2 873 610
Medián	2 366 014	162 789	67 814	195 893	427 043	28 557	6 318	42 717	77 592	2 873 479
Směrodatná odchylka	44 707	3 649	6 450	21 155	13 751	5 782	700	3 297	9 687	23 150
Min	2 260 032	159 359	54 973	173 364	418 983	20 981	5 122	37 627	63 730	2 819 093
Max	2 414 814	170 341	75 278	244 048	466 329	39 415	7 296	46 021	92 732	2 897 527
2019-2010	154782	3 033	20 305	-70 684	-47 346	-18 434	-2 174	-8 394	-29 002	78 434

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 10 Průměrná měsíční výše vyplácených důchodů v letech 2011-2019 v ČR

Rok	Starobní důchody	Invalidní důchody			Pozůstalostní důchodci		Důchody celkem	d1i důchodů celkem
		I. Stupně	II. Stupně	III. stupně	Vdovský a vdovecký	Sírotčí		
2011	10 567	6 094	6 748	10 004	6 814	5 428	9 913	-
2012	10 793	6 021	6 714	10 141	6 929	5 544	10 093	180
2013	10 985	5 989	6 675	10 245	7 046	5 657	10 249	156
2014	11 090	5 911	6 662	10 262	7 083	5 703	10 337	88
2015	11 361	5 924	6 738	10 392	7 225	5 833	10 576	239
2016	11 475	5 883	6 745	10 395	7 227	5 874	10 675	99
2017	11 866	5 998	6 922	10 655	7 512	6 078	11 026	351
2018	12 435	6 207	7 205	11 059	7 856	6 351	11 539	513
2019	13 487	6 851	7 923	11 905	8 676	7 058	12 526	987
Průměr	11 562	6 098	6 926	10 562	7 374	5 947	10 770	327
Medián	11 361	5 998	6 745	10 392	7 225	5 833	10 576	-
Směrodatná odchylka	866	282	387	557	547	472	777	-
Min	10 567	5 883	6 662	10 004	6 814	5 428	9 913	88
Max	13 487	6 851	7 923	11 905	8 676	7 058	12 526	987
2019-2011	2 920	757	1 175	1 901	1 862	1 630	2 613	-

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 11 Průměrná měsíční výše sólo vyplácených důchodů v ČR v letech 2011-2019

v Kč

Rok	Starobní					Poměrný starobní	Invalidní pro invaliditu stupně			Vdovský a vdovecký	Sirotčí	Celkem
	celkem	nekrácený		krácený			III.	II.	I.			
		k věk. hr. ¹⁾	po inval. ²⁾	trvale	dočasně							
celkem												
2011	10 567	11 008	10 158	9 460	8 761	4 473	10 004	6 748	6 094	6 814	5 428	9 913
2012	10 793	11 274	10 368	9 641	8 934	4 420	10 141	6 714	6 021	6 929	5 544	10 093
2013	10 985	11 498	10 535	9 806	9 082	4 405	10 245	6 675	5 989	7 046	5 657	10 249
2014	11 090	11 630	10 616	9 893	9 136	4 331	10 262	6 662	5 911	7 083	5 703	10 337
2015	11 361	11 932	10 836	10 122	9 329	4 335	10 392	6 738	5 924	7 225	5 833	10 576
2016	11 475	12 068	10 904	10 216	9 364	4 274	10 395	6 745	5 883	7 277	5 874	10 675
2017	11 866	12 491	11 218	10 564	9 632	4 329	10 655	6 922	5 998	7 512	6 078	11 026
2018	12 435	13 103	11 668	11 066	10 066	4 480	11 059	7 205	6 207	7 856	6 351	11 539
2019	13 487	14 216	12 562	12 020	10 890	5 244	11 905	7 923	6 851	8 676	7 058	12 526
muži												
2011	11 714	12 177	11 179	10 571	9 858	4 294	10 482	7 036	6 399	5 920	5 414	10 835
2012	11 962	12 472	11 396	10 762	10 074	4 285	10 597	6 997	6 336	6 076	5 534	11 034
2013	12 165	12 713	11 559	10 929	10 277	4 301	10 676	6 961	6 305	6 240	5 645	11 202
2014	12 274	12 853	11 640	11 014	10 358	4 284	10 664	6 945	6 222	6 314	5 693	11 298
2015	12 562	13 179	11 855	11 257	10 642	4 319	10 759	7 013	6 231	6 475	5 825	11 550
2016	12 678	13 314	11 904	11 349	10 728	4 294	10 736	7 019	6 183	6 551	5 852	11 659
2017	13 093	13 765	12 214	11 720	11 009	4 396	10 982	7 199	6 294	6 815	6 067	12 040
2018	13 703	14 421	12 648	12 263	11 509	4 608	11 378	7 492	6 504	7 173	6 332	12 595
2019	14 807	15 592	13 544	13 263	12 396	5 378	12 226	8 214	7 147	7 898	7 053	13 634
ženy												
2011	9 599	10 031	8 867	8 559	7 445	4 545	9 435	6 405	5 752	6 989	5 440	9 102
2012	9 797	10 264	9 100	8 718	7 596	4 478	9 596	6 375	5 683	7 104	5 554	9 261
2013	9 970	10 463	9 304	8 868	7 717	4 453	9 730	6 338	5 659	7 216	5 668	9 402
2014	10 065	10 580	9 420	8 947	7 755	4 354	9 784	6 338	5 598	7 250	5 713	9 481
2015	10 315	10 858	9 669	9 152	7 918	4 344	9 951	6 428	5 622	7 394	5 840	9 704
2016	10 416	10 976	9 787	9 241	7 935	4 262	9 988	6 444	5 597	7 446	5 894	9 788
2017	10 772	11 359	10 133	9 558	8 210	4 281	10 266	6 627	5 724	7 677	6 089	10 107
2018	11 296	11 921	10 619	10 011	8 569	4 373	10 682	6 908	5 940	8 029	6 369	10 578
2019	12 292	12 972	11 545	10 908	9 373	5 111	11 526	7 628	6 592	8 866	7 062	11 514

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 12 Podíl výdajů na důchody k HDP v letech 2011-2019

Rok	Výdaje na důchody (v mld. Kč)	Hrubý domácí produkt v běžných cenách (v mld. Kč)	Podíl (v %)	d1i (Výdaje)	d1i (HDP)	d1i (%)
2011	368,1	4062,3	9,1	-	-	-
2012	382	4088,9	9,3	13,9	26,6	0,20
2013	382,8	4142,8	9,2	0,8	53,9	-0,10
2014	385,8	4345,8	8,9	3	203	-0,30
2015	395,2	4625,4	8,5	9,4	279,6	-0,40
2016	399	4796,9	8,3	3,8	171,5	-0,20
2017	414,4	5110,7	8,1	15,4	313,8	-0,20
2018	433,8	5408,8	8	19,4	298,1	-0,10
2019	471,6	5748,7	8,2	37,8	339,9	0,20
Průměr	403,63	4703,37	8,62	12,94	210,80	-0,11
Medián	395,2	4625,4	8,5	11,65	241,3	-0,15
Směrodatná odchylka	30,22	577,52	0,48	11,23	111,68	0,20
Min	368,1	4062,3	8	0,8	26,6	-0,4
Max	471,6	5748,7	9,3	37,8	339,9	0,2

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 13 Podíl výdajů na důchody k HDP v EU v letech 2011-2018

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Irsko	7,9	8,1	8,1	7,6	5,8	5,8	5,5	5,3
Malta	8,9	9,0	8,5	8,0	7,2	7,3	7,0	6,8
Litva	7,6	7,6	7,2	7,0	6,8	6,8	6,7	7,0
Lotyšsko	8,6	8,2	8,1	7,9	7,7	7,6	7,4	7,4
Maďarsko	10,7	9,3	9,4	8,9	8,6	8,4	8,0	7,6
Estonsko	7,7	7,5	7,5	7,5	8,0	7,8	7,6	7,7
Bulharsko	8,2	8,1	8,6	8,8	8,5	8,3	8,0	7,9
Rumunsko	9,2	8,7	8,3	8,2	8,1	7,9	8,0	7,9
Česká republika	9,1	9,3	9,2	8,9	8,6	8,4	8,2	8,1
Slovensko	8,0	8,2	8,4	8,7	8,5	8,5	8,5	8,4
Kypr	7,5	8,2	9,3	10,0	10,1	9,8	9,4	9,1
Lucembursko	9,2	9,6	9,6	9,3	9,3	9,1	9,4	9,3
Slovinsko	11,2	11,3	11,5	11,2	10,9	10,6	10,1	9,8
Chorvatsko	10,4	10,6	10,8	10,9	10,7	10,4	10,2	10,1
Švédsko	11,2	11,6	12,0	11,6	11,2	11,3	11,2	10,9
Velká Británie	11,2	11,5	11,3	11,2	11,2	10,7	11,0	10,9
Polsko	11,3	11,6	11,9	11,8	11,6	11,4	10,9	11,0
Německo	11,9	11,9	11,8	11,7	11,8	11,8	11,7	11,8
Nizozemsko	12,5	12,9	13,1	13,2	13,0	13,0	12,5	12,2
Dánsko	12,8	12,7	13,7	14,0	13,5	12,6	12,4	12,3
Belgie	12,	11,9	12,3	12,3	12,5	12,3	12,4	12,6
Španělsko	11,1	11,9	12,6	12,8	12,7	12,6	12,4	12,6
Finsko	11,9	12,4	12,9	13,3	13,2	13,4	13,4	13,3
Portugalsko	14,4	14,5	15,7	15,6	14,9	14,6	14,2	13,8
Rakousko	14,2	14,4	14,7	14,8	14,6	14,3	14,2	14,0
Francie	14,5	14,8	15,1	15,1	15,1	15,1	14,9	14,9
Itálie	15,4	16,	16,5	16,4	16,4	16,	15,8	15,8

Řecko	16,7	17,9	16,8	17,3	17,8	17,7	16,8	16,1
Průměr	10,9	11,06	11,25	11,21	11,01	10,84	10,64	10,52
Medián	11,15	11,4	11,4	11,2	11,05	10,65	10,55	10,5
Směrodatná odchylka	2,51	2,7	2,79	2,9	3,03	2,99	2,93	2,89
Min	7,5	7,5	7,2	7,	5,8	5,8	5,5	5,3
Max	16,7	17,9	16,8	17,3	17,8	17,7	16,8	16,1

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 14 Výdaje na sociální dávky v ČR v letech 2012-2019 (v mil. Kč)

Rok	Přídavek na dítě	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Porodné /pohřebné	Celkem	dí (celkem)
2012	3 862	27 722	3 521	1 581	36 686	-
2011	3 498	25 709	4 641	307	34 155	- 2 531
2012	3 332	24 950	5 732	164	34 178	23
2013	3 329	24 338	7 404	162	35 233	1 055
2014	3 206	22 913	8 843	156	35 118	- 115
2015	3 057	22 480	9 161	270	34 968	- 150
2016	2 817	22 625	9 264	269	34 975	7
2017	2 479	22 984	8 662	231	34 356	- 619
2018	2 520	24 959	7 689	188	35 356	1 000
2019	2 279	24 470	7 082	145	33 976	- 1 380
Průměr	3 038	24 315	7 200	347	34 900	- 301
Medián	3 132	24 404	7 547	210	34 972	- 115
Směrodatná odchylka	479	1 561	1 883	415	761	1 056
Min	2 279	22 480	3 521	145	33 976	- 2 531

Max	3 862	27 722	9 264	1 581	36 686	1 055
------------	-------	--------	-------	-------	--------	-------

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 15 Průměrný měsíční počet vyplácených dávek státní sociální podpory 2019

Rok	Přídavek na dítě	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Porodné	Pohřebné	Celkem	d1i (celkem)
2010	531	339	121	10	0	1 001	-
2011	486	326	143	2	0,3	957	- 44
2012	464	308	163	1	0,2	936	- 21
2013	460	294	193	1	0,2	948	12
2014	444	280	220	1	0,2	945	- 3
2015	423	277	225	2	0,2	927	- 18
2016	391	275	221	2	0,2	889	- 38
2017	343	279	204	2	0,2	828	- 61
2018	270	282	185	1	0,2	738	- 90
2019	239	284	165	1	0,2	689	- 49
Min	239	275	121	1	0,	689	- 90
Max	531	339	225	10	0,3	1 001	12

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 16 Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči v letech 2007–2019 (v mil. Kč)

Rok	Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi celkem	Druhy dávek pomoci v hmotné nouzi			Příspěvek na péči	Dávky pro osoby se zdravotním postižením celkem	Všechny dávky celkem (a)	d1i (a)
		Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	Mimořádná okamžitá pomoc				
2010	3 882	2 863	686	334	19 599	1 811	25 293	-

2011	4 982	3 820	850	312	18 084	1 901	24 967	-326
2012	7 751	5 910	1 673	168	18 391	1 553	27 695	2 728
2013	10 510	7 464	2 814	232	19 545	1 909	31 964	4 269
2014	11 295	7 900	3 249	146	20 402	1 918	33 615	1 651
2015	10 518	7 240	3 136	142	21 167	1 929	33 614	-1
2016	9 255	6 221	2 917	117	23 046	1 994	34 295	681
2017	7 364	4 850	2 423	91	25 120	1 956	34 439	144
2018	5 353	3 395	1 894	64	26 013	2 625	33 990	-448
2019	4 409	2 751	1 606	53	29 768	2 654	36 831	2 841
Průměr	7 532	5 241	2 125	166	22 113	2 025	31 670	1 282
Medián	7 557	5 380	2 158	144	20 785	1 924	33 615	681
Směrodatná odchylna	2 633	1 867	877	93	3 613	328	3 945	1 580
Min	3 882	2 751	686	53	18 084	1 553	24 967	-448
Max	11 295	7 900	3 249	334	29 768	2 654	36 831	4 269

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Příloha č. 17 Průměrný měsíční počet dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvků na péči

Rok	Dávky pomoci v hmotné nouzi celkem	podle druhu dávek			Příspěvek na péči	Dávky pro osoby se zdravotním postižením celkem	Průměr všechny dávky celkem (a)	d1i (a)
		příspěvek na živobytí	doplatek na bydlení	mimořádná okamžitá pomoc				
2012	165,3	116,4	43,2	5,7	309,4	210,4	685,1	-
2013	222,1	150,4	65,1	6,6	321,3	234,3	777,7	92,6
2014	241,4	162,6	73,2	5,6	332,0	232,8	806,2	28,5
2015	224,8	148,7	70,7	5,4	337,0	240,2	802,0	-4,2
2016	195,2	126,9	64,2	4,1	346,1	244,3	785,6	-16,4
2017	157,9	101,3	53,3	3,3	353,0	251,6	762,5	-23,1

2018	122,1	79,0	40,8	2,3	360,9	257,9	740,9	-21,6
2019	99,1	63,3	33,9	1,9	363,5	262,2	724,8	-16,1
Min	99,1	63,3	33,9	1,9	309,4	210,4	685,1	-23,1
Max	241,4	162,6	73,2	6,6	363,5	262,2	806,2	92,6

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Príloha č. 18 Podíl výdajů na sociální ochranu k HDP v zemích EU v roce 2018

Země	2018
Irsko	13,6
Rumunsko	14,7
Lotyšsko	15,0
Malta	15,1
Litva	15,5
Estonsko	16,1
Bulharsko	16,4
Maďarsko	17,1
Slovensko	17,5
Kypr	17,7
Česká republika	17,9
Polsko	19,2
Chorvatsko	21,2
Lucembursko	21,5
Slovinsko	21,6
Španělsko	23,1
Portugalsko	23,1
Řecko	25,0
Velká Británie	25,5
Nizozemsko	27,1

Belgie	27,3
Švédsko	27,7
Itálie	27,9
Německo	28,4
Rakousko	28,4
Finsko	29,5
Dánsko	30,1
Francie	31,4
Průměr	21,95
Medián	21,55
Směrodatná odchylna	5,52
Min	13,6
Max	31,4

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování

Příloha č. 19 Osoby ohrožené chudobou v letech 2010-2019 v ČR

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Průměr	Medián	Min	Max
Počet osob pod hranicí chudoby (v tis.)	936,4	1022,3	990,3	885,9	1002,3	1006,2	1000,5	947,8	996,2	1057,3	984,52	998,35	885,9	1057,3
Míra chudoby (podíl z celkového počtu osob v %)	9	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,7	9,1	9,6	10,1	9,49	9,65	8,6	10,1
Hranice příjmové chudoby (Kč)	111 953	113 040	114 953	116 093	118 817	122 637	128 287	134 334	143 555	153 811	125748	120727	111953	153811
Hranice příjmové chudoby – měsíční (Kč)	9 329	9 420	9 579	9 674	9 901	10 220	10 691	11 195	11 963	12 818	10479	10060,58	9329,42	12817,58

Osoby s příjmem pod hranicí chudoby (podíl v příslušné skupině v %)															
Pohlaví	Muži	8	8,9	8,7	7,7	8,9	8,5	8,5	7,6	7,8	8,1	8,27	8,3	7,6	8,9
	Ženy	10	10,6	10,5	9,4	10,5	11	10,8	10,7	11,4	12,1	10,7	10,65	9,4	12,1
Věk	do 18 let	14,3	15,2	13,9	11,3	14,7	14,7	14,1	11,6	11	11,2	13,2	14	11	15,2
	18-24	11,2	12,7	13,4	11,4	10,7	11,1	12,8	11,2	10,3	9,4	11,42	11,2	9,4	13,4
	25-49	8	9,1	8,7	8,1	8,7	8,7	8,2	6,9	6,7	6,7	7,98	8,15	6,7	9,1
	50-64	6,8	7,4	8,8	8,3	9	8,7	8,5	8,8	8,8	9,2	8,43	8,75	6,8	9,2
	65+	6,8	6,6	6	5,8	7	7,4	8,1	10,7	14,2	16,6	8,92	7,2	5,8	16,6
Převažující ekonomická aktivita	pracující celkem	3,7	4	4,5	4	3,6	4	3,8	3,5	3,4	3,5	3,8	3,75	3,4	4,5
	nezaměstnaní	40,6	46,4	46,7	44,5	47,8	48,7	52,2	48,6	53,2	52,7	48,14	48,2	40,6	53,2
	důchodci	6,6	6,7	6,4	6,1	6,9	7,4	8,1	10,8	14,2	16,7	8,99	7,15	6,1	16,7
	ostatní neaktivní	12,9	14	13,7	11,9	14,7	14	14,5	13,4	14,5	16,3	13,99	14	11,9	16,3

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha č. 20 Podíl osob na hranici chudoby v EU v roce 2019

	2019
Česká republika	10,1
Finsko	11,6
Slovensko	11,9
Slovinsko	12
Maďarsko	12,3
Dánsko	12,5
Irsko	13,1
Nizozemsko	13,2
Rakousko	13,3
Francie	13,6
Kypr	14,7

Belgie	14,8
Německo	14,8
Malta	15,4
Polsko	17,1
Portugalsko	17,2
Lucembursko	17,5
Řecko	17,9
Chorvatsko	18,3
Itálie	20,1
Litva	20,6
Španělsko	20,7
Estonsko	21,7
Bulharsko	22,6
Lotyšsko	22,9
Rumunsko	23,8
Průměr	16,3
Medián	15,1
Směrodatná odchylka	3,94
Min	10,1
Max	23,8

Zdroj: EUROSTAT, vlastní zpracování